

การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

โดย
พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย แผน ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญา

มหาบัณฑิต

ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย แผน ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญา

มหาบัณฑิต

ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

ARCHITECTURAL DESIGN OF PHRA THAT KET KAEW,WAT PA NONG WAI ,
SISAKET PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Architecture (Thai Architecture)
Department of Architecture and Related Arts
Silpakorn University
Academic Year 2022
Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ
โดย	พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมไทย แผน ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประติมา นิ่มเสมอ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. โชติมา จตุรวงค์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรดี เกษมสุข)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยพัฒน์ ภูชีสส์ชวกรณ์)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประติมา นิ่มเสมอ)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. โชติมา จตุรวงค์)
..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง)

60053201 : สถาปัตยกรรมไทย แผน ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญาโท
คำสำคัญ : เจดีย์ศรีโพธิญาณ, พระธาตุเกษแก้ว, รูปทรง, เอกลักษณ์

พระ ทรงวิทย์ แจ้งจิตร: การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประติมา นิมเสมอ

การออกแบบพระธาตุเกษแก้วมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรจุพระสารีริกธาตุ โดยเป็นพัฒนาการต่อเนื่องจากเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งออกแบบโดยนายนิธิ สถาปิตานนท์ ศิลปินแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นวัดที่มีชื่อเสียงในด้านกรรมฐาน เจดีย์ศรีโพธิญาณจึงเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดเอกลักษณ์ของวัดหนองป่าพงไปในตัว อีกทั้งถูกนำมาดัดแปลงทำซ้ำขึ้นมาภายในวัดสาขา เจดีย์ศรีโพธิญาณซึ่งถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2535 เป็นสถาปัตยกรรมที่ผ่านการใช้งานขึ้นมาแล้ว 30 ปีแล้ว จึงเริ่มมีการชำรุดทรุดโทรมไปตามลำดับ เพื่อพัฒนาและทดลองวัสดุในการแก้ปัญหาเหล่านี้ วัดป่าหนองหวายซึ่งเป็นพื้นที่บ้านเกิดของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฉัตรโม) เจ้าอาวาสรูปที่สองของวัดหนองป่าพง ได้นำเอกลักษณ์รูปทรงของเจดีย์ลักษณะนี้เพื่อสื่อสารกับสังคมว่าสถานที่แห่งนี้ได้ยึดถือแนวทางปฏิบัติเดียวกัน

การเก็บข้อมูลการศึกษา ผู้ศึกษาใช้การสำรวจพื้นที่จริงในฐานะผู้ใช้งานและลงมือร่วมกับช่างก่อสร้างในฐานะผู้ออกแบบ อีกทั้งมีการแก้ไขแบบก่อสร้างเพื่อให้เป็นไปในบริบทสังคมของวัดป่าหนองหวายมากขึ้นซึ่งใช้เวลาในการเก็บข้อมูลราว 3 ปี และเทียบเคียงเหตุผลการปรับเปลี่ยนแก้ไขแบบต่างๆ จนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการก่อสร้างและงานตกแต่ง โครงการนี้เน้นการมีเอกลักษณ์ของศิลปกรรมเฉพาะท้องถิ่น โดยพระเทพวชิรญาณมีความต้องการที่จะส่งเสริมความรู้ด้านการก่อสร้างให้กับคนในท้องถิ่น ทำให้ฝีมือแรงงานเป็นคนในพื้นที่ทั้งพระเณรและช่างชาวบ้าน ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการทำงานข้อหนึ่ง และมีการกำหนดระยะเวลาการก่อสร้างที่ต้องเสร็จภายใน 1-2 ปี จากการบริหารจัดการงานก่อสร้างและงานตกแต่งควบคู่กันไปเพื่อให้งานแล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด แต่เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ทำให้การก่อสร้างประสบปัญหาความล่าช้า จึงทำให้โครงการแล้วเสร็จช้าออกไปอีก 6 เดือน

ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว มีรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน ดูแลรักษาง่าย สร้างได้รวดเร็ว ประหยัด แต่สามารถใช้วัสดุและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าร่วมเพื่อทุนแรง เพิ่มคุณภาพงาน และสามารถซ่อมบำรุงได้โดยคนในพื้นที่นั้น ด้านงานตกแต่งเน้นความคงทนใช้งานได้นานเพื่อลดภาระด้านการซ่อมแซมและการดูแลรักษาในระยะยาวได้

60053201 : Major (Thai Architecture)

Keyword : SRI BODHIYAN CHEDI, PHRA THAT KET KAEW, FORM, IDENTITY

Phra Songwit CHAENGCHIT : ARCHITECTURAL DESIGN OF PHRA THAT KET KAEW, WAT PA NONG WAI , SISAKET PROVINCE Thesis advisor : Assistant Professor Pratima Nimsamer, Ph.D.

Phra That Ket Kaew was designed with the aim to enshrine the bone relics of the Gotama Buddha. The design was developed from that of the stupa, Sri Bodhiyan Chedi at Wat Nong Pa Phong, Ubon Ratchathani Province, created by Nithi Sathapitanon, a national artist. Since Wat Nong Pa Phong is a well-known Buddhist temple for vipassana meditation, the Sri Bodhiyan Chedi has become the temple's representation which has been imitated by stupas of temple branches, such as Phra That Ket Kaew at Wat Pa Nong Wai, Nong Wai Village. Built in 1992, Sri Bodhiyan Chedi is thirty years old at present and architectural materials are started to be worn out. Because of this problem, designers of Phra That Ket Kaew had to seek and test for better solutions to improve durability of stupa's materials. Nong Wai Village was the hometown of Phra Thep Wachirayan (Liam Thitadhammo), the second abbot of Wat Nong Pa Phong who introduced the characteristics of Sri Bodhiyan Chedi to Phra That Ket Kaew. Their parallel style indicates that monks of the two temples share the same mode of practices.

The study took three years for data gathering which a researcher had two roles as a user and an architect to explore the temple and architectural site and to work with construction workers. The researcher also revised architectural construction drawings of Phra That Ket Kaew to be suitable with social context of Wat Pa Nong Wai up until the stupa construction and decoration was completed. The revision and the original design of the stupa were likewise compared.

The project emphasized local art identity that Phra Thep Wachirayan intent to increase construction knowledge to local people. Restrictions of the project comprised construction workers and construction period which the former included local people, monks, and novices and the latter was one to two years. In order to complete the stupa according to the original plan, construction was managed to go side by side with decoration. However, because of covid-19 widespread situation, the stupa construction was delayed for six months.

Although the architectural design and construction of Phra That Ket Kaew was simple, easy to take care, fast to build, and less expensive, it applied new materials and technologies for labor-saving, better quality, and easy maintenance by local people. Its decoration was also long-lasting and durable for fewer repairs.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับการอนุเคราะห์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประติมา นิมเสมอ และ รองศาสตราจารย์ ดร. โชติมา จตุรงค์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชพัตย์ ภูชีสส์ชวกรณ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร.วีระ อินพันทัง ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำปรึกษาและข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย และส่งผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ตะวัน วีระกุล และคณาจารย์ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ให้ความสะดวกตลอดการศึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ พระราชวิมลโมลี (ดำรง ทิฎฐธมมมหาเถระ) อดีตเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา อดีตเจ้าอาวาสวัดพายัพ (พระอารามหลวง) ที่ท่านเป็นผู้ผลักดันให้ผู้วิจัยกลับเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญา มหาบัณฑิต พระเดชพระคุณพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม) เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง อุบลราชธานี พระอุปฌาย์ที่ให้ความสะดวกในการทำวิจัย อีกทั้งดูแลค่าใช้จ่ายในการศึกษาส่วนหนึ่ง , พระครูสุนทรคุณวัตร เจ้าอาวาสวัดประมวณราชูร์ , พระครูศรีสมณวงศ์ วัดพายัพ, พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ วัดศรีรัตนาราม ประเทศอังกฤษ, พระครูอุบลภาวนาวิเทศ วัดป่านานาชาติ,พระครูสังฆกิจพิมล วัดไตรมิตรวิทยาราม , คุณแม่ยุพิน ธีระโกเมน ที่มีส่วนช่วยในการดูแลค่าใช้จ่ายตลอดการศึกษา

ขอขอบพระคุณ พระพรหมวชิรมณี เจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวราราม, สมเด็จพระมหาธีรจารย์ , พระครูใบฎีกาเรวัต เรวตญาโณ วัดยานนาวา ที่อนุเคราะห์ที่พักตลอดการศึกษา

ขอขอบคุณคณะสงฆ์ นายช่าง เพื่อนสหธรรมิก ภิกษุสามเณร วัดหนองป่าพง และวัดป่าหนองหวาย ที่ช่วยเหลือตลอดการศึกษา และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

ขอขอบคุณ นายธวัชชัย เตวิน นายสุขสันต์ แก้วสง่า ที่อนุเคราะห์ภาพถ่ายและข้อมูลในการทำวิจัยจนสำเร็จเป็นรูปเล่ม อีกทั้ง เพื่อนๆ ที่รวมหลักสูตรทุกคนที่ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

คุณค่าหรือประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย และบูชาในพระคุณบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ที่อบรมสั่งสอน แนะนำให้กำลังใจ อีกทั้งสนับสนุนอย่างยิ่งด้วยดีเสมอมา

พระ ทรงวิทย์ แจ้งจิตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ความมุ่งหมายวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ข้อยกเว้นของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 ขั้นตอนการศึกษา.....	3
1.6 เวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.7 วิธีวิจัย.....	4
1.8 แหล่งข้อมูล.....	5
1.9 อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า.....	5
1.10 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้ในงานวิจัย.....	5
1.11 การเสนอผลงาน.....	5
1.12 อธิบายศัพท์.....	6
บทที่ 2 ข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นต่อกระบวนการออกแบบ.....	7
2.1 พระธาตุอีสาน.....	7

2.2 วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี และข้อวัตรปฏิบัติ.....	15
2.3 พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม) ผู้สร้างพระธาตุเกษแก้ว.....	27
2.4 วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ.....	35
บทที่ 3 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการออกแบบ	41
3.1 กรณีศึกษาพระเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี	41
3.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ ...	56
บทที่ 4 งานออกแบบพระธาตุเกษแก้ว	65
4.1 ตำแหน่งที่ตั้งโครงการและการออกแบบผังบริเวณ.....	66
4.2 การออกแบบสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว	71
4.3 การออกแบบภายในสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว	100
4.4 การออกแบบโครงสร้างและวิศวกรรม	109
4.5 การออกแบบองค์ประกอบตกแต่งพระธาตุ.....	114
บทที่ 5 งานก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	126
5.1 การเตรียมสถานที่โครงการและแผนผังบริเวณ	126
5.2 การก่อสร้างสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว	130
5.3 การก่อสร้างสถาปัตยกรรมภายในพระธาตุเกษแก้ว	147
5.4 การก่อสร้างโครงสร้าง และงานวิศวกรรม	154
5.5 การก่อสร้างองค์ประกอบตกแต่งพระธาตุเกษแก้ว	158
บทที่ 6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลและประมวลผลการศึกษา.....	171
6.1 ประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	171
6.2 ประมวลผลผู้ใช้สอยโครงการ	172
6.3 ประมวลผลเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	172
6.4 ประมวลผลการเก็บรวบรวมข้อมูล	172
6.5 ประมวลผลกระบวนการการก่อสร้าง	172

6.6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล	173
บทที่ 7 การใช้สอยพื้นที่พระธาตุเกษแก้วในวันสำคัญทางศาสนา ปี พ.ศ.2563-2564	198
7.1 งานอบรมสัทธิวิหาริก-อันเตवासิก พระเทพวชิรญาณ (วันที่ 10-15 กันยายน พ.ศ.2563)... 198	
7.2 งานมาฆบูชาและบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564).....	200
7.3 งานฉลองพระธาตุเกษแก้ว (วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ 2564).....	201
บทที่ 8 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	205
สรุปผลการศึกษา.....	205
ข้อเสนอแนะงานวิจัย.....	207
รายการอ้างอิง	209
ประวัติผู้เขียน.....	210

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบตำแหน่งที่ตั้งและผังบริเวณ กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	174
ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	175
ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	176
ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	177
ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	178
ตารางที่ 6 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	179
ตารางที่ 7 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	180
ตารางที่ 8 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	181
ตารางที่ 9 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบโครงสร้างและวิศวกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	182
ตารางที่ 10 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบโครงสร้างและวิศวกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว	183
ตารางที่ 11 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบองค์ประกอบพระธาตุเกษแก้ว	184
ตารางที่ 12 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบองค์ประกอบพระธาตุเกษแก้ว	185
ตารางที่ 13 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบองค์ประกอบพระธาตุเกษแก้ว	186

ตารางที่ 14 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว..... 188

ตารางที่ 15 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว..... 189

ตารางที่ 16 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว..... 190

ตารางที่ 177 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมภายในระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว
..... 191

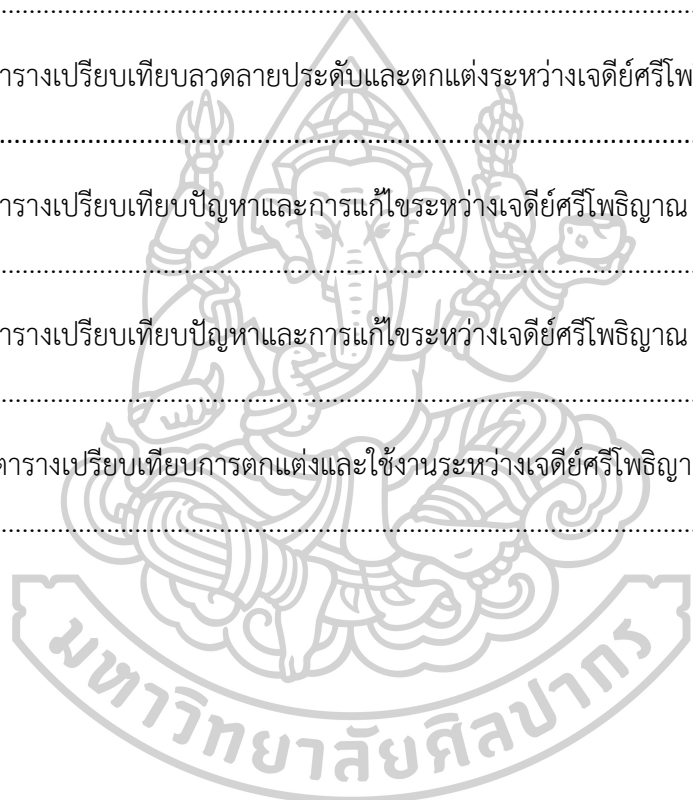
ตารางที่ 18 ตารางเปรียบเทียบลวดลายประดับและตกแต่งระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุ
เกษแก้ว..... 192

ตารางที่ 19 ตารางเปรียบเทียบลวดลายประดับและตกแต่งระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษ
.....แก้ว 193

ตารางที่ 20 ตารางเปรียบเทียบปัญหาและการแก้ไขระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว
..... 194

ตารางที่ 21 ตารางเปรียบเทียบปัญหาและการแก้ไขระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว
..... 195

ตารางที่ 22 ตารางเปรียบเทียบการตกแต่งและใช้งานระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว
..... 196

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 พระธาตุศรีสองรัก จังหวัดเลย.....	9
ภาพที่ 2 พระธาตุพนมองค์เดิม พ.ศ.2432 จังหวัดนครพนม.....	10
ภาพที่ 3 พระธาตุมหาชัย จังหวัดยโสธร.....	10
ภาพที่ 4 พระธาตุพังพาน องค์เดิม	11
ภาพที่ 5 พระธาตุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ วัดทุ่งสะเดา จังหวัดยโสธร	12
ภาพที่ 6 พระธาตุหนองสามหมื่น จังหวัดชัยภูมิ.....	12
ภาพที่ 7 เจดีย์อัฐบริขารหลวงปู่ขาว วัดถ้ำกลองเพล.....	14
ภาพที่ 8 เจดีย์อัฐบริขารหลวงปู่หลุยส์ วัดป่าสุทธาวาส.....	14
ภาพที่ 9 พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) ปฐมเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง.....	15
ภาพที่ 10 ภาพถ่ายทางอากาศ วัดหนองป่าพง.....	16
ภาพที่ 11 แผนผังวัดหนองป่าพง.....	17
ภาพที่ 12 พิพิธภัณฑ์พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี.....	19
ภาพที่ 13 ธรรมศาลาวัดหนองป่าพง.....	19
ภาพที่ 14 หอฉันวัดหนองป่าพง อุบลราชธานี.....	20
ภาพที่ 15 เจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี.....	20
ภาพที่ 16 บริขารพระป่า อรัญวาสี.....	22
ภาพที่ 17 การถือบิณฑบาตของพระสายวัดหนองป่าพง	23
ภาพที่ 18 งานปฏิบัติธรรมประจำปี.....	26
ภาพที่ 19 การรับบิณฑบาตงานปฏิบัติธรรมประจำปี	27
ภาพที่ 20 พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม).....	28
ภาพที่ 21 บรรยากาศอำเภออุทุมพรพิสัย ปี พ.ศ.2479ก่อนพระเทพวชิรญาณ เกิด 1 ปี.....	29

ภาพที่ 22 พระพุทธรูปไม้แก่นจันทน์ ฝีมือการแกะสลักของพระเลี่ยม ฐิตธมโม	30
ภาพที่ 23 เมื่อคราวหลวงพ่อบุชาไปส่งพระอาจารย์เลี่ยมที่วัดตาดทอง ประเทศลาว ปี พ.ศ.2516.....	31
ภาพที่ 24 อุโบสถวัดหนองป่าพงขณะก่อสร้างเสร็จใหม่.....	32
ภาพที่ 25 การทำงานของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม)	33
ภาพที่ 26 งานก่อสร้างทุกอย่างที่หลวงพ่อบุชามีดำริขึ้นท่านมักจะทำด้วยตัวท่านเองเสมอ	34
ภาพที่ 27 เมื่อคราวเทพวชิรญาณเข้ามาปรับปรุงวัดป่าหนองหวายแรกๆ	35
ภาพที่ 28 กุฏิชั่วคราวช่วงเริ่มพัฒนาวัดป่าหนองหวาย	36
ภาพที่ 29 ธรรมศาลาวัดป่าหนองหวาย	37
ภาพที่ 30 ภายในธรรมศาลาวัดป่าหนองหวาย	38
ภาพที่ 31 หอฉันวัดป่าหนองหวาย	39
ภาพที่ 32 ภายในหอฉันวัดป่าหนองหวาย	39
ภาพที่ 33 กุฏิพระสงฆ์วัดป่าหนองหวาย.....	40
ภาพที่ 34 เมรุเจดีย์ศรีโพธิญาณ ปี พ.ศ.2536.....	42
ภาพที่ 35 พระเณรวัดสาขาหนองป่าพงร่วมกันก่อสร้างเมรุเจดีย์.....	44
ภาพที่ 36 งานพระราชทานเพลิงศพพระโพธิญาณเถร (บน) และภายในเมรุเจดีย์ (ล่าง).....	45
ภาพที่ 37 งานพระราชทานเพลิงศพพระโพธิญาณเถร (บน) และภายในเมรุเจดีย์ (ล่าง).....	47
ภาพที่ 38 แผนผังเจดีย์ศรีโพธิญาณ.....	48
ภาพที่ 39 ภายในเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง (ซ้าย) ครอบอัฐิธาตุ(ขวา).....	48
ภาพที่ 40 พระเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จ. อุบลราชธานี	49
ภาพที่ 41 งานปฏิบัติธรรมประจำปีวัดหนองป่าพง	50
ภาพที่ 42 ปัญหาการรั่วซึมภายในเจดีย์ศรีโพธิญาณ	52
ภาพที่ 43 ปัญหาด้านรูปทรงที่อ้วนเตี้ยจากมุมด้านข้าง	53
ภาพที่ 44 ปัญหาด้านการตกแต่งภูมิทัศน์.....	53
ภาพที่ 45 พระสงฆ์กำลังเวียนเทียนรอบพระเจดีย์ที่วัดป่าจิตตวิเวก ประเทศอังกฤษ.....	54

ภาพที่ 46 พระเจดีย์สุรินทวนาราม	55
ภาพที่ 47 พระมหาเจดีย์ศรีอยุธยาสัมมาสัมโพธิญาณ	55
ภาพที่ 48 แผนผังหน่วยงานปกครองวัดป่าหนองหวาย.....	57
ภาพที่ 49 พื้นที่การใช้งานในศาลาทรงธรรม (ซ้าย) และลานรอบพระธาตุ (ขวา).....	59
ภาพที่ 50 พื้นที่การใช้งานภายในพระธาตุ.....	60
ภาพที่ 51 พื้นที่การใช้งานโดยรอบพระธาตุเกษแก้ว.....	61
ภาพที่ 52 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยโครงการ	62
ภาพที่ 53 แผนผังสรุปแนวความคิดเพื่อการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว	64
ภาพที่ 54 ภาพงานออกแบบผังบริเวณตำแหน่งที่ตั้งและการเข้าถึงจากอาคารต่างๆ	67
ภาพที่ 55 ภาพถ่ายทางอากาศที่ตั้งโครงการ	68
ภาพที่ 56 พื้นที่ทางเข้าโครงการหลักจากทางทิศเหนือ.....	68
ภาพที่ 57 พื้นที่ตั้งโครงการจากทิศตะวันออก	69
ภาพที่ 58 พื้นที่ตั้งโครงการมุมมองจากทิศใต้	69
ภาพที่ 59 พื้นที่ตั้งโครงการมุมมองจากทิศตะวันตก	70
ภาพที่ 60 ทางเลือกAพระธาตุฐานกลมองค์ระฆังทรงแปดเหลี่ยม.....	72
ภาพที่ 61 ทางเลือกB พระธาตุฐานกลมองค์ระฆังย่อมไม้สิบสอง	73
ภาพที่ 62 ผังพื้นพระธาตุเกษแก้ว	76
ภาพที่ 63 ผังพื้นสรุปพื้นที่ใช้งานพระธาตุ.....	77
ภาพที่ 64 ผังบริเวณรอบพระธาตุ.....	77
ภาพที่ 65 แบบจำลองทัศนียภาพองค์พระธาตุเกษแก้ว	78
ภาพที่ 66 รูปด้าน (เหมือนกันทั้ง 4 ด้าน).....	79
ภาพที่ 67 แบบจำลองด้านหน้าองค์พระธาตุเกษแก้ว	80
ภาพที่ 68 หุ่นจำลององค์พระธาตุเกษแก้ว.....	80
ภาพที่ 69 แบบจำลองพระธาตุเกษแก้ว.....	81

ภาพที่ 70	หุ่นจำลองพระธาตุเกษแก้ว	81
ภาพที่ 71	แบบขยายขั้นต้น องค์พระธาตุจนถึงชั้นเรือนธาตุ (ภายหลังเปลี่ยนแบบหน้างาน)	84
ภาพที่ 72	แบบร่างลายเส้นลดทอนระดับเรือนธาตุขั้นต้น (ภายหลังปรับแบบหน้างาน)	85
ภาพที่ 73	แบบหุ่นโพนขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับเรือนธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ (ส่วนบัวคอเสื้อ)	86
ภาพที่ 74	แบบหุ่นโพนขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับเรือนธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ (ส่วนชั้นหมากเบ็ง) ...	86
ภาพที่ 75	แบบขยายขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับลดทอนเรือนธาตุ (ลายโลกุตระ).....	87
ภาพที่ 76	แบบขยายขั้นต้น องค์ประกอบซุ้มประตู (ภายหลังเปลี่ยนแบบ).....	88
ภาพที่ 77	แบบขยายขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับซุ้มประตูทั้ง 4 ทิศ	89
ภาพที่ 78	แบบขยายขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับกรอบซุ้มประตูทั้ง 4 ทิศ	90
ภาพที่ 79	แบบขยาย 1:1 บานประตูทางด้านทิศเหนือ พระปัจเจกโพธิสัตว์(ขวา) และพระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ (ซ้าย)	92
ภาพที่ 80	แบบบานประตูทางด้านทิศเหนือ พระปัจเจกโพธิสัตว์(ขวา) และพระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ (ซ้าย)	93
ภาพที่ 81	แบบขยาย 1:1 บานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานร(ซ้าย) และพญาครุฑ (ขวา) .	94
ภาพที่ 82	แบบบานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานร(ซ้าย) และพญาครุฑ(ขวา)	95
ภาพที่ 83	แบบขยาย 1:1 บานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา(ซ้าย) และนางมณีเมขลา (ขวา)....	96
ภาพที่ 84	แบบบานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา(ซ้าย) และนางมณีเมขลา (ขวา)	97
ภาพที่ 85	แบบขยาย 1:1 บานประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์ (ซ้าย) และทศกัณฐ์(ขวา)	98
ภาพที่ 86	ลายเส้นประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์ (ซ้าย) และทศกัณฐ์(ขวา).....	99
ภาพที่ 87	แบบจำลองพื้นที่ว่างภายในพระธาตุเกษแก้ว	101
ภาพที่ 88	แบบจำลองพื้นที่ภายในพระธาตุเกษแก้ว	101
ภาพที่ 89	แบบจำลองเบื้องต้นการจัดวางพื้นที่ภายใน (ภายหลังปรับแบบ).....	102
ภาพที่ 90	แบบจำลองเบื้องต้นการจัดวางพื้นที่ภายใน(ภายหลังปรับแบบ)	103
ภาพที่ 91	แบบจำลองการจัดวางพื้นที่ภายใน (ภายหลังปรับแบบ).....	103

ภาพที่ 92 พระเจดีย์ศิลปะลังกาโลหะเงินที่ได้รับมอบมาจากศรีลังกา	105
ภาพที่ 93 ลายเส้นกรอบพระธาตุ (ซ้าย) ภาพสามมิติ กรอบพระธาตุ (ขวา)	106
ภาพที่ 94 ส่วนยอดกรอบพระบรมสารีริกธาตุต้นแบบปูนปลาสเตอร์ ขนาด1:1.....	108
ภาพที่ 95 กรอบพระบรมสารีริกธาตุต้นแบบปูนปลาสเตอร์ ขนาด 1:1 เทียบแบบ 3 มิติ	109
ภาพที่ 96 ภาพตัดโครงสร้างพระธาตุเกษแก้ว	110
ภาพที่ 97 ภาพสามมิติโครงสร้างส่วนฐานถึงหลังโอคว่ำ	111
ภาพที่ 98 ภาพตัดโครงสร้างส่วนฐานถึงหลังโอคว่ำ	112
ภาพที่ 99 ภาพสามมิติแบบร่างโครงสร้างส่วนยอดพระธาตุ	113
ภาพที่ 100 แบบลายเส้นโคมไฟเหนือกรอบพระบรมสารีริกธาตุ (แบบทางเลือก).....	114
ภาพที่ 101 แบบลายเส้นโคมไฟเหนือกรอบพระบรมสารีริกธาตุ (แบบที่ใช้สร้างจริง)	115
ภาพที่ 102 แบบรูปด้านบน บันไดทางขึ้นพระธาตุ	117
ภาพที่ 103 ภาพสามมิติ บันไดทางขึ้นพระธาตุ	117
ภาพที่ 104 แบบสามมิติ บัวผนังภายใน	118
ภาพที่ 105 แบบภาพตัดบัวผนังภายใน	119
ภาพที่ 106 แบบด้านบนบัวผนังภายใน	119
ภาพที่ 107 ภาพลายเส้น1:1 เสาศศุมภ์	120
ภาพที่ 108 แบบจำลอง 3 มิติ เสาศศุมภ์	121
ภาพที่ 109 แบบจำลอง 3 มิติ โคมไฟรอบพระธาตุ	122
ภาพที่ 110 แบบภาพด้านป้ายโครงการ.....	123
ภาพที่ 111 ลายมือของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม)	124
ภาพที่ 112 ภาพลายเส้นกระถางอ่างบัว ภาพลงสีตัวอย่างกระถางอ่างบัว.....	125
ภาพที่ 113 การเตรียมงานโครงสร้างก่อนถมดินพระธาตุเกษแก้ว	127
ภาพที่ 114 การเตรียมงานโครงสร้างก่อนถมดินพระธาตุเกษแก้ว	128
ภาพที่ 115 ภาพถ่ายมุมสูงขณะก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว.....	128

ภาพที่ 116	ผังบริเวณโครงการ.....	129
ภาพที่ 117	ภาพมุมสูงวัดป่าหนองหวาย.....	129
ภาพที่ 118	ภาพมุมสูงพระธาตุเกษแก้ว	130
ภาพที่ 119	ฐานศิลาแลงชั้นที่ 1	132
ภาพที่ 120	ฐานหินทรายชั้นที่ 2	132
ภาพที่ 121	โครงคร่าวสำหรับเทคอนกรีตผิวพระธาตุเกษแก้ว (ซ้าย) การถักเหล็กฝังกุสแตนเลสผิว องค์พระธาตุเกษแก้ว (ขวา)	133
ภาพที่ 122	องค์พระธาตุเกษแก้วส่วนชั้นโอคว่ำหลังเทคอนกรีต.....	134
ภาพที่ 123	องค์พระธาตุเกษแก้วขณะปูผิวด้วยแผ่นสแตนเลส	134
ภาพที่ 124	การติดตั้งยอดพระธาตุที่ทำจากสแตนเลส(ซ้าย) ยอดและฉัตรพระธาตุที่ออกแบบโดย พระอาจารย์ สุธัญ (ขวา).....	136
ภาพที่ 125	องค์ประกอบเรือนธาตุด้านข้าง (ขวา)	137
ภาพที่ 126	องค์ประกอบเรือนธาตุด้านหน้า.....	138
ภาพที่ 127	ภาพด้านหน้าสัดส่วนชั้่มกับประตู.....	139
ภาพที่ 128	องค์ประกอบชั้่มประตูด้านตรง (ซ้าย) องค์ประกอบชั้่มประตูด้านข้าง (ขวา).....	140
ภาพที่ 129	องค์ประกอบชั้่มประตูในมุมมองทัศนียภาพ.....	141
ภาพที่ 130	การแกะสลักของทีมช่างอดิชัย (ซ้าย) ภาพเหลาผลงานการแกะสลักก่อนเคลือบผิวไม้ (ขวา).....	142
ภาพที่ 131	ลาย จำหลักไม้ บานประตูทางด้านทิศเหนือ.....	143
ภาพที่ 132	บานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานรและพญาครุฑ	144
ภาพที่ 133	ลายจำหลักไม้ บานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา และนางมณีเมขลา.....	145
ภาพที่ 134	บานประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์และทศกัณฐ์	146
ภาพที่ 135	พื้นที่ภายในกับการใช้งาน.....	147
ภาพที่ 136	พื้นที่ว่างภายในพระธาตุเกษแก้ว (ซ้าย) พระสงฆ์กำลังก่อแท่นประดิษฐานพระบรม สารีริกธาตุ (ขวา).....	148

ภาพที่ 137 การทำสีภายในพระธาตุเกษแก้ว (ซ้าย) ภาพถ่ายที่ 114 การทดลองสกัดส่วนงาน ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา).....	149
ภาพที่ 138 หุ่นขี้ผึ้งฐานครอบประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ	150
ภาพที่ 139 ฐานปิดทองครอบประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา)	150
ภาพที่ 140 งานเป่าแก้วที่โรงหล่อแก้วสามพราน (ซ้าย) การติดตั้งครอบแก้วประดิษฐานพระบรม สารีริกธาตุ (ขวา).....	151
ภาพที่ 141 งานบุเงิน เปียกด้วยทองคำประดับอัญมณี (ซ้าย) เรือนธาตุส่วนยอดของครอบพระบรม สารีริกธาตุ (ขวา).....	152
ภาพที่ 142 รายละเอียดงานยอดฉัตร (ซ้าย) ส่วนเสาดาร งานบุด้วยเงิน (ขวา).....	152
ภาพที่ 143 งานยอดฉัตร (ซ้าย) ครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา).....	153
ภาพที่ 144 งานโครงสร้างเสาคาน (ซ้าย) ลักษณะการหล่อโครงสร้างอาคาร (ขวา).....	154
ภาพที่ 145 การบุผิวสแตนเลสอาคาร.....	155
ภาพที่ 146 โครงสร้างภายในและงานระบบ	156
ภาพที่ 147 การบุผิวสแตนเลสอาคาร (ซ้าย) รายละเอียดโครงสร้างส่วนยอดในขณะก่อสร้าง(ขวา)	157
ภาพที่ 148 โคมไฟระย้าภายหลังการติดตั้งในพระธาตุเรียบร้อยแล้ว	158
ภาพที่ 149 การปูพื้นบันไดทางขึ้น (ซ้าย) บันไดทางขึ้นในขณะที่แล้วเสร็จ (ขวา).....	160
ภาพที่ 150 ขั้นตอนการประกอบติดตั้งบัวผนังภายใน (ซ้าย) ขณะการประกอบติดตั้งบัวผนังภายใน (ขวา).....	160
ภาพที่ 151 ติดตั้งบัวผนังภายในเสร็จสมบูรณ์	161
ภาพที่ 152 เสาดุมภ์หินด้านข้าง (ซ้าย) เสาดุมภ์หินด้านหน้า (ขวา).....	162
ภาพที่ 153 โคมไฟสนามภายหลังการติดตั้งรอบพระธาตุ	163
ภาพที่ 154 ป้ายโครงการในขณะทำงานก่อนการติดตั้ง	164
ภาพที่ 155 ขณะช่างปั้นกำลังปั้นลวดลายบนกระถางบัว.....	165
ภาพที่ 156 กระถางอ่างบัวเมื่อเสร็จสมบูรณ์	166

ภาพที่ 157 กระจ่างอ่างบัวเมื่อติดตั้งเสร็จสมบูรณ์	166
ภาพที่ 158 หลังบุเสตนเลสแล้วเสร็จ.....	167
ภาพที่ 159 ลงสีรองพื้นจากสวานยอด.....	168
ภาพที่ 160 การพ่นสีทองเริ่มจากสวานยอด	168
ภาพที่ 161 ภาพมุมสูงหลังพ่นสีทองแล้วเสร็จ	169
ภาพที่ 162 ภาพด้านหน้าพระธาตุเกษแก้ว เมื่อแล้วเสร็จ.....	169
ภาพที่ 163 ภาพพระธาตุเกษแก้วเมื่อแล้วเสร็จ.....	170
ภาพที่ 164 การจัดงานอบรมสัทธิวิหาริก – อันตเวาสิกของพระเทพวชิรญาณ	199
ภาพที่ 165 การใช้งานพื้นที่อบรมสัทธิวิหาริก – อันตเวาสิกของพระเทพวชิรญาณ	199
ภาพที่ 166 ภาพพระเทพวชิรญาณนำเวียนเทียนรอบพระธาตุเกษแก้ว มาฆบูชาปี พ.ศ.2564.....	200
ภาพที่ 167 ชาวบ้านโคกจานสักการะพระธาตุเกษแก้ว มาฆบูชาปี พ.ศ.2564.....	201
ภาพที่ 168 รื้อกระบวนแห่จุลจกฐินวัดป่าหนองหวาย.....	202
ภาพที่ 169 งานจุลจกฐินวัดป่าหนองหวาย.....	202
ภาพที่ 170 ลานประทักษิณรอบพระธาตุเกษแก้วเป็นพื้นที่รับบาตร.....	203
ภาพที่ 171 การใช้งานภายในอาคารและลานประทักษิณเป็นพื้นที่แสดงธรรม.....	203
ภาพที่ 172 การใช้งานรอบบริเวณพระธาตุเกษแก้วสำหรับการบรรยายธรรม	204

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธาตุและพระธาตุในวัฒนธรรมภาษาอีสานท้องถิ่นใช้เรียกอนุสาวรีย์ หรือสิ่งก่อสร้าง เพื่อบรรจุอัฐิธาตุของผู้วายชนม์ มีความหมายเดียวกับเจดีย์หรือสถูปภาคกลางหากเรียกธาตุ ย่อมหมายถึงหีบบรรจุกระดูกของบุคคลธรรมดาสามัญ อันนับแต่ชาวบ้านไปจนถึงเจ้าเมือง และพระสงฆ์ โดยทั่วไป แต่เมื่อใดเรียกว่า พระธาตุ นั้น ย่อมหมายถึงสิ่งก่อสร้างที่ประดิษฐาน แต่เฉพาะอัฐิธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์เจ้าแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ธาตุของสามัญชนโดยทั่วไปในครั้งแรกนิยมใช้ไม้จึงเรียกว่าธาตุไม้ซึ่งไม่สามารถทำให้ใหญ่โตได้จะทำได้เพียงதாகเป็นท่อนสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างยาวไม่เกิน 30 ซม. แล้วตกแต่งบัวหัวเสาให้วิจิตรพิศดารเท่านั้นต่อมาได้พัฒนามาใช้ในงานก่ออิฐสอปูน จึงสามารถทำได้ใหญ่โตและแข็งแรงยิ่งขึ้น¹

ธาตุถูกจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ

- 1 ธาตุบุคคลสามัญ
- 2 ธาตุบุคคลสำคัญ
- 3 ธาตุพระสงฆ์

ในวัดป่าฝ้ายอรัญวาสีหลังยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 มีพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต วัดสระเปทุม (วัดปทุมวนาราม) ซึ่งเป็นชาวอุบลราชธานี โดยกำเนิดเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในฐานะพระอริยสงฆ์ผู้มีคุณูปการแก่พระพุทธศาสนาและมหานิกาย หลังการมรณภาพของท่านพระอาจารย์มั่น จึงเริ่มมีการก่อสร้างธาตุในสายพระกรรมฐาน โดยใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก ดังจะเห็นได้จากโครงการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์อัฐบริวารพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร จึงส่งผลให้คอนกรีตมาเป็นวัสดุในการก่อธาตุของลูกศิษย์องค์สำคัญของสายพระอาจารย์มั่น อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันโดยอาคารในกลุ่มนี้มักจะมีโครงสร้างขนาดใหญ่ที่สามารถบรรจุกิจกรรมทางศาสนาเข้าไปได้ อีกทั้งบางพื้นที่เป็นที่เฝ้าระวังรังสีของพระมหาเถระสำคัญดังเช่น พระโพธิญาณเถร (ชาสุภักโท) วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีผลต่อการก่อสร้าง พระเจดีย์ธาตุที่กระจายตัวออกไปในหมู่สานุศิษย์วัดสาขาทั้งในไทยและต่างประเทศจำนวนมากกว่า 300 สาขา จนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะในกลุ่มวัดสาขาหนองป่าพง

วัดป่าหนองหวายซึ่งเป็นวัดที่พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) เจ้าอาวาสรูปที่ 2 วัดหนองป่าพงเป็นผู้บุกเบิกก่อสร้างด้วยเป็นบ้านเกิดของท่านจึงนำเอกลักษณ์ทุกอย่างของวัดหนอง-ป่าพงออกมา

¹ วิโรฒ ศรีสุโร “ธาตุอีสาน” คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ตุลาคม 2539)

ถ่ายทอดและปรับปรุง โดยใช้วัสดุสมัยปัจจุบันทำให้แข็งแรงขึ้น การออกแบบพระธาตุเกษแก้วซึ่งเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งรับมอบมาจากสังฆนายกแห่งศรีลังกา วัดศรีพัชรคามัลลิกาวินัย (พระธาตุเขี้ยวแก้ว) เมืองกัณฐิ ประเทศศรีลังกา ในคราวที่พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ได้เดินทางไปเพื่อเยี่ยมคณะสงฆ์ศรีลังกาตามคำกราบนิมนต์ของคณะสงฆ์ศรีลังการะหว่างวันที่ 11-19 มีนาคม พ.ศ. 2556 เมื่อท่านกลับถึงประเทศไทยจึงเป็นเหตุให้เริ่มก่อสร้าง พระธาตุเกษแก้ววัดป่าหนองหวาย ขึ้นในปี พ.ศ.2556 และหยุดการก่อสร้างไว้เพียงแค่การฝังเสาเข็มเพียงเท่านั้น และมาเริ่มทำงานก่อสร้างสถาปัตยกรรม ในปี พ.ศ. 2562 แล้วเสร็จปี พ.ศ.2564 โดยมีแนวคิดที่จะไม่ให้โครงการใช้เวลาการก่อสร้างนาน แต่ด้วยเหตุสถานการณ์ โควิด19 ที่ระบาดและลดปัญหาการเรียไรเพื่อมาก่อสร้าง หลวงพ่อจึงให้บริหารจัดการในงบประมาณและใช้บุคลากรที่มีในท้องถิ่นเช่น ช่างชาวบ้าน พระ เณร แม่ชี ทำงานร่วมกัน และเพื่อเป็นการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางต่อวัดต่างๆ ในสาขาหนองป่าพงต่อไป ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อการออกแบบของวัดป่าอื่นๆ ต่อไปในอนาคตอีกด้วย

1.2 ความมุ่งหมายวัตถุประสงค์ของการศึกษา

งานวิทยานิพนธ์นี้เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเก็บข้อมูลและวิเคราะห์กระบวนการออกแบบก่อสร้างและการใช้งานพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อทำการศึกษาวินัยธรรมการสร้างพระธาตุและธาตุในสายอรัญวาสีอีสาน
2. เพื่อศึกษาข้อวัตรและระเบียบปฏิบัติของวัดป่ากรรมฐานสายพระโพธิญาณเถร
3. เพื่อศึกษาประวัติเหตุแห่งการสร้างการใช้งานและปัญหาต่างๆ ของพระศรีโพธิญาณเจติย์ ซึ่งเป็นต้นแบบของเจติย์สายหนองป่าพง
4. เพื่อศึกษาแนวความคิดที่มาของการสร้างพระธาตุเกษแก้ว และประวัติพระเทพวชิรญาณผู้มีดำริให้สร้าง
5. เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบพระธาตุเกษแก้วแนวความคิดการออกแบบและการก่อสร้าง
6. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา อันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแบบสถาปัตยกรรมในขณะก่อสร้างที่เชื่อมโยงกับปัจจัยต่างๆ เช่น ปัญหาฝีมือแรงงานท้องถิ่น ชนิดวัสดุ เวลาในการก่อสร้างอีกทั้งงบประมาณในการก่อสร้าง

1.3 ข้อจำกัดของการวิจัย

พระธาตุเกษแก้ว ถูกจัดสร้างขึ้นอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมให้สัมพันธ์กับฝีมือช่าง การขยายแบบเท่าจริงหน้างาน และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การรับฟังความเห็นจากพระสงฆ์ บริบทเหล่านี้ทำให้รูปทรงอาคารแปลงไปจากแบบเดิมที่ออกแบบไว้แต่แรก และกระบวนการเก็บภาพ หรือจัดทำข้อมูลวิชาการอาจจะไม่ครบถ้วน อีกทั้งมีข้อจำกัดที่ไม่คาดคิดคือสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่เกิดขึ้นในระหว่าง ปีพ.ศ. 2563-พ.ศ.2564 ความเข้มงวดในการนำเข้าช่างฝีมือจากต่างถิ่นเพื่อมาทำการก่อสร้างพระธาตุไม่สามารถทำได้ การพัฒนาความรู้บุคลากรในท้องถิ่น การใช้วัสดุทดแทน เพื่อบริหารจัดการโครงการก่อสร้างภายในระยะเวลา 3 ปีเพื่อให้ทันต่อวาระการฉลองอายุวัฒนมงคลพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ครบรอบ 80 ปี ในปี พ.ศ.2564

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1. การศึกษาเรื่องรูปแบบและพัฒนาก่อสร้างพระธาตุเฉพาะภาคอีสานของประเทศไทยเท่านั้น
2. การศึกษาประวัติเหตุแห่งการก่อสร้าง การใช้งานและปัญหาต่างๆของพระศรีโพธิญาณเจดีย์ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี
3. การศึกษาพื้นที่การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งแต่กระบวนการออกแบบจนกระทั่งการก่อสร้างแล้วเสร็จ และการใช้งานอาคารระหว่างปี พ.ศ. 2562- พ.ศ. 2564

1.5 ขั้นตอนการศึกษา

1. เก็บรวบรวมข้อมูล
 - ข้อมูลปฐมภูมิ เช่น ภาพถ่ายการก่อสร้างเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี การสัมภาษณ์ผู้ก่อสร้าง
 - ข้อมูลทุติยภูมิ เช่น การสืบค้นข้อมูล การวิจัย เอกสาร ตำราวิชาการ ของพระธาตุอีสาน หนังสืออนุสรณ์การก่อสร้างพระเจดีย์ศรีโพธิญาณ
 - การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ในระหว่างการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว ระหว่างปี พ.ศ. 2562- พ.ศ. 2564 ดังปรากฏในเทปสัมภาษณ์ รูปภาพ และแบบก่อสร้าง
2. การศึกษาวิเคราะห์ การทำตารางเปรียบเทียบแบบก่อสร้าง ปัญหาที่เกิดจากการก่อสร้าง และวิธีการแก้ไขงานก่อสร้าง
3. สรุปผลการศึกษา ผลจากการก่อสร้างจริงที่เห็นในปัจจุบัน
4. จัดทำรายงาน ในรูปแบบเอกสาร ไฟล์ดิจิทัล การตีพิมพ์บทความวิชาการ

1.6 เวลาที่ใช้ในการวิจัย

ปี พ.ศ. 2561	ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
ปี พ.ศ. 2562	เสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ รวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร ทำแบบก่อสร้างโครงการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว เริ่มก่อสร้างในส่วนสถาปัตยกรรมเก็บข้อมูลภาคสนาม
ปี พ.ศ. 2563	กระบวนการก่อสร้างเข้าสู่กระบวนการตกแต่งเก็บข้อมูลภาคสนาม
ปี พ.ศ. 2564	เก็บข้อมูลการใช้พื้นที่อาคารศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล
ปี พ.ศ. 2565	จัดทำเอกสารขึ้นเป็นรูปเล่ม

1.7 วิธีวิจัย

กระบวนการศึกษาวิจัยนี้เป็นวิทยานิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการบูรณาการการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ แปลความหมายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมบุคคลเป็นการอธิบายความรู้สึกนึกคิดทฤษฎี และแนวทางการศึกษาองค์ความรู้ที่มีผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไว้ก่อน โดยผู้วิจัยได้ทำการย่อ เทียบเคียงและนำมาอ้างอิงผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 3 วิธี ดังต่อไปนี้

- การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาค้นคว้าตำราทางวิชาการ เอกสารราชการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวแปรสำคัญที่วางไว้ เพื่อนำมาอ้างอิงในการค้นพบ (findings) อันจะทำให้ผลงานวิจัยเกิดความน่าเชื่อถือ (reliability) และความแม่นยำ (validity)

- การสัมภาษณ์ (Interviews) โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์บุคคลเจ้าของโครงการออกแบบ นายช่าง และชาวบ้านที่มีมุมมองต่อสถาปัตยกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น

- การออกแบบการวิจัยการศึกษาเฉพาะกรณี (case study resarch Design) เป็นการศึกษาโดยละเอียดในแง่มุม ทั้งการวิเคราะห์ที่ตั้งอาคาร แดด ลมฝน รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ ขนาด สัดส่วน ออกแบบเป็นแบบร่างทางเลือก เพื่อวิเคราะห์ก่อนตัดสินใจทำการก่อสร้าง

2. การออกแบบสถาปัตยกรรม (Architecture Design) เป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลา นาน ระหว่าง มกราคมปี 2562-กุมภาพันธ์ ปี 2564 โดยมีรายละเอียดการก่อสร้างดังต่อไปนี้

- กระบวนการสำรวจพื้นที่ตั้งโครงการ (construction survey) การเก็บข้อมูลเพื่อทำการออกแบบ โดยคำนึงถึงบริบทพื้นที่ อีกทั้งกระบวนการและวิธีการในการก่อสร้าง

- การทำแบบก่อสร้าง (Architecture Drawing)เพื่อใช้อธิบายการก่อสร้าง กำหนดวัสดุ และกระบวนการก่อสร้างให้แก่ช่างก่อสร้าง

- การก่อสร้าง (Construction) เป็นขั้นตอนการทำงาน แกะไขงาน ที่ได้ออกแบบเป็นงานสถาปัตยกรรมตลอดจน ถึงการตกแต่งสถาปัตยกรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

- ข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา มาสังเคราะห์จัดหมวดหมู่
- ข้อมูลที่สังเคราะห์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลจากการวิจัย
- ประมวลผลสรุปเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์

1.8 แหล่งข้อมูล

วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 วัดป่าบ้านหนองผือ (วัดป่าภูกิริยัตตถิราวาส) อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
 วัดป่าหนองหวาย อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ
 ศูนย์มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท)
 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร
 หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
 ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม จิตฺตมโม) เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง
 ข้อมูลจาก INTERNET

1.9 อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า

เครื่องมือเขียนแบบ ตลับเมตร สายวัด เครื่องวัดเลเซอร์ กล้องถ่ายรูป คอมพิวเตอร์ ปรีนเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร

1.10 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้ในงานวิจัย

(โดยประมาณ) 100,000 บาท

1.11 การเสนอผลงาน

นำเสนอผลงานเป็นเอกสารทางวิชาการ

1.12 อธิบายศัพท์

ธาตุ (๑) [ทาด, ทาดุ-] น. กระดูกของพระพุทธรเจ้า พระปัจเจกพุทธรเจ้า และพระอรหันต์ โดยทั่ว ๆ ไปเรียกรวม ๆ ว่า พระธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกของพระพุทธรเจ้า เรียก พระบรมธาตุ หรือ พระบรมสารีริกธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกส่วนใดส่วนหนึ่งของพระพุทธรเจ้า ก็เรียกตามความหมายของคำนั้นๆ เช่น พระอุรังคธาตุ พระทันตธาตุ, ถ้าเป็นผมของพระพุทธรเจ้าเรียกว่า พระเกศธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกของพระอรหันต์ เรียกว่า พระธาตุ²

บัวเหลี่ยม เป็นรูปแบบเอกลักษณ์ธาตุของภาคอีสาน

โบกคว่ำ (บัวคว่ำ) องค์ประกอบฐานลิ่มเอียงคว่ำขนานกับพื้น

โบกหงาย (บัวหงาย) องค์ประกอบฐานหงายเหนือบัวคว่ำ

บัววง องค์ประกอบมุมฐานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างอีสาน

ฐานธาตุ เป็นองค์ประกอบธาตุในส่วนล่างสุด

เรือนธาตุ น. ส่วนสำคัญของพระสถูปหรือพระปราสาทที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุไว้ภายใน, ครรรธาตุ หรือ ธาตุครรรภ ก็ว่า³.

ยอดธาตุ ส่วนปลีคอดเรียวขึ้นไปติดกับฉัตร

ฉัตร [ฉัด, ฉัดตระ-] น. เครื่องสูงชนิดหนึ่ง มีรูปคล้ายร่มที่ซ้อนกันขึ้นไปเป็นชั้น ๆ ชั้นบนมีขนาดเล็กกว่าชั้นล่างลดหลั่นกันไปโดยลำดับ สำหรับแขวน ปัก ตั้ง หรือเชิญเข้ากระบวนแห่เป็นเกียรติยศ.⁴

ชั้นหมากเบ็ง ชั้นหมากเบญจคือ พานพุ่มดอกไม้ที่ใช้เป็นพานพุ่มบูชาในพิธีกรรมและบูชาพระรัตนตรัยในวันอุโบสถ หรือ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการนำไปบูชาวิญญูญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว⁵

แอวขัน เป็นภาษาถิ่นอีสานคือส่วนแอวของขันซึ่งหมายถึง พานภาชนะใส่รูปเทียนในพิธีกรรมงานบุญต่างๆ

วัดป่า วัดอรัญวาสีถือชื่อวัตรธุดงค์วัตร

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ.2554 (สืบค้น)<https://dictionary.orst.go.th/index.php>

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ.2554 (สืบค้น)<https://dictionary.orst.go.th/index.php>

⁴ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ.2554 (สืบค้น)<https://dictionary.orst.go.th/index.php>

⁵

พรพรชล แข็งขัน,รายงานผลการดำเนินการโครงการ ชั้นหมากเบ็ง วิฒนธรรมความเชื่อของชาวอีสาน (2561),มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

บทที่ 2

ข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นต่อกระบวนการออกแบบ

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่จำเป็นต่อกระบวนการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งมูลเหตุความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้ บริบทท้องถิ่น การนำรูปลักษณ์ของสถาปัตยกรรมวัดหนองป่าพงมาเป็นแม่แบบ เพื่อให้สอดคล้องต่อวิถีของพื้นที่ ความสัมพันธ์ต่อการหยั่งรากของความเห็นสู่กระบวนการทางสถาปัตยกรรมเพื่อความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยข้อมูลที่น่ามาใช้ประกอบการศึกษา และจำเป็นต่อการออกแบบแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1) พระธาตุอีสาน
- 2.2) วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี และข้อวัตรปฏิบัติ
- 2.3) พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม) ผู้สร้างพระธาตุเกษแก้ว
- 2.4) วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

2.1 พระธาตุอีสาน

“ธาตุ” และ “พระธาตุ” เป็นภาษาถิ่นของทางภาคอีสานที่ใช้เรียกอนุสาวรีย์มีความหมายอย่างเดียวกับ “เจดีย์” หรือ “สถูป” ในภาษากลาง การก่อสร้างพระธาตุในภาคอีสานจึงมีผลต่อการศึกษาความสำคัญในเชิงสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ การได้รับอิทธิพลทางศิลปกรรมจากอาณาจักรโบราณ อาทิ พุทธัน, เจริญ, ทวารวดี, ศรีจนาท และศรีโคตรบูรเป็นต้น ส่งผลทำให้เกิดเป็นรากฐานวัฒนธรรมในการสร้างพระธาตุในสมัยต่อมา พระธาตุที่เก่าแก่ที่สุดและได้รับความนิยมนำไปทำเป็นต้นแบบมากที่สุดคือ พระธาตุพนม (องค์ดั้งเดิม) ซึ่งตั้งอยู่ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ต.ธาตุพนม อ.ธาตุพนม จ.นครพนม ในปัจจุบัน ซึ่งตามตำนานอุรังคนิทานได้กล่าวไว้⁶

“พระมหากัสสปะเถระได้นำพระสงฆ์กระทำเวียนประทักษิณ 3 รอบต่อพระบรมสรีระขององค์พระศาสดาแล้วได้กระทำกรอชิวฐานว่า พระธาตุองค์ใดที่จะให้ข้าพระบาทนำไปประดิษฐาน

⁶ วิโรฒ ศรีสุโร. “ธาตุอีสาน” คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ตุลาคม 2539)

ไว้ ณ ภูกำแพงน้ำ ขอบพระธาตุองค์นั้นเสด็จออกมาอยู่บนฝ่ามือบัดนี้ ดังนั้นแล้ว พระบรมอัฐิธาตุ ก็เสด็จออกมาอยู่บนฝ่ามือขวาของท่านขณะนั้น ไฟธาตุก็ลุกโชติช่วงเผาพระบรมสรีระเองเป็นอัศจรรย์...⁷

จากนั้นพระเถระเจ้าพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 รูป ก็นำพระอัฐิธาตุมาโดยอากาศ มาลงที่ดอยแท่น คือ ภูเพ็ก อ.พรรณานิคม เมืองสกลนคร และได้ไปบิณฑบาตที่เมืองหนองหารหลวง เพื่อบอกกล่าวแก่ พญาสุวรรณภิงคาร ดังรายละเอียดประวัติการก่อสร้าง "องค์พระธาตุพนม" ในตำนานอัฐิธาตุพนม⁸

ในส่วนรูปแบบของ "พระธาตุพนม" ในตอนแรกนั้นก็ควรจะยึดเอาตามคำพรรณนาในอัฐิธาตุพนมว่าพญาทั้ง 5 ให้ก่อเป็นอุโมงค์ 5 ด้าน โดยชุดเป็นฐานรากกลี 2 ดอก กว้าง 6 วา เอน้ำใส่โหมมาประพรมทั้ง 4 ด้าน (ก็เห็นจะเป็นเช่นการบดอัดดินให้แน่นเพื่อการรับน้ำหนักนั่นเอง) เมื่อพญาทั้ง 4 ก่ออุโมงค์เป็นรูปเลาขึ้นแล้ว (พญาจุมภณพรหมทัต ก่อด้านตะวันออก พญาอินทปัตถ์ก่อด้านใต้ พญากำแดงก่อด้านตะวันตก และพญานันทเสนก่อด้านเหนือ) ยังขาดแต่พญาสุวรรณภิงคาร ซึ่งนับว่าอาวุโสกว่าใคร ได้รับเกียรติให้ก่อเป็น รูปฝาละมี ตลอดขึ้นไปจนถึงยอดได้วา 1 วัดแค่ฐานขึ้นไปถึงยอดสุดได้ 3 วา ของ พระมหากัสสปะ⁹

"พระธาตุพนม" แต่แรกเริ่มนั้นสันนิษฐานว่ามีรูปแบบเป็นทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส สูง 1 วา คนโบราณ (ประมาณ 2 เมตรเศษ) แล้วมียอดธาตุเป็นทรงบัวเหลี่ยมขึ้นไปทั้ง 4 ด้าน ซึ่งอาจจะมีส่วนยอดธาตุ ขนาดเล็กซ้อนอยู่ด้านบนพร้อมกับฉัตรปักอยู่อีกก็อาจเป็นไปได้ แต่ในตำนานมิได้กล่าวไว้

เราอาจหาจากรูปแบบ "พระธาตุ" ในปัจจุบันที่หลงเหลือยังพอให้ดู โดยเฉพาะส่วนยอดธาตุ ทรงบัวเหลี่ยมนั้นนับเป็นรูปแบบดั้งเดิมถือเป็นแบบฉบับของการออกแบบ "พระธาตุ" โดยทั่วไปของภาคอีสานจนถึงปัจจุบันนี้

2.1.1 การจำแนกกลุ่ม "พระธาตุ" ในภาคอีสาน

จากการศึกษาของ รองศาสตราจารย์ วิโรฒ ศรีสุโร ได้จำแนกการศึกษาพระธาตุอีสาน โดยมีเกณฑ์ในการศึกษาตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ก. สัดส่วนของ พระธาตุ อันได้แก่ส่วน "ฐานธาตุ" "เรือนธาตุ" และ "ยอดธาตุ"

⁷ วิโรฒ ศรีสุโร. เรื่องเดียวกัน

⁸ วิโรฒ ศรีสุโร. "ธาตุอีสาน" คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ตุลาคม 2539)

⁹ วิโรฒ ศรีสุโร. เรื่องเดียวกัน

ข. การประดับตกแต่งในรายละเอียด

ค. วัสดุที่นำมาสร้าง

องค์ประกอบสำคัญที่ถือเป็นหลักในการจำแนกกลุ่ม "พระธาตุ" ในครั้งนี้ก็คือ สัดส่วนขององค์พระธาตุนั่นเอง ดังจะยกตัวอย่างมาเป็นกลุ่มๆ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : กลุ่มฐานต่ำ ตัวอย่างพระธาตุศรีสองรัก จ.เลย เป็นหลักเป็นพระธาตุ ก่ออิฐถือปูนมีขนาดไม่สูงมาก ฐานทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีฐานต่ำ องค์พระธาตุเป็นบัวเหลี่ยมอ้วนเตี้ย ปลียอดรูปบัวเหลี่ยม

ภาพที่ 1 พระธาตุศรีสองรัก จังหวัดเลย

ที่มา : <https://www.khaosod.co.th/wpapp/uploads/2021/11/you06p1-12.jpg>

(ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2565

กลุ่มที่ 2 : กลุ่มฐานสูง เช่น พระธาตุพนม (องค์ก่อน พ.ศ. 2443) จ.นครพนม เป็นหลัก ลักษณะเป็นพระธาตุที่มีฐานสูงมีซุ้มจรณะนำฝักเพกา เหวขันบัวคำ บัวหงาย องค์ธาตुरुูปบัวเหลี่ยม ปลียอดทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พระธาตุองค์นี้ยังส่งอิทธิพลไปทั่วภาคอีสาน และบริเวณใกล้เคียง อาทิเช่น พระธาตุเรณู

ภาพที่ 2 พระธาตุพนมองค์เดิม พ.ศ.2432 จังหวัดนครพนม

ที่มา: <http://www.watpamahachai.net/watpamahachai1.jp>

(ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2565

กลุ่มที่ 3 : กลุ่มเรือนธาตุทำซุ้มจระนำ ยอดธาตุมีปลี 4 ทิศ ซึ่งถือเอา พระธาตุ
วัดมหาธาตุ จังหวัดยโสธร เป็นหลัก พระธาตุกลุ่มนี้มีเอกลักษณ์ฐานสูง และโดดเด่นด้วยรูปแบบซุ้ม
จระนำฐานสูง ทำให้พื้นที่ส่วนยอดของพระธาตุลดบทบาทความสำคัญในทางรูปแบบลง

ภาพที่ 3 พระธาตุมหาชัย จังหวัดยโสธร

ที่มา: <https://www.paiduaykan.com/province/Northeast/yasothon/pic/watmahatad3.j>

(ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2565

กลุ่มที่ 4 : กลุ่มเรือนธาตุทำซุ้มจรณะ ยอดธาตุบัวเหลี่ยม ซึ่งถือเอา พระธาตุบังพวน (ก่อน พ.ศ. 2483) เป็นหลัก เอกลักษณ์ของพระธาตุในกลุ่มนี้ จะมีซุ้มจรณะที่เด่นชัดมาก องค์กรซึ่งก็มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากอดีต คือมีลักษณะร่วมอย่างเจดีย์อยุธยา

ภาพที่ 4 พระธาตุบังพวน องค์เดิม

ที่มา: <https://us-fbcloud.net/wb/data/1221/1221477-img.ub52fo.137js.jpg>

(ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2565

กลุ่มที่ 5 : กลุ่มยอดธาตุ 8 เหลี่ยม ซึ่งถือเอา ธาตุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ วัดทุ่งสะเดา จ.ยโสธร พระธาตุกลุ่มนี้เป็นพระธาตุขนาดเล็กเป็นพัฒนาการขึ้นในท้องถิ่น ลักษณะเป็นฐานสี่เหลี่ยมองค์กรซึ่งรูปทรงแปดเหลี่ยม ยอดพระธาตุเป็นทรงสี่เหลี่ยม ถือเป็นพัฒนาการในด้านรูปทรงที่น่าสนใจ

ภาพที่ 5 พระธาตุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ วัดทุ่งสะเดา จังหวัดยโสธร

ที่มา: <https://s359.thaibuffer.com/pagebuilder/e48e87a2-5a55-4551-8772-08c3fc893723.jpg>

(ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2565

กลุ่มที่ 6 : กลุ่มย่อมุมสิบสองยอดธาตุทรงระฆังคว่ำ เช่น พระธาตุเก่า (รัตนฆรเจดีย์) วัดพระธาตุหนองสามหมื่น จ.ชัยภูมิ เป็นหลัก พระธาตุที่ได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมล้านนาการย่อมุมไม้แปดเหลี่ยม การเจาะช่องซุ้มจรณะนำทังสี่ทิศ ยอดพระธาตุย่อมุมรวบเข้าหากันดูงดงามแปลกตา

ภาพที่ 6 พระธาตุหนองสามหมื่น จังหวัดชัยภูมิ

ที่มา: <https://www.touronthai.com/gallery/photo/46001002/hnongsammuen14.jpg>

(ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2565

เมื่อจำแนกออกเป็น 6 กลุ่มดังกล่าวแล้วนั้น จึงสามารถแบ่งแยกรูปแบบของพระธาตุในภาคอีสานค่อนข้างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้นอาจจะมีการตกแต่งที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นนั้นๆ แต่หลักใหญ่ก็มีเอกลักษณ์ของ"พระธาตุ" หรือ "ธาตุ" ต่างๆ อย่างชัดเจน

จากการศึกษาทางรูปแบบของ "พระธาตุ" ในภาคอีสานดังกล่าวมาแล้วนั้น รูปทรงที่พอสรุปได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของพระธาตุในภาคอีสานก็คือยอดธาตุเป็นทรงบัวเหลี่ยม หรือ บัว 4 เหลี่ยมซึ่งช่างนิยมสร้างเกือบจะทั้งหมดก็ว่าได้ พระธาตุทรงบัวเหลี่ยมที่กล่าวนี้ มิได้มีแต่เฉพาะในภาคอีสานของประเทศไทยเท่านั้น แต่มักปรากฏอยู่ทั่วไปตลอดฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในเมืองหลวงพระบาง จึงนับได้ว่าเป็นรูปทรงของพระธาตุที่เป็นเอกลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นชนชาติในสายวัฒนธรรม ไต-ลาวด้วยกันอย่างลึกซึ้ง

2.1.2 พระธาตุอีสานหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

การศึกษาพระธรรมวินัยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ภิกษุธรรมยุตที่ถือข้อวัตรปฏิบัติอยู่ป่าอย่างพระอรหันตสาวี และได้นำความรู้จากการศึกษาพระธรรมวินัยมาฝึกหัดปฏิบัติ ท่านจาริกไปทั่วภาคอีสานจนมีผู้เคารพศรัทธามาก และมีผลทำให้มีพระสงฆ์มาศึกษาติดตามท่านอย่างมาก จนเป็นกลุ่มลูกศิษย์พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต กลุ่มลูกศิษย์เหล่านี้นำพาความเลื่อมใสมาสู่ชุมชนคนอีสานทำให้เกิดวัฒนธรรมการก่อสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้น ภายหลังการมรณภาพเพื่อที่จะบรรจุอัฐิของท่านเหล่านั้นจากศรัทธาของมวลชนจำนวนมาก อีกทั้งการพัฒนาการทางด้านวัสดุเข้ามาสู่วัฒนธรรมอีสาน มีผลทำให้องค์ความรู้ต่างๆ จากภายนอก มาสู่การสร้างรูปแบบเอกลักษณ์ของพระธาตุเจดีย์สายพระกรรมฐานเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นการวิวัฒนาการวัฒนธรรมขึ้นมาในรูปแบบใหม่เพื่อเก็บอัฐิบริหารและอัฐิธาตุ อีกทั้งมีการประยุกต์สร้างสรรค์ทางเชิงช่างและเทคนิควิธีการอย่างมากมาย อาทิเช่น เจดีย์หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภูในปี 2526 เจดีย์หลวงปู่หลุยส์ วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร ปี พ.ศ. 2532 ตลอดจนถึงเจดีย์ศรีโพธิญาณของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2535

จากการศึกษาพระธาตุในภาคอีสาน จะเห็นได้ว่าพัฒนาการด้านรูปทรงอันเป็นเอกลักษณ์ของรูปแบบอีสานถูกถ่ายทอดความนิยมทั่วไป พระธาตุบัวเหลี่ยมจึงกลายเป็นรูปแบบที่สามารถเห็นได้เด่นชัด แม้อกาลเวลา การเปลี่ยนถ่ายวัสดุ การสิ้นไหลทางวัฒนธรรมย่อมเป็นเหตุให้พระธาตุอีสานเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในบริบทสังคม หรือแม้กระทั่งการใช้งาน การสืบสานอย่างต่อเนื่อง

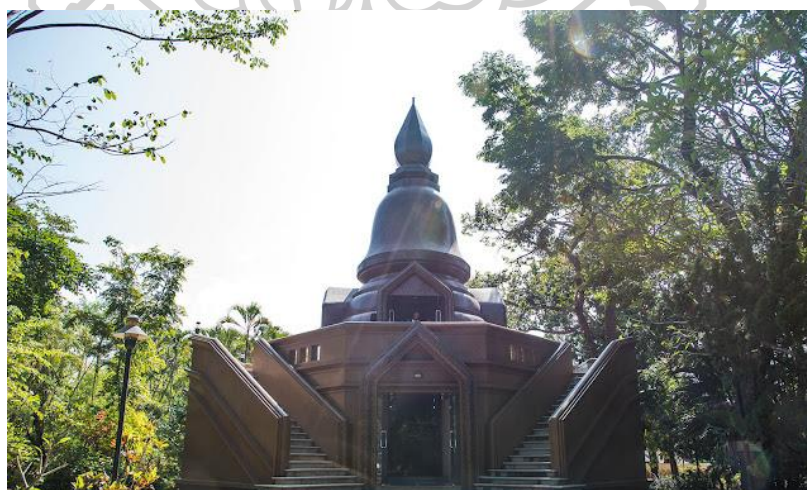
เป็นพัฒนาการจากรากของความคิดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งพระกรรมฐานสายนี้ยังสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปสู่ต่างประเทศ และได้นำเอกลักษณ์พระธาตุบัวเหลี่ยมนี้ไปใช้ในวัดสาขาหลายแห่งทั่วโลก

ภาพที่ 7 เจดีย์อัฐบริวารหลวงปู่ขาว วัดถ้ำกลองเพล

ที่มา: <https://www.bloggang.com/data/travelsomewhere/picture/1331324936.jpg>

(ออนไลน์) สืบค้น เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2565

ภาพที่ 8 เจดีย์อัฐบริวารหลวงปู่หลุยส์ วัดป่าสุทธาวาส

ที่มา: https://4.bp.blogspot.com/-sQO3pKjh2dw/W9mxikhNXOI/CHI_1641.jpg

(ออนไลน์) สืบค้น เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2565

2.2 วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี และข้อวัตรปฏิบัติ

วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นวัดป่าสายมหานิกายถือกำเนิดขึ้นในวันที่ 8 มีนาคมพ.ศ.2497 โดยมีพระอาจารย์ชา สุภทฺโท (พระโพธิญาณเถร) เป็นบูรพาจารย์ ท่านได้ออกศึกษาพระพุทธศาสนาหลังจากที่มีความรู้ในทางปริยัติธรรมชั้นนักระหมอก เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ท่านสนใจต่อความเป็นอยู่แบบพระผู้มักน้อยสันโดษยินดีตามมีตามได้ มีผู้เลื่อมใสศรัทธาจึงได้นิมนต์ท่านกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดที่อำเภอวารินชำราบ และได้นิมนต์ให้ท่านพำนักที่ดงป่าพง ห่างจากหมู่บ้านก่อ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่านราว 3 กิโลเมตร โดยได้พัฒนาจากป่าช้าไปสู่วัดป่าและได้รับพระราชทานเขตวิสุงคามสีมาในเวลาต่อมา¹⁰

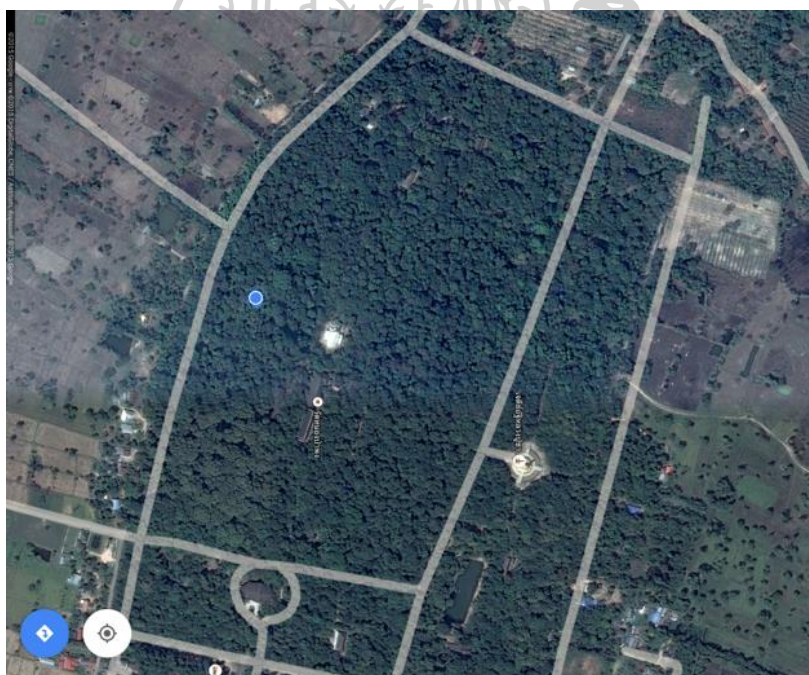
ภาพที่ 9 พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ปฐมเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง

ที่มา: <https://www.khaosod.co.th/wpapp/uploads/2021/01/bud0x160164p2อริยะะ.jpg>

(ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม 2565

¹⁰ วีระศักดิ์ จันทรสังแสง . พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) อุบลมณีกกลางป่าพง(2555) สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ .47

เสนาสนะวัดหนองป่าพง คือสิ่งปลูกสร้างทุกชนิดภายในวัด มีพัฒนาการต่อการใช้พื้นที่ โดยอาศัยหลักการของพระธรรมวินัยบัญญัติในพระวินัยปิฎก การนำทฤษฎีขอบเขตทางธรรมวินัยมาตีแผ่ออกเป็นผลงานทางการก่อสร้าง พระอาจารย์ชาต้องการฝึกหัดให้ภิกษุสามเณรพึ่งตนเอง ให้คุณค่าแก่การทำประโยชน์สาธารณะด้วยความอดทน งานสร้างวัดจึงเกิดขึ้นจากฝีมือของพระสงฆ์เอง อาคารมีการพัฒนาความเป็นที่พักอาศัยอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามอายุของวัสดุก่อสร้าง โดยเริ่ม จากเป็นอาคารไม้ไผ่มุงด้วยหญ้าแฝก พัฒนาเป็นอาคารไม้จริง เป็นอาคารปูนกึ่งไม้ และเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กที่เห็นในปัจจุบันก็อาศัยแรงงานที่เรียกว่า “ช่างพระ” ทั้งสิ้น ซึ่งทำงานในรูปแบบที่ไม่มีค่าแรงและเป็นการกุศล อาคารที่เห็นจึงสะท้อนเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ในช่วงของการก่อสร้างอาคารเหล่านี้

ภาพที่ 10 ภาพถ่ายทางอากาศ วัดหนองป่าพง
ที่มา : สืบค้น google earth (ออนไลน์) ปี พ.ศ. 2562

การก่อสร้างของวัดหนองป่าพงมีลักษณะพิเศษ และเป็นอุปกรณหนึ่งต่อการเรียนรู้ ธรรมะผ่านทัศนศาสตร์และการใช้พื้นที่ว่างที่เรียบง่ายเรียบร้อย สะอาด มีระเบียบ และการตั้งกติกา ข้อวัตรปฏิบัติ ต่อการอยู่อาศัยภายในวัดหนองป่าพงให้คลายการปรุงแต่ง ซึ่งเป็นพื้นฐานของวิถีของ การปฏิบัติธรรมสืบต่อไป และมีผลทางจิตวิญญาณในการใช้สอยพื้นที่ว่างทางสถาปัตยกรรม ดังนั้น การจัดวางพื้นที่ ขนาด สัดส่วน การกำหนดขอบเขตพื้นที่ภายในเขตวัดหนองป่าพง จึงมีความสัมพันธ์ กับป่าไม้ที่อยู่โดยรอบอย่างกลมกลืน การปรับตัวต่อการอยู่ป่าและจะใช้ชีวิตอย่างไรให้เกิดปัญหาใน การก่อสร้างน้อยที่สุด อีกทั้งการซ่อมแซมบำรุงรักษา โดยที่พระสามารถซ่อมแซมได้เองอย่างง่าย ๆ และอาคารเหล่านั้นก็สอดคล้องระเบียบทางวัฒนธรรมและภูมิอากาศ และส่งเสริมต่อธรรมวินัยของ พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เป็นเรื่องหลัก

ภาพที่ 11 แผนผังวัดหนองป่าพง
ที่มา: ลายเส้นโดย พระวุฒิชัย ฐิตวโร

2.2.1 เสนาสนะภายในวัดหนองป่าพง

2.2.1.1 อุโบสถ ออกแบบก่อสร้างโดยอาจารย์บำเพ็ญ พันธุ์รัตนอิสระ สถาปนิก และวิศวกรซึ่งก่อสร้างเมื่อปีพ.ศ. 2519 - พ.ศ. 2521 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กในลักษณะอีสานประยุกต์ โดยสร้างบนเนินดินถมสูงภายใต้เป็นถึงเก็บน้ำ¹¹ บริเวณที่สร้างอุโบสถเคยเป็นที่เผาศพคุณยายซีพิมพ์ โชติช่วง มารดาของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

ภาพถ่ายที่ 11 อุโบสถวัดหนองป่าพง อุบลราชธานี
ที่มา:ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปีพ.ศ.2563

2.2.1.2 พิพิธภัณฑ์พระโพธิญาณเถร ออกแบบโดยอาจารย์บำเพ็ญ พันธุ์รัตนอิสระ สถาปนิกและวิศวกรสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2527 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น โดยมีการออกแบบภายในให้เป็นพื้นที่เก็บศิลปวัตถุที่มีผู้คนถวายมาจากที่ต่างๆ และเก็บอัฐบริวารของพระโพธิญาณเถรอีกด้วย

¹¹ ดีก แสนบุญ , ลักษณะอีสานว่าด้วยศิลปวัฒนธรรม , (2560) อุบลราชธานี ,บริษัท ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด.

ภาพที่ 12 พิพิธภัณฑ์พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี
ที่มา:ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปีพ.ศ.2564

2.2.1.3 ธรรมศาลา ออกแบบโดย พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม) เจ้า
อาวาสรูปที่ 2 สร้างขึ้นปีพ.ศ. 2534 ทดแทนศาลาหลังเดิมเป็นอาคารทรงโถงขนาดใหญ่ชั้นเดียว
ขนาดกว้าง 16x52 เมตร

ภาพที่ 13 ธรรมศาลาวัดหนองป่าพง

ที่มา: <https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/11/30/48/ff/caption.jpg>
(ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2565

2.2.1.4 โรงฉัน ออกแบบโดยพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม) เจ้าอาวาสรูปที่ 2 สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2535 เป็นอาคารทรงโถงโค้งแผนผังรูปตัว H ใช้สำหรับเป็นพื้นที่ฉันภัตตาหารของ พระภิกษุ กว้าง 16 เมตร ยาว 40 เมตร

ภาพที่ 14 หอฉันวัดหนองป่าพง อุบลราชธานี
ที่มา:ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปีพ.ศ.2564

2.2.1.5 เจดีย์ศรีโพธิญาณ ออกแบบโดยนายนิธิ สถาปิตานนท์ ศิลปินแห่งชาติ และ ศาสตราจารย์อรุณ ชัยเสรี วิศวกร ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อใช้เป็นเมรุพระราชทานเพลิงศพพระโพธิญาณเถรภายหลังใช้เป็นพื้นที่บรรจุอัฐิของพระโพธิญาณเถร

ภาพที่ 15 เจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ.2562

วัดหนองป่าพง ถือเป็นที่สุดแห่งการรุดงค์ของหลวงปู่ชา เมื่อท่านมาตั้งวัดที่บ้านเกิด ท่านก็ไม่ได้ออกรอนแรมตามเส้นทางจาริกในที่ห่างไกลอีกเลย แต่ยังคงปฏิบัติรุดงค์อยู่เสมอ ภายในพื้นที่วัดนั่นเอง¹²

2.2.2 รุดงค์วัตรและระเบียบของวัดหนองป่าพง

2.2.2.1 รุดงค์วัตร 13 แบ่งเป็น 4 หมวด เกี่ยวกับจีวร บิณฑบาตเสนาสนะ และการประกอบความเพียรถึงหน้าหนาวฟ้าหมดฝน เป็นช่วงที่พื้นดินแห้งเหมาะแก่การสมาทานรุดงค์วัตร ข้อ 8-11 พระอาจารย์แห่งสำนักวัดหนองป่าพงก็จะให้พระเณรทุกรูปออกจากกุฏิไปปักกลดอยู่ตามโคนไม้ หรือที่เรียกว่าอยู่รุกขมูล บางที่ท่านก็สั่งพระออกไปพักตามป่าช้าที่อยู่ใกล้ๆ วัดส่วนพระที่มีพรรษาพอสมควรก็อาจขอโอกาสจากท่านออกรุดงค์แสวงหาความวิเวกตามลำพัง เรื่องรุดงค์นี้ท่านเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เป็นสิ่งทำได้ยากแต่เป็นหลักที่สำคัญอันหนึ่งสำหรับสมณเพศที่วัดหนองป่าพง หลวงปู่ชาถือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าทำตนให้ตั้งอยู่ในองค์คุณอันสมควรเสียก่อน แล้วจึงสอนคนอื่นที่หลักจึงจักไม่เป็นบัณฑิตสกปรก¹³

รุดงค์วัตร 13 องค์คุณเครื่องสกัตหรือกำจัดกิเลส ข้อปฏิบัติที่ผู้สมัครใจจะพึงสมาทานประพฤติได้ เพื่อเป็นอุบายขัดเกลากิเลส ช่วยส่งเสริมความมกน้อยและสันโดษ

หมวดเกี่ยวกับจีวร

1. ปังสุกุลิ๊งคะ ถือใช้แต่ผ้าบังสุกุล ไม่รับจีวรจากทายกบังสุกุลผ้ามาเย็บย้อมจีวรเอง
2. เตจิวริ๊งคะ ใช้ผ้าเพียง 3 ผืนคือ จีวร สบง สังฆาฏิ¹⁴

¹² มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) , อุบลมณี,พิมพ์ครั้งที่15 (2557)กรุงเทพฯ บริษัท เอ็นพี แอนด์ แพคเกจจิ้ง จำกัด

¹³ มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) , อุบลมณี,พิมพ์ครั้งที่15 (2557)กรุงเทพฯ บริษัท เอ็นพี แอนด์ แพคเกจจิ้ง จำกัด

¹⁴ วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง . พระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) อุบลมณีกลางป่าพง(2555) สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ .60-61

ภาพที่ 16 บริหารพระป่า อรัญวาสี

ที่มา: <http://namfahborikhan.com/imageupload/44401/s.jpg>

(ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 7 กันยายน 2565

หมวดเกี่ยวกับบิณฑบาต

3. ปิณฑบาตที่กัณฑ์ เทียบบิณฑบาตเป็นประจำ
4. สप्तานจาริกัณฑ์ บิณฑบาตตามลำดับแถว ไม่ข้ามไป
5. เอกาสนิกัณฑ์ นั่งฉันที่อาสนะเดียวเป็นวัตร คือฉันวันละมือเดียว
ลูกจากที่แล้วไม่ฉันอีกในวันนั้น
6. ปัตตปิณฑิกัณฑ์ ฉันเฉพาะในบาตร ไม่ใช้ภาชนะอื่น
7. ขลุปัจฉากัณฑ์กัณฑ์ ลงมือฉันแล้วไม่ยอมรับเพิ่ม¹⁵

¹⁵ วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง . พระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) อุบลมณีกลางป่าพง(2555) สำนักทรัพย์สืบสวน
พระมหากษัตริย์ .60-61

ภาพที่ 17 การถือบิณฑบาตของพระสายวัดหนองป่าพง

ที่มา : ศูนย์มรดกธรรมวัดหนองป่าพง ปี พ.ศ.2551

หมวดเกี่ยวกับเสนาสนะ

8. อารัญญิกังคะ ถืออยู่ป่าเป็นวัตรอยู่ห่างบ้านอย่างน้อย 500 ชั่วธนู
(คือ 265 เส้น)

9. รุกขมุลิกังคะ ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร

10. อัฟโพทาสิกังคะ ถือการอยู่ที่แจ้งไม่อยู่ในที่มุงบังโคนต้นไม้
(ถือได้เฉพาะนอกพรรษา เพราะวินัยกำหนดให้ต้องถือเสนาสนะในฤดูฝน)

11. โสสานิกังคะ ถืออยู่ป่าช้า แรมคีนอยู่ในป่าช้าเป็นประจำ

12. ยถาสันถติกังคะ ถืออยู่ในที่แล้วแต่เขาจัดให้ ไม่เลือกเสนาสนะ

ตามพอใจตัวเอง¹⁶

หมวดเกี่ยวกับการประกอบความเพียร

13. เนสัชชิกังคะ งดการนอนอยู่ด้วยอิริยาบถ 3 คือ ยืน เดิน นั่ง¹⁷

¹⁶ วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง. เรื่องเดียวกัน

¹⁷ วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง. เรื่องเดียวกัน

2.2.2.2 กติกาสงฆ์วัดหนองป่าพง ในวัดป่ามีการตั้งระเบียบแก่ผู้ที่เดินทางมาอยู่ในสำนัก เพื่อให้ถือเป็นระเบียบเดียวกัน ไม่สงสัยในวินัยของกันและกัน เพื่อความผาสุกของหมู่สงฆ์ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ได้เรียกประชุมสงฆ์ในการวางกติกาเพื่อการอยู่ร่วมกันในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2520 ดังมีระเบียบดังนี้

1. พระเณรห้ามขอกของแต่คนไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา และห้ามติดต่อกับคฤหัสถ์ และนักบวชอื่นเป็นวิสาภาคกับพุทธศาสนา
2. ห้ามบอกและเรียนติรัจฉานวิชา บอกเลข ทำน้ำมนต์ หมอยา หมอดู ทำและแจกจ่ายวัตถุมงคลต่าง ๆ
3. พระผู้มีพรรษาหย่อน 5 ห้ามไม่ให้เที่ยวไปแต่ลำพังตัวเอง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือมีอาจารย์ผู้สมควรติดตามไปด้วย
4. เมื่อจะทำอะไรให้ปรึกษาสงฆ์ หรือ ผู้เป็นประธานในสงฆ์เสียก่อน เมื่อเห็นว่าเป็นธรรม เป็นวินัย และจึงทำอย่าทำตามอำนาจตัวเองๆ
5. ให้อินดีในเสนาสนะที่สงฆ์จัดให้ และให้ทำความสะอาดเก็บกวาด กุฏิ ถนอมเข้าออกให้สะอาด
6. เมื่อกิจของสงฆ์เกิดขึ้นให้พร้อมกันทำ เมื่อเลิกให้พร้อมกันเลิก อย่าทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ คือ เป็นผู้มายาสาไถย หลีกเลียง แก้วตัว
7. เมื่อฉันบิณฑบาต เก็บบาตร ล้างบาตร กวาดวัด ตักน้ำ สรงน้ำ จัดโรงฉัน ย้อมผ้า ฟังเทศน์เหล่านี้ ห้ามมิให้คุยกันฟังตั้งใจทำกิจนั้นจริงๆ
8. เมื่อฉันเสร็จแล้ว ให้พร้อมกันเก็บกวาดโรงฉันให้เรียบร้อยเสียก่อน แล้วจึงกราบพระพร้อมกัน และ นำบริวารของตนกลับกุฏิโดยสงบๆ
9. ให้ทำตนเป็นผู้มักน้อยในการพูด กิน นอน ร่าเริง จงเป็นผู้ตื่นอยู่ด้วยความเพียร และจงช่วยกันพยาบาล ภิกษุ สามเณร อาพาธด้วยความเมตตา
10. ห้ามรับเงินและทอง และห้ามผู้อื่นเก็บไว้เพื่อตน ห้ามซื้อขาย แลกเปลี่ยนๆ
11. เมื่อเอกลาภเกิดขึ้นในสงฆ์หมู่ให้เก็บไว้เป็นกองกลาง เมื่อท่านองค์ใดต้องการ ให้สงฆ์อนุมติแก่ท่าน องค์นั้น โดยสมควร
12. ห้ามคุยกันเป็นกลุ่มก้อนทั้งกลางวันและกลางคืนในที่ทั่วไป หรือในกุฏิ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นถึงกระนั้นก็อย่าเป็นผู้คลุกคลีและเอิกเกริกเฮฮา ห้ามสูบบุหรี่ กินหมากๆ

13. การรับและส่งจดหมาย เอกสาร หรือวัตถุต่างๆ ภายนอกต้องแจ้งต่อสงฆ์ หรือผู้เป็นประธานสงฆ์รับทราบทุกครั้งไป เมื่อสงฆ์หรือผู้เป็นประธานสงฆ์เห็นสมควรแล้ว จึงรับส่งได้ฯ

14. พระเณรที่มุ่งเข้ามาปฏิบัติในสำนักนี้ เบื้องต้นต้องได้รับใบฝากจากอุปัชฌาย์อาจารย์ของตน และย้ายสุทธิมาให้ถูกต้องเสียก่อนจึงจะใช้ได้ฯ

15. พระเณรที่เป็นอาคันตุกะมาพักอาศัย ต้องนำสุทธิแจ้งสงฆ์ หรือผู้เป็นประธานสงฆ์ในคืนแรก และมีกำหนดให้พักได้ไม่เกิน 3 คืน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นฯ”¹⁸

2.2.2.3 กิจวัตรวัดหนองป่าพง เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่ช่วยขัดเกลาให้พระเณรฝึกหัดเปลี่ยนนิสัยจากฆราวาส สู่การเป็นสมณะเป็นการแสดงความพร้อมเพรียงในหมู่สงฆ์ อีกทั้งเป็นความเรียบร้อยสวยงาม นำเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น

วัดหนองป่าพงมีวัตรปฏิบัติที่ต้องถือร่วมกันในหมู่สงฆ์ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งหลังดังนี้

03.00 น. สัญญาณระฆังดัง

04.00 น. รวมทำวัตรเช้า นั่งสมาธิที่ธรรมศาลา

04.40 น. ภิกษุสามเณร จัดโรงฉัน

05.15 น. ออกรับบิณฑบาต

07.00 น. แยกย้ายกันทำความสะอาดเสนาสนะ

08.00 น. พระสงฆ์อนุโมทนาภัตต์ ที่ธรรมศาลา และพิจารณารับ

บิณฑบาต

09.30 น. รับฟังโอวาท

10.00 น. กราบพระพร้อมเพรียงกัน กลับกุฏิ ทำกิจส่วนตัว

13.00 น. รวมกันนั่งสมาธิที่ธรรมศาลา (กรณีเข้าพรรษา)

¹⁸ วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง . พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) อุบลมณีกลางป่าพง(2555) สำนักทรัพย์สินส่วน

14.30 น. ทำกิจวัตร ปิดกวาดลานวัด

16.30 น. ฉันทน์น้ำปานะ สรงน้ำ

18.00 น. ให้สัตถุญญานระฆังรวม

18.15 น. ทำวัตรเย็น นั่งสมาธิภาวนา

20.30 น. กลับที่พัก”¹⁹

จากการศึกษาจริยาวัตรที่พระโพธิญาณเถร (ชา) ได้ฝึกหัดพระเณรให้เป็นศาสนบุคคลผู้มีความสันโดษ ยินดีตามมีตามได้ สนใจใส่ใจในกิจพระศาสนา เสนาสนะจึงต้องสะอาดเรียบร้อย น้อมนำไปสู่ความสมณะ และไม่มีการประดับตกแต่งให้ยุ่งยากจนเกิดเป็นภาระในการดูแลรักษา มีเวลาตรวจตราความประพฤติของตนที่ไม่ดีไม่งาม และเป็นพระที่ดี หลังจากที่ท่านได้ตั้งกฎขึ้นก็ทำให้มีพระสงฆ์จากที่ต่างๆ มาฝึกหัดข้อวัตร และเรียนรู้ธรรมะจากท่านอย่างมาก และยังขยายออกไปอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจปี พ.ศ. 2560 มีวัดสาขาทั้งสิ้น 268 วัด สาขาสำรอง 17 วัด สาขาสำรวจ 46 วัด รวมสาขาในไทย 331 วัด สำนักสาขาในต่างประเทศ 13 วัด รวมทั้งสิ้น 344 วัด²⁰

ภาพที่ 18 งานปฏิบัติธรรมประจำปี

ที่มา:ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปีพ.ศ.2563

¹⁹ วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง.เรื่องเดียวกัน .71

²⁰ มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) , กตัญญูตา บุชาคุณ 100ปี พระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) พิมพ์ครั้งที่

ที่ 1 (กรุงเทพ).2560. โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987), 330

ภาพที่ 19 การรับบิณฑบาตงานปฏิบัติธรรมประจำปี
ที่มา:ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปีพ.ศ.2563

2.3 พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมฺโม) ผู้สร้างพระธาตุเกษแก้ว

พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมฺโม) เจ้าอาวาสรูปที่สอง วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค10 (ฝ่ายต่างประเทศ) ประธานคณะสงฆ์สาขาวัดหนองป่าพง ประธานสงฆ์วัดป่าหนองหวาย หลวงพ่อเป็นผู้ริเริ่มสร้างพระธาตุเกษแก้ว ชิวประวัติแบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

2.3.1ชาติภูมิ

2.3.2 การบรรพชาอุปสมบท

2.3.3 ธรรมคดี

2.3.4 ความรู้และความสามารถพิเศษ

ภาพที่ 20 พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม รุตมโม)

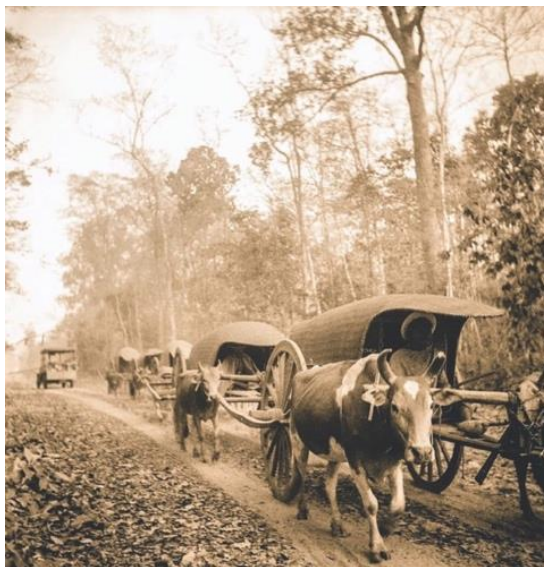
ที่มา:ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปีพ.ศ.2563

2.3.1 ชาตภูมิ

มีนามเดิมว่า เลี่ยม จันทา เกิดวันพุธ ที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2584 ที่บ้านโคกจาน ตำบลทุ่งชัย อำเภอ อุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ บิดาชื่อนายเพ็ง มารดาชื่อนางเป็ง ในช่วงวัยเด็กหลงพ่อเกิดในสังคมเกษตรกรรม ทำนาอย่างชาวชนบททั่วไป ความเป็นอยู่ไม่ได้ลำบากอะไร ธรรมชาติของครอบครัวท่านเป็นคนใจบุญสุนทาน โยมพ่อของท่านเมื่อถึงคราวงานบุญก็จะชักชวนชาวบ้านต่างป่าทำถนนเพื่อเป็นเส้นทางในการทำบุญยังวัดหมู่บ้านอื่นบ้าง ปลูกศาลาบ้าง ทำการช่างหลายๆ อย่างก็อาศัยการฝึกหัดจากครอบครัว

เมื่ออายุได้ 17 ปี ท่านกับเพื่อนๆในหมู่บ้านก็ออกไปหาประสบการณ์การทำงานที่กรุงเทพฯ บาง ชลบุรีบ้าง จนท้ายที่สุดก็ไปช่วยงานสวนของชาวมุสลิม ในจังหวัดตรัง ท่านถือว่าเป็นโอกาสได้เรียนรู้ จนกระทั่งอายุ 19 ปี เป็นธรรมเนียมของหมู่บ้านนี้ที่จะได้เรียนรู้เรื่องศาสนา²¹

²¹ คณะศึกษานุปศิษย์ , เลี่ยม รุตมโม ประวัติและปฏิปทา พระเทพวชิรญาณ (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ 2564) . กรุงเทพฯ . โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์(1987).21

ภาพที่ 21 บรรยากาศอำเภออุทุมพรพิสัย ปี พ.ศ.2479ก่อนพระเทพวชิรญาณ เกิด 1 ปี
ที่มา:ภาพถ่ายโดย ดร.โรเบิร์ต ลาริมอร์ แพนเดิลตัน

2.3.2 การบรรพชาอุปสมบท

เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2505 ได้อุปสมบทโดยมีพระครูถาวรชัยเขต เป็นพระอุปัชฌาย์ พระทิพย์เป็นพระกรรมวาจา พระจันลา เป็นพระอนุสาวนาจารย์ มีฉายาทางธรรมว่า ฐิตธมโม แปลว่า ผู้มีธรรมอันตั้งไว้ดีแล้ว หลังการอุปสมบทได้ 5 วัน ท่านได้ขออนุญาตจากพระอุปัชฌาย์ไปเรียนนักธรรมและจำพรรษาที่พระครูมงคลชัยลักษณะ (แก้ว มหาปัญญา) ที่วัดบ้านจานแสนไชย ในระหว่างที่อยู่จำพรรษาที่นั่นหลวงปู่แก้วได้ไม่จันทหอมมา จึงได้ให้พระเลี่ยมแกะพระให้ โดยแกะเป็นพระขนาด 9 นิ้ว ซึ่งมีพุทธลักษณะงดงาม นอกจากนั้น ท่านยังปั้นพระพุทธรูปหน้าตัก 1 เมตร และพระขนาดเล็กกว่าอีก 1 องค์ เมื่อสร้างเสร็จชาวบ้านมาขอไปประดิษฐานที่วัดบ้านพะวร ซึ่งอยู่ในเขตตำบลนั้น²²

²² คณะศิษยานุศิษย์ , เรื่องเดียวกัน. 31

ภาพที่ 22 พระพุทธรูปไม้แก่นจันทน์ ฝีมือการแกะสลักของพระเลี่ยม ฐิตธมโม
 ที่มา: โชตวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.
 กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

เมื่อสอบได้นักธรรมชั้นโทเรียบร้อยแล้ว หลวงพ่อได้ขอเดินทางไปเรียนหนังสือต่อที่กรุงเทพฯ แต่ท่านไม่มีเอกสารแนะนำตัวจึงไม่มีวัดไหนรับ แต่สุดท้ายท่านได้ไปเรียนนักธรรมชั้นเอกที่วัดแสงสว่าง อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ในขณะที่เรียนที่นั่นก็ได้ฝึกหัดนั่งสมาธิ เดินจงกรม เนื่องจากเป็นวัดที่อยู่ห่างไกลบ้านเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม

หลังจากนั้นท่านได้ไปเรียนนักธรรมเอกต่อที่วัดโคกหล่าม อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ โดยไปเป็นครูสอนนักธรรมตรีและโท ขณะเดียวกันก็สอบนักธรรมเอกไปด้วย สอบนักธรรมเอกได้ ปี พ.ศ.2507 ท่านไม่ปรารถนาตำแหน่งใดๆ มุ่งการศึกษาและปฏิบัติธรรมจึงกราบลาไปศึกษาต่อที่จังหวัดสระบุรี หลังจากนั้นท่านก็แสวงหาครูบาอาจารย์เรื่อยมา

จนกระทั่งถึงปีพ.ศ.2512 ท่านตัดสินใจมาวัดหนองป่าพง เมื่อมาถึงวัดเห็นเป็นระเบียบเรียบร้อยดี รู้สึกพอใจในข้อวัตรปฏิบัติ จากนั้นสนทนาพอสมควร ท่านก็กลับไปวัดบ้านเกิดเพื่อลาพระอุปัชฌาย์ มาศึกษาอยู่กับหลวงพ่อบุชา จนท่านมีความรู้ในทางธรรมเป็นอย่างดี เมื่อถึงปีพ.ศ.2516 หลวงพ่อบุชาได้เห็นสมควรที่จะให้หลวงพ่อบุชาสร้างวัดตาดทองที่ประเทศลาว

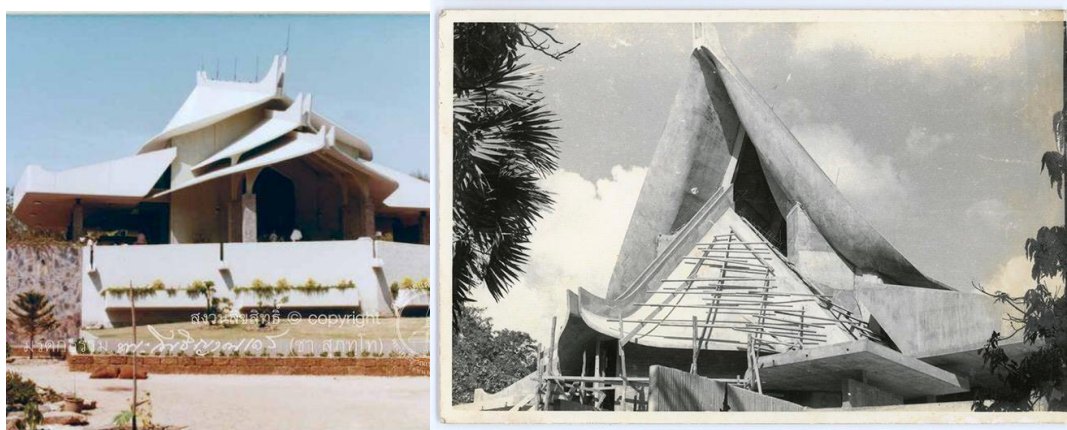
หลวงพ่อยู่ลาวได้ถึงปี พ.ศ.2518 หลวงพ่อชาท่านจึงเรียกให้กลับเมืองไทย ด้วยเหตุว่ามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาว เกรงว่าจะไม่ปลอดภัย²³

ภาพที่ 23 เมื่อคราวหลวงพ่ชาไปส่งพระอาจารย์เลี่ยมที่วัดตาดทอง ประเทศลาว ปี พ.ศ.2516
ที่มา : ศูนย์มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร สืบค้น เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม ปี พ.ศ.2565

หลวงพ่อยู่ช่วยงานหลวงพ่ชามาตลอดปีพ.ศ.2519 วัดหนองป่าพงได้เริ่มสร้างโบสถ์ หลวงพ่อเลี่ยมก็ได้ช่วยควบคุมและทำการก่อสร้างไปด้วย และเป็นจุดเริ่มต้นของการอ่านแบบก่อสร้างจากสถาปนิก โครงการคือ นายบำเพ็ญ พันธุ์รัตนอิสระ ซึ่งหลวงพ่ได้เรียนรู้กระบวนการก่อสร้างจากโครงสร้างคอนกรีตสมัยใหม่ ซึ่งอุโบสถวัดหนองป่าพงนั้นถือว่าใช้เทคโนโลยีการก่อสร้างที่ดีที่สุดสมัยนั้น

²³ คณะศิษยานุศิษย์ , เลี่ยม ฐิตธมโม ประวัตติและปฏิปทา พระเทพวชิรญาณ (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ 2564) .
กรุงเทพฯ . โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์(1987).68

ภาพที่ 24 อุโบสถวัดหนองป่าพงขณะก่อสร้างเสร็จใหม่
ที่มา : ศุภนัยมรดกธรรมพระโพธิญาณเถร สืบค้น เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม ปี พ.ศ.2565

2.3.3 ธรรมคติ

ธรรมะคำสอนของหลวงพ่อมักจะเป็นเรื่องรอบตัว ท่านไม่ชอบพูดคุยเรื่องที่เหนือการรับรู้จากที่ระบบประสาทสามารถรับรู้ได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องการทำงาน งานช่าง สิ่งแวดล้อมมาคิดวิเคราะห์หาเหตุผลในงานทั้งหลายอย่างเรียบง่าย และเน้นการประพฤติปฏิบัติเพื่อทดลองสติปัญญาหลักคำสอนของท่านอาทิเช่น

“จงปฏิบัติต่อมันเสมือนว่าเป็นแสงไฟที่ท่านได้มาพบในท่ามกลางความมืด ท่านควรจะรู้ว่ามันเป็นเครื่องนำทางอย่างเอกของท่าน จงรักษาวินัยเหล่านี้ให้บริสุทธิ์เพื่อความสันติ จงปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ปราศจากมลทินอยู่เป็นนิจ กินอาหารตามเวลาอันสมควรเท่านั้น กินวันละหนึ่งครั้งก่อนเที่ยง จงดำเนินชีวิตอย่างบริสุทธิ์ และพักอยู่แต่ลำพังผู้เดียว อย่าเข้าไปร่วมในกิจการทางโลก แต่จงดำเนินไปตามทางให้บรรลุดุจดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ และไม่ควรเสริมสร้างมิตรภาพ กับบุคคลผู้เรื่องอำนาจ ไม่ควรแสดงมิตรภาพเป็นพิเศษกับผู้มั่งคั่ง ไม่ควรแสดงการเหยียดหยาม กับผู้ยากจน ควรจะค้นหาความรู้ด้วยใจที่รับการควบคุมอย่างดีแล้ว และด้วยความคิดอันเที่ยง

จงอย่าปล่อยตัวให้เกิดมลทินหรือข้อบกพร่องใดๆ สำหรับของบริจาคนี่ประการ (ปัจจัย ๔) คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค จงพอใจตามที่ได้มานั้น และให้สำนึกถึงความเพียงพอในสิ่งเหล่านั้นรับมันไว้ เมื่อมีผู้ให้ แต่อย่าเก็บหรือสะสมมัน ให้เข้าใจว่าการรักษาวินัย

คืออะไรวินัยเหล่านี้ เป็นรากฐานเบื้องต้นที่นำไปสู่การรู้โดยตรง ดังนั้นจึงเรียกวินัยเหล่านี้ว่าปาฏิโมกข์ เมื่อยึดถือและปฏิบัติตามวินัยเหล่านี้อย่างมั่นใจแล้ว ท่านก็จะสามารถบรรลุการพิจารณาธรรมในขั้นต่างๆ ได้ทุกขั้นเช่นเดียวกับความรู้ ที่จะนำทางให้ท่านสามารถกำจัดความทุกข์โศกทั้งหมด...”²⁴

ภาพที่ 25 การทำงานของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมฺโม)
ที่มา:ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปีพ.ศ.2564

2.3.4 ความรู้ความสามารถพิเศษ

พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมฺโม) ท่านมีความรู้ที่ท่านเชี่ยวชาญคืองานก่อสร้าง ท่านมักจะพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ต่างๆ หรือนำที่ดินมาถวายขอเมตตาให้ท่านปรับปรุงขึ้นเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ท่านดำเนินการก่อสร้างมาโดยตลอด และมักจะให้กำลังใจพระสงฆ์ที่สร้างวัดใหม่เสมอๆ ว่าให้ช่วยอนุรักษ์ป่าการสร้างวัดป่าเหมือนการได้สร้างป่าไม้ คั้นความชุ่มชื้นต่อแผ่นเปลือกโลกที่เราอยู่อาศัย จะเห็นได้ว่างานที่หลวงพ่อบอกแบบขึ้นมักจะเรียบง่าย และสอดคล้องกับผืนป่าอย่างกลมกลืน ท่านมักจะเตือนพระเถรเสมอๆว่า เราเพียงแต่ผู้อยู่อาศัย ใช้ธรรมชาติก็ให้รู้จักปรับตัว รมัดระวัง อย่าไปตกแต่งป่าเขามากจนกลายเป็นความเสื่อม โดยจะยกผลงานก่อสร้างวัดที่หลวงพ่อบอกได้จัดทำขึ้นส่วนหนึ่ง ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2519 อุโบสถวัดหนองป่าพง

พ.ศ. 2534 ธรรมศาลาวัดหนองป่าพง

²⁴ คณะศิษยานุศิษย์. “ของฝากการเดินทาง” สิงหาคม ๒๕๔๕

พ.ศ. 2535 หอฉัน และ พระเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง

พ.ศ. 2536 วัดป่าภูสิงห์ วัดป่าดงเมืองซ้าย

พ.ศ. 2537 วัดป่าท่าโพธิ์ แขวงสุวรรณเขต ประเทศลาว

พ.ศ. 2546 สระน้ำ วัดหนองป่าพง (ปัจจุบัน ถมแล้ว)

พ.ศ. 2547 ศาลานอก วัดหนองป่าพง

พ.ศ. 2548 ธรรมศาลา อนุสรณ์สถานพระศรีอารีย์ วัดป่าภูดินแดง ศรีสะเกษ

พ.ศ. 2553 ธรรมศาลาวัดป่านานาชาติ วัดป่าหนองหวาย

พ.ศ. 2556 สร้างสะพานวัดป่าหนองหวาย

พ.ศ. 2560 สร้างอนุสรณ์ชาติกาล พระโพธิญาณเถร บ้านก่อ อุบลราชธานี

พ.ศ. 2562 พระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ

พ.ศ. 2565 วัดป่าทองคำ อุบลราชธานี

ภาพที่ 26 งานก่อสร้างทุกอย่างที่หลวงพ่อดำริขึ้นท่านมักจะทำด้วยตัวท่านเองเสมอ
ที่:มา:ศูนย์มรดกธรรมวัดหนองป่าพง อุบลราชธานี

2.4 วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

วัดป่าหนองหวาย ตั้งอยู่ที่บ้านโคกจาน หมู่ที่10 อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ตรงนี้ใกล้กับบ้านที่หลวงพ่พระเทพวชิรญาณเกิด เดิมทีบุกเบิกโดย หลวงปู่ศรี (พระครูมงคลธรรมประกาศ) เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน มีที่ดินขนาด 6 ไร่ 2งาน และมาตั้งสำนักสงฆ์ในปีพ.ศ. 2546 ซึ่งหลวงปู่ศรีได้ขอให้หลวงพ่พระเทพวชิรญาณ มาพัฒนาต่อโดยที่ท่านพร้อมด้วยคณะญาติโยมบ้านโคกจานไปกราบนิมนต์ถึง 3 ครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 หลวงพ่พระเทพวชิรญาณได้เห็นสภาพ แม่น้ำ ป่าไม้ จึงคิดที่จะอนุรักษ์ให้มีสภาพชุ่มชื้นและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ภาพที่ 27 เมื่อคราวเทพวชิรญาณเข้ามาปรับปรุงวัดป่าหนองหวายแรกๆ
ที่มา: โชติวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.
กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

ภาพที่ 28 ภูมิชั่วคราวช่วงเริ่มพัฒนาวัดป่าหนองหวาย
 ที่มา: โชตวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.
 กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

ปีพ.ศ.2552 ท่านจึงเริ่มเข้ามาพัฒนาแหล่งน้ำ ปรับปรุงภูมิทัศน์ ภายในระยะเวลา 10 ปี สภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ศาลาธรรม ภูมิ 10 หลัง ภูมิรับรอง 4 หลัง สะพาน หอดัน โรงครัว และอื่นๆ ซึ่งออกแบบโดยหลวงพ่อบุญพระเทพวชิรญาณทั้งหมด และท่านใช้แค่เพียงช่างท้องถิ่นงานร่วมกับพระสงฆ์²⁵

2.4.1 เสนาสนะวัดป่าหนองหวาย

2.4.1.1 ธรรมศาลาวัดป่าหนองหวาย เป็นอาคารหลังแรกที่ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2552 ขนาด 16 เมตร x 32 เมตรวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถานที่รวมในกิจกรรมศาสนา ทำวัตรสวด

²⁵ โชตวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

มนต์ ประกอบสังฆกรรมต่างๆ อีกทั้งยังปรับเปลี่ยนใช้งานเอนกประสงค์เช่นประชุมชาวบ้าน อาคาร
หลังนี้ใช้มากในวันพระ มีพระสงฆ์อุบาสกอุบาสิกาฟังธรรมและจำศีลตลอดทั้งคืน ลักษณะเป็นอาคาร
คอนกรีต หลังคามุงกระเบื้องสีเขียว เป็นอาคารโถงมีหน้าต่างโดยรอบ ด้านในประดิษฐานพระปาง
สมาธิ

ภาพที่ 29 ธรรมศาลาวัดป่าหนองหวาย
ที่มา: โชติวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.
กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

ภาพที่ 30 ภายในธรรมศาลาวัดป่าหนองหวาย
 ที่มา: โชติวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.
 กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

2.4.1.2 หอฉันวัดป่าหนองหวาย เป็นอาคารหลังที่2 ที่ถูกสร้างขึ้น ขนาด24 เมตรx12 เมตรอาคารหลังนี้ใช้เป็นสถานที่ฉันภัตตาหารของวัดป่าหนองหวาย ใช้เป็นที่ฉันน้ำปานะของพระภิกษุสงฆ์ อีกทั้งใช้รับแขกญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม อาคารหลังนี้จึงกำหนดให้ตั้งที่หน้าวัด ลักษณะเป็นอาคารคอนกรีต หลังคามุงกระเบื้องสีเขียว เป็นอาคารโถงมีหน้าต่างโดยรอบ ด้านในประดิษฐานพระปางพิจารณาอาหาร

ภาพที่ 31 หอฉันวัดป่าหนองหวาย

ที่มา: โชตวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.

กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

ภาพที่ 32 ภายในหอฉันวัดป่าหนองหวาย

ที่มา: โชตวิชัย สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.

กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

2.4.1.3 กุฏิสงฆ์ อาคารขนาดเล็กขนาด 3 เมตรx6เมตรลักษณะเป็นอาคารคอนกรีต 2 ชั้น หลังคามุงกระเบื้องสีเขียว หน้าต่างไม้ ด้านล่างมีห้องสุขา1ห้อง ใช้เป็นกุฏิส่วนตัวในการหลีกเร้นภาวนา ภายในวัดมีทั้งหมด 10 หลัง

ภาพที่ 33 กุฏิพระสงฆ์วัดป่าหนองหวาย

ที่มา: โชตวิเศษ สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.

กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

วัดป่าหนองหวาย เกิดจากสถานที่ดังกล่าวเป็นมาตุภูมิของหลวงพ่อพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม) เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง อุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2551 ท่านได้มาเห็นพื้นที่แล้วจึงได้ตัดสินใจเป็นผู้ชักจูงชาวบ้าน พระภิกษุทุกรูปให้มาช่วยกันมาสร้างสถานที่แห่งนี้ แต่ท่านเห็นว่าความเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นป่าในพื้นที่นั้นยังไม่สมดุลกัน พื้นที่น้ำท่วมถึงแต่หนองน้ำสาธารณะต้นเขิน ที่สำคัญความเป็นป่าลดสภาพลงไปกว่าที่หลวงพ่อเคยสัมผัสในสมัยที่ท่านเป็นเด็กเล็กมาก การเกิดสำนักสงฆ์ในรูปแบบที่เหมาะสม จะทำให้เกิดศูนย์รวมให้สาธุชนในระแวกได้ “สร้างสิ่งที่ควรสร้าง” ขึ้นมาใหม่เช่นป่าชุ่มน้ำที่สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติอันสงบและบริสุทธิ์ของป่า ช่วยให้จิตใจของผู้ประพฤติปฏิบัติได้สัมผัสกับความรู้สึกสงบเย็นสดชื่น เบิกบานมีอิสระ เป็นสุขที่ปราศจากความเร่าร้อน กระวนกระวายใจ เป็นปัจจัยให้เกิดกายวิเวก ความสงบกาย และมุ่งถึงอุปวิเวกความสงบกิเลสอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการประพฤติพรหมจรรย์ต่อไป ดังปณิธานที่สืบเนื่องจากหลวงพ่อชา สุภัทโท ผู้ริเริ่มวางรากฐานวัดหนองป่าพงมานานแล้ว และหลวงปู่เลี่ยมในฐานะศิษย์ได้ถือประพฤติปฏิบัติในเจตนารมณ์ดังเช่นครูบาอาจารย์พาดำเนิน

บทที่ 3

การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการออกแบบ

หลังจากการสร้างเจดีย์ศรีโพธิญาณ เจดีย์หลังนี้ก็กลายเป็นสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสายวัดหนองป่าพง เป็นต้นแบบให้กับเจดีย์หลังอื่นๆ ที่จะมีการนำต้นแบบแห่งความระลึกถึงพระโพธิญาณเถร

วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยมฐิตธมฺโม) เจ้าอาวาสรูปที่สองของวัดหนองป่าพง จึงหนีไม่พ้นการนำเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมนี้มาใช้ และจำเป็นต้องศึกษาพระเจดีย์ศรีโพธิญาณในด้านต่างๆ เพื่อประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาปรับใช้ในการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ โดยแบ่งออกเป็น 2 ข้อดังนี้

- 3.1) กรณีศึกษาพระเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี
- 3.2) วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ

3.1 กรณีศึกษาพระเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี

พระเจดีย์ศรีโพธิญาณเป็นอนุสรณ์เพื่อระลึกถึงพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) จากการศึกษาพบว่ามีความน่าสนใจและรูปแบบที่จะนำไปสู่พัฒนาการ การออกแบบพระธาตุเกษแก้ววัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ 4 ข้อดังต่อไปนี้

- 3.1.1 ที่มาและความสำคัญ
- 3.1.2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม
- 3.1.3 สรุปรณีศึกษาและการสำรวจปัญหา
- 3.1.4 การส่งอิทธิพลรูปแบบทางสถาปัตยกรรมสู่วัดสาขาหนองป่าพง

ภาพที่ 34 เมรุเจดีย์ศรีโพธิญาณ ปี พ.ศ.2536

ที่มา : ศูนย์มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร , (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2565

3.1.1 ที่มาและความสำคัญ

พระเจดีย์ศรีโพธิญาณเดิมที่มีสถานะเป็นเมรุเผาศรีระสังขารของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภัทโท) เจ้าอาวาสรูปที่หนึ่งของวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมติความเห็นของพระมหาเถระสายวัดหนองป่าพงที่ประชุมกันในเดือน มิถุนายน ปี พ.ศ. 2535 ภายหลังจากมรณภาพของหลวงพ่อชา สุภัทโท มาแล้วราว 6 เดือน หลังการประชุมได้ลงความเห็นว่าจะสร้างเมรุเจดีย์ ด้วยเหตุผลว่าเมรุชั่วคราวมีราคาสูง และต้องเผาทั้งเป็นการสิ้นเปลืองวัสดุและแรงงานโดยเปล่าประโยชน์ คณะสงฆ์ได้เสนอแนวคิดนี้ แก่คุณ นิธิ สถาปิตานนท์ และศาสตราจารย์อรุณ ชัยเสรี สถาปนิกและวิศวกรเพื่อทำการออกแบบ²⁶ สถาปนิกได้ทำการออกแบบองค์เจดีย์ที่มีการใช้สอยภายในและสามารถจัดพิธีการในเจดีย์ได้ หลังการถวายสร้อยระสังขารแล้ว ยังสามารถปรับปรุงเป็นที่เก็บอัฐิเป็นอนุสรณ์และการสักการะสืบต่อไปได้ หลังการประชุมวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2535 มติที่ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการคุมงานก่อสร้างดังนี้

- 1 พระอาจารย์เลี่ยม ฐิตธมฺโม (พระเทพวชิรญาณ เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพงรูปปัจจุบัน)
- 2 พระอาจารย์เอนก ยสทินฺโน (ปัจจุบัน พระครูนิโครธธรรมาภรณ์ วัดป่าไทรงาม)
- 3 พระอาจารย์โสภณ โอภาโส (ปัจจุบัน พระครูโอภาสวุฒิกิจ วัดบึงลัญจิววัน)

²⁶ มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร , ทำให้สุดชุดให้ถึง , พิมพ์ครั้งที่3 ,(กรุงเทพฯ , บจก. ที คิว พี ,2556),69.

4. พระอาจารย์เรืองฤทธิ์ จันทสโร วัดป่าพรหมประทาน (ปัจจุบันมรณภาพ)

5. พระอาจารย์รืด ปสันโน (ปัจจุบัน พระราชโพธิญาณวิเทศ วัดอภัยคีรี)

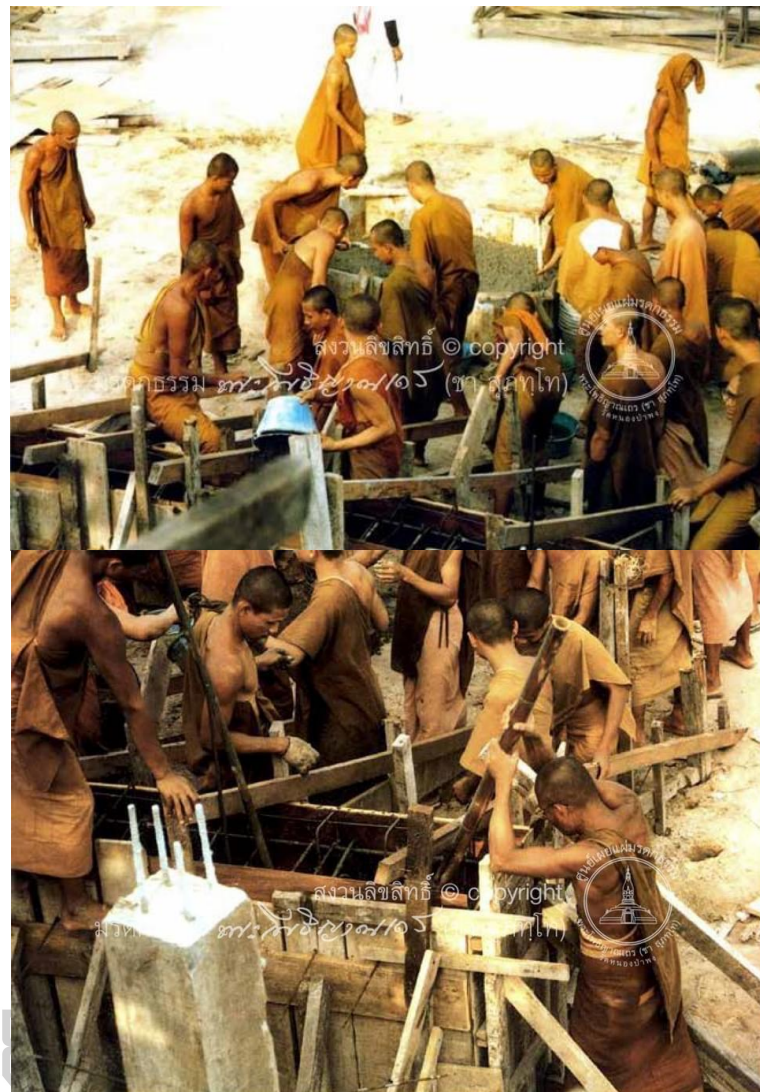
6. พระอาจารย์บุญเลิศ อาจารย์สัมปันโน

มติข้อที่ 2 .ให้สำรวจความสามารถพิเศษของพระเถร ทั้ง 135 สาขา (ในขณะนั้น) จัดสรรงานให้ตรงกับความสามารถ เช่น งานช่างเหล็ก ช่างประปา งานไม้ งานไฟฟ้า หลังการประชุม เริ่มมีพระเถรจากวัดสาขา ทอยมาช่วยงาน เริ่มจาก สาขาที่ 1-25 รอบละ 2 สัปดาห์ แล้วเปลี่ยนชุด จนครบทุกสาขาแล้วเริ่มนับใหม่ ในกรณีที่อยู่ในช่วงพรรษา ให้สัปดาห์กรรมยามาได้รอบละ 1 สัปดาห์ ดังนั้นตลอดการทำงาน 6 เดือน²⁷ ในการสร้างเจดีย์มีพระสงฆ์เป็นแรงงานทุกวันร้อยละ 100 พระเถรสามารถประสานงานกันได้เป็นอย่างดี และอาศัยพลังสามัคคีเป็นพลังในการสร้างสรรค์อีกทั้งยังได้สนิทสนมคุ้นเคยกัน

วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2535 เป็นวันที่เริ่มต้นในการก่อสร้างเมรุเจดีย์หลังนี้ และให้ทีมงานพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อบุชา ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2536 ทั้งงานออกแบบก็เร่งงานก่อสร้างก็เร่งจึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อช่วยให้งานสำเร็จ งานออกแบบครั้งนี้ อาจารย์อรุณ ชัยเสรีเลือกใช้ซีเมนต์และก่อสร้างด้วยระบบ Prefabrication ซึ่งส่วนประกอบหลายๆ ส่วนจะนำไปจากกรุงเทพ เช่นผิวของโดมเจดีย์มาเป็นชิ้นๆ และประกอบกันขึ้นที่หน้างาน ลวดลายประดับต่างๆ ก็ผลิตที่กรุงเทพ โดยสถาปนิกให้ความเห็นว่าให้งานออกแบบลวดลายแตกต่างจากท้องถิ่น และผิดเพี้ยนไปจากยุคเก่า อยากให้เป็นงานที่ออกแบบของคนในยุค พ.ศ.2535²⁸

²⁷ มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร , เรื่องเดียวกัน.,70.

²⁸ มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร , ทำให้สุดชุดให้ถึง ,พิมพ์ครั้งที่ 3 ,(กรุงเทพฯ , บจก. ที คิว พี ,2556),84.

ภาพที่ 35 พระณรวัดสาขาหนองป่าพงร่วมกันก่อสร้างเมรุเจดีย์
ที่มา: มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร.

(ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2565

ภาพที่ 36 งานพระราชทานเพลิงศพพระโพธิญาณเถร (บน) และภายในเมรุเจดีย์ (ล่าง)
 ที่มา: มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร. <https://scontent.fbkk12-4.fna.fbcdn.net/v/C>
 (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2565

หลังจากก่อสร้างมาได้ราว 6 เดือนงานก็แล้วเสร็จ ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2536 เป็นวันพระราชทานเพลิงศพ คลื่นมหาชนนับหลายแสนคนเดินทางมายังวัดหนองป่าพง พระสงฆ์กว่า 5,000 รูปจากหลายประเทศอาทิ อังกฤษ สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมนี อิตาลี ออสเตรีย อิสราเอล

เกาหลี เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น ศรีลังกา ธิเบต ฯลฯ ทำให้พื้นที่ 300 กว่าไร่ของวัดหนองป่าพง แคว้นลง
 ฝนตกเวลา 16.19 น. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้า
 สิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาถึงวัดหนองป่าพง ทั้งสองพระองค์เสด็จประทับ ณ
 มุขพลับพลาหน้าเมรุเจดีย์ เป็นเวลาพอสมควร จึงเสด็จขึ้นทอดผ้าไตรในเมรุเจดีย์ ทรงหยิบรูปเทียน
 ดอกไม้จันทน์ จุดไฟพระราชทานเพลิงแล้วเสด็จกลับยังพลับพลา²⁹

เวลา 24.00 น. เป็นเวลาตีกองต๋น ทางคณะสงฆ์นั่งบำเพ็ญสมาธิภาวนา และได้จุดไฟเผา
 ร่างสิริระสังขารของหลวงปู่ชาข้างในเมรุ หลังจากประชุมเพลิงเสร็จได้เก็บอัฐิลงกลางแท่นสถูป และ
 บรรจุอัฐิบางส่วนในพานแก้วประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์สืบต่อไป³⁰

²⁹ มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร , ทำให้สุดชุดให้ถึง , พิมพ์ครั้งที่ 3 ,(กรุงเทพฯ , บจก. ที คิว พี ,2556)141.

³⁰ มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร , เรื่องเดียวกัน. 148.

ภาพที่ 37 งานพระราชทานเพลิงศพพระโพธิญาณเถร (บน) และภายในเมรุเจดีย์ (ล่าง)
ที่มา: มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร. <https://scontent.fbkk12-1.fna.fbcdn.net/v/>

(ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2565

3.1.2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม แบ่งรายละเอียดออกเป็น 3 ข้อดังนี้

3.1.2.1 **แผนผัง** เป็นอาคารชั้นเดียวมีแผนผังเป็นรูปวงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางภายในกว้าง 22 เมตร มีเสารับเครื่องยอด 4 ต้น เสาส่วนนอก 16 ต้น ตรงกลางประดิษฐานอัฐิพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) ภายในเจดีย์ทรงลังกาอย่างภาคกลาง 1องค์ พื้นที่ภายในปูด้วยหินแกรนิตสีดำ ระดับพื้นเป็นระดับเดียว มีประตูทั้ง 4 ทิศ

ภาพที่ 38 แพนผังเจดีย์ศรีโพธิญาณ
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นายสุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2561

ภาพที่ 39 ภายในเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง (ซ้าย) ครอบอัฐิธาตุ(ขวา)
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นายสุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2561

3.1.2.2 **ลักษณะพระเจดีย์** เป็นอาคารตั้งบนเนินดินสูง 1.5 เมตร สร้างจากคอนกรีตเสริมเหล็กรูปทรงโอคว่ำ เครื่องยอดแบบอีสานประยุกต์ บนฐานบัลลังก์ทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส คอห้องไม้ประดับด้วยลวดลายกลีบขนุนมีพระพุทธรูปอยู่ภายใน องค์ระฆังเป็นบัวเหลี่ยมประดับลายพุ่มข้าวบิณฑ์สามกลีบ ปลียอดเป็นทรงกุ่มข้างประดับฉัตรเป็นประภามณฑล ปัจจุบันทาสีทองทึบทั้งหลัง

ภาพที่ 40 พระเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จ. อุบลราชธานี
ที่มา: ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2561

3.1.2.3 การใช้งาน พระเจดีย์ศรีโพธิญาณ เป็นอาคารอยู่ในเขตธรณีสงฆ์อยู่ทางทิศเหนือของวัดหนองป่าพง ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้คนให้ความสนใจมาสักการะกันมาก เปิดทุกวันให้ประชาชนมานั่งสมาธิ บำเพ็ญภาวนา และมีการรวมตัวเพื่อปฏิบัติธรรมประจำปีระหว่างวันที่ 12-17 มกราคม ของทุกปี โดยใช้พื้นที่โดยรอบของพระเจดีย์เป็นที่พักสำหรับฆราวาสที่ต้องการมาปฏิบัติธรรมอยู่ป่า

ภาพที่ 41 งานปฏิบัติธรรมประจำปีวัดหนองป่าพง
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นายสุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2561

3.1.3 สรุปรณศึกษาและการสำรวจปัญหา

หลังจากที่มีการก่อสร้างเจดีย์ศรีโพธิญาณ พระเจดีย์หลังนี้ได้เป็นต้นแบบให้กับเจดีย์หลังอื่นๆ ที่สร้างตามแบบอย่างหรือดัดแปลงเพื่อให้ระลึกถึงพระเจดีย์หลังนี้เป็นปฏิปทาชนิดหนึ่งในฐานะที่ให้ความเคารพ อีกทั้งพระเจดีย์หลังนี้ก็กลายเป็นสัญลักษณ์ของสถาปัตยกรรมสายวัดหนองป่าพงไปเสียแล้ว การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดของพระเทพวชิรญาณ เจ้าอาวาสรูปที่สองของวัดหนองป่าพง จึงหนีไม่พ้นที่จะมีการนำต้นแบบ

แห่งความระลึกถึงมาสร้างในที่ดินผืนใหม่ในการแผ่ปฏิปทาของหลวงพ่อบุชา การพิจารณาเพื่อนำเอกลักษณ์ของพระเจดีย์โดยใช้วิธีสำรวจพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้านปัญหาที่เกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นระยะเวลาหลังจากที่เจดีย์ได้ใช้งานมาเกือบ 30 ปี แม้ทางวัดจะคอยซ่อมแซมทำความสะอาดทาสีเป็นอย่างดี แต่ก็ย่อมเสื่อมสภาพไปเป็นธรรมดา ปัญหาที่พบสรุปเป็น 3 ข้อดังนี้

3.1.3.1 ปัญหาทางด้านวิศวกรรม เนื่องจากพระเจดีย์หลังนี้ใช้ระบบการก่อสร้างด้วยระบบ Prefabrication ข้อดีคือสามารถทำได้รวดเร็วเพียง 6 เดือนก็แล้วเสร็จ แต่สิ่งที่ตามมาคือระบบการรั่วของรอยต่อชิ้นส่วน ทำให้น้ำรั่วซึมทั้งภายในภายนอก สถาปนิกและวิศวกรทราบปัญหา จึงทำรางน้ำไว้ตั้งแต่ขั้นตอนการก่อสร้าง แต่ก็มีปัญหาด้านการตกแต่งภายในที่สีเมื่อโดนความชื้นเกิดการลอกและล่อนออกมาเป็นแผ่น ปัญหาความชื้นที่ขึ้นมาจากพื้นดินเพราะอาคารไม่ได้ยกกล่องถุน ทำให้แผ่นหินแกรนิตคายความชื้น และเกิดการกร่อนบริเวณผิวหน้า ปัญหาแคลเซียมที่อยู่ระหว่างรอยต่อแผ่นหินแกรนิตรอบอาคาร ปัญหาการแตกกร้าว และรั่วของโอคว่ำที่มีผลต่อสีบนผิวภายนอกอาคาร ปัญหาการผุกร่อนและขึ้นสนิมของวงกบประตู เป็นต้น

ภาพที่ 42 ปัญหาการรื้อซึมภายในเจดีย์ศรีโพธิ์ญาณ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2561

3.1.3.2 ปัญหาทางสถาปัตยกรรม เนื่องจากกระยะมุมมองของพระธาตุมีลักษณะสั้นและแคบ จึงทำให้อาคารดูเตี้ยและอ้วน ส่วนของโอคว่ำมีลักษณะที่เตี้ย มุมมองด้านข้างของธาตุบัวเหลี่ยมที่ทำให้เจดีย์ดูคดต่ำลง และปัญหาด้านการใช้งานไม่สามารถนำคนพิการขึ้นเจดีย์ได้

ภาพที่ 43 ปัญหาด้านรูปทรงที่อ้วนเตี้ยจากมุมด้านข้าง
ที่มา: ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

3.1.3.3 ปัญหาด้านภูมิทัศน์ การไม่ได้จัดกระถางตกแต่งรอบเจดีย์ ทำให้เกิดที่
วางกระถางรูปทรงต่างขึ้นมาอย่างไม่ตั้งใจ ทำให้พื้นที่โดยรอบดูไม่เรียบร้อยสวยงาม

ภาพที่ 44 ปัญหาด้านการตกแต่งภูมิทัศน์
ที่มา: ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

การศึกษาปัญหาพระเจดีย์แห่งนี้ได้ถูกพัฒนาการจนเกิดเป็นองค์ความรู้ของคณะสงฆ์วัดหนองป่าพง และวัดสาขา เพื่อต่อยอดและปรับปรุงในการที่จะสร้างใหม่ได้สมเหตุผลกับพื้นที่ของตนเอง งานออกแบบเป็นงานที่พัฒนาได้จากรากของความรู้ที่ผู้ออกแบบมีวิสัยทัศน์ต่อความเป็นอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆอย่างไม่ถูกปิดกั้น และเป็นอิสระต่อผู้ออกแบบรุ่นใหม่ในอนาคต อีกทั้งสืบสานองค์ความรู้จากอดีตได้อย่างมีลำดับ

3.1.4 การส่งอิทธิพลรูปแบบทางสถาปัตยกรรมสู่วัดสาขาหนองป่าพง

จากการออกแบบเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ของคุณ นิธิ สถาปิตานนท์ ถือว่าประสบความสำเร็จในฐานะเป็นสัญลักษณ์ที่จดจำของพื้นที่ปฏิปทาวัดหนองป่าพง การออกแบบเจดีย์ลักษณะเดียวกันจึงถูกถ่ายทอดดังจะเห็นเป็นตัวอย่าง 3 วัด ดังนี้

1. วัดป่าจิตวิเวก ประเทศอังกฤษ (Cittaviveka chithurst Buddhist Monastery)

ภาพที่ 45 พระสงฆ์กำลังเวียนเทียนรอบพระเจดีย์ที่วัดป่าจิตวิเวก ประเทศอังกฤษ
ที่มา:<https://static.wixstatic.com/media>

(ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2565

2. วัดป่าสุนันทวนาราม จังหวัดกาญจนบุรี (สาขา 117 วัดหนองป่าพง)

ภาพที่ 46 พระเจดีย์สุนันทวนาราม

ที่มา: http://www.dhammadjak.net/board/files/_18_374.jpg

(ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2565

3. วัดบึงลัญจิวัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สาขา วัดหนองป่าพงที่ 20)

ภาพที่ 47 พระมหาเจดีย์ศรีอยุธยาสัมมาสัมโพธิญาณ

ที่มา: https://image.makewebeasy.net/makeweb/0/S__21028867.jpg?v=202012190947

(ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2565

จากการศึกษาวัดสาขาในสายวัดหนองป่าพง ที่สร้างเจดีย์ขึ้นใหม่ มักจะนำรูปแบบของเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ไปปรับประยุกต์เข้ากับศิลปะสถาปัตยกรรมในพื้นที่ของตนเองบ้าง อาทิเช่น เจดีย์วัดสุนันทวนาราม จังหวัดกาญจนบุรี หรือการนำรูปแบบดั้งเดิมมาปรับปรุงเพิ่มเติมการใช้สอย เช่น เจดีย์วัดบึงลัญจิวิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือแม้กระทั่งการลอกเจดีย์ศรีโพธิญาณ เช่นวัดป่าจิตตวิเวก ประเทศอังกฤษ จะเห็นได้ว่า การนำสัญลักษณ์มาเพื่อระลึกถึงองค์การรวมกลุ่มปฏิบัติของวัดหนองป่าพงนั่นเอง

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ

โครงการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว ซึ่งเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุซึ่งรับมอบมาจากสังฆนายกแห่งศรีลังกา ที่วัดศรีพัทธคามลลิกาวรวิหาร (พระธาตุเขี้ยวแก้ว) เมืองกัณฏิ ประเทศศรีลังกา ในคราวที่พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ได้เดินทางเพื่อไปเยี่ยมคณะสงฆ์ศรีลังกาตามคำกราบนิมนต์ของคณะสงฆ์ระหว่างวันที่ 11-19 มีนาคม พ.ศ. 2556 เมื่อท่านกลับถึงประเทศไทย จึงเป็นเหตุให้ท่านก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว ซึ่งอยู่ในแผนผังของการพัฒนาวัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ จากพื้นที่ทุ่งนาฟ้าโล่ง สู่วัดป่าที่อนุรักษ์ดินและน้ำและพื้นที่พุ่มป่า อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน โดยเจดีย์แห่งนี้จะเป็น landmark หลักของวัด ใช้เป็นที่สักการะหลัก เวียนเทียน อบรมปฏิบัติธรรม โดยการกำหนดสัดส่วนการใช้สอยให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งานและสัมพันธ์กับกิจกรรม อีกทั้งอาคารยังสื่อถึงปฏิปทาของวัดหนองป่าพงอีกด้วย วิทยานิพนธ์นี้เป็นเป็นวิทยานิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีการพัฒนาแบบก่อสร้างร่วมกับช่างท้องถิ่น โดยใช้เวลาในการก่อสร้างระหว่างปี พ.ศ. 2562-2564 องค์ประกอบต่างๆ จึงถูกปรับเปลี่ยนตามข้อมูลและเทคโนโลยีที่รับมาในช่วงเวลานั้นๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบทั้งสิ้น

3.2.1 บุคลากรวัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

โครงสร้างแผนผังองค์การสามารถกำหนดบุคลากรภายในโครงการซึ่งแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ ได้ดังนี้

1. ฝ่ายบริหาร ได้แก่

ก. ประธานสงฆ์ พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม)	1 ตำแหน่ง
ข. เจ้าอาวาส พระครูมงคลธรรมประกาศ (ศรี)	1 ตำแหน่ง
ค. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระพลายสมุทร กम्मสทุโธ	1 ตำแหน่ง

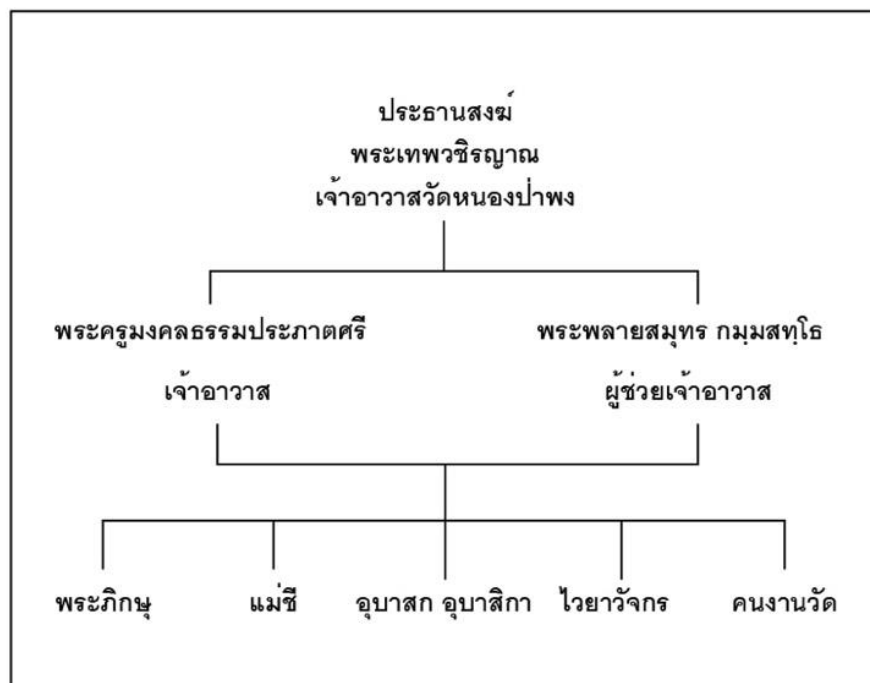
- ง. ไวยาวัจกรณ์ 1 ตำแหน่ง
 จ. คณะกรรมการวัด 4 ตำแหน่ง

2. ฝ่ายผู้ใช้งาน ได้แก่

- ก. พระภิกษุในวัด 15 รูป
 ข. แม่ชี 5 ท่าน
 ค. อุบาสกอุบาสิกาผู้มาปฏิบัติธรรม 30 คน
 ง. นักท่องเที่ยว

3. ฝ่ายบริการ ได้แก่

- ก. ลูกจ้างดูแลอาคาร 1 ตำแหน่ง
 ข. ลูกจ้างดูแลสวน 1 ตำแหน่ง

ภาพที่ 48 แผนผังหน่วยงานปกครองวัดป่าหนองหวาย

ที่มา: ภาพแผนผังโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

3.2.2 ผู้ใช้สอยโครงการ

พระธาตุเกตุแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ นั้นสามารถแบ่งกลุ่มผู้ใช้งาน ออกได้เป็นสองกลุ่มคือ “กลุ่มผู้ใช้งานหลัก” ซึ่งเป็นบุคลากรภายในโครงการ และทำวัตร สวดมนต์ หรือกิจกรรมประจำวัน และกลุ่มที่สองคือ “กลุ่มผู้ใช้งานชั่วคราว” ซึ่งไม่ทราบจำนวน จะเกิดการรวมตัวเมื่อวัดทำกิจกรรมต่างๆในวันสำคัญต่างๆ พื้นที่การใช้งานของคนกลุ่มนี้จึงสามารถยืดขยายออกไปได้

1. กลุ่มผู้ใช้งานประจำ ได้แก่

ก. พระสงฆ์

ข. แม่ชี

ค. อุบาสก

ง. อุบาสิกา

2. กลุ่มใช้งานชั่วคราว

ก. พระสงฆ์จากวัดสาขาและนิมนต์มา

ข. อุบาสกอุบาสิกาที่มาร่วมกิจกรรม

ค. นักท่องเที่ยว

3.2.3 สรุปพื้นที่ใช้สอยโครงการ

1. ส่วนประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
(จากการศึกษา พื้นที่บรรจุพระธาตุภายในเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง)	16 ตร.ม.
2. ส่วนกราบสักการะ
(ศึกษาพื้นที่นั่งกราบ พร้อมเว้นระยะโดยรอบของพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 100 รูป)	380 ตร.ม.
3. ส่วนประทักษิณชั้นที่ 1
(เทียบเคียงจากความกว้าง 2 เมตร ของระยะทางที่เดินสวนกันได้รอบพระธาตุ)	260 ตร.ม.
4. ส่วนลานพระเจดีย์
(จากการกำหนดจุดอ้างอิงมุมมองสายตาที่สามารถเห็นเจดีย์ได้เต็มองค์ โดยกำหนดรัศมีรอบฐานประทักษิณ 8 เมตร)	1,256 ตร.ม.

3.2.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของส่วนประกอบโครงการ

การจัดวางและสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆของโครงการสามารถแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 ส่วนหลักๆดังนี้

3.2.3.1 พื้นที่ส่วนหน้า ได้แก่ อาคารศาลาทรงธรรม ลานพระธาตุ เป็นจุดต้อนรับเบื้องต้นก่อนเข้าสู่พระธาตุ พื้นที่นี้ใช้ในกิจกรรมทางศาสนา เป็นศาลาโถงมีการปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ อาทิเช่น กิจกรรมฟังเทศน์ในวันธรรมะสวนะ ใช้ต้อนรับคณะเดินทาง ใช้ประกอบพิธีในกิจต่างๆเช่น ทอดผ้าในงานจุลกฐิน อื่นๆ

ภาพที่ 49 พื้นที่การใช้งานในศาลาทรงธรรม (ซ้าย) และลานรอบพระธาตุ (ขวา)
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นายสุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

3.2.3.2 พื้นที่ส่วนกลาง ได้แก่ องค์พระธาตุ เป็นหัวใจหลักของโครงการ เป็น Landmark ที่สำคัญของวัดป่าหนองหวาย ใช้สักการะ ประกอบพิธีสำคัญ เจริญสมาธิภาวนา

ภาพที่ 50 พื้นที่การใช้งานภายในพระธาตุ
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นายสุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

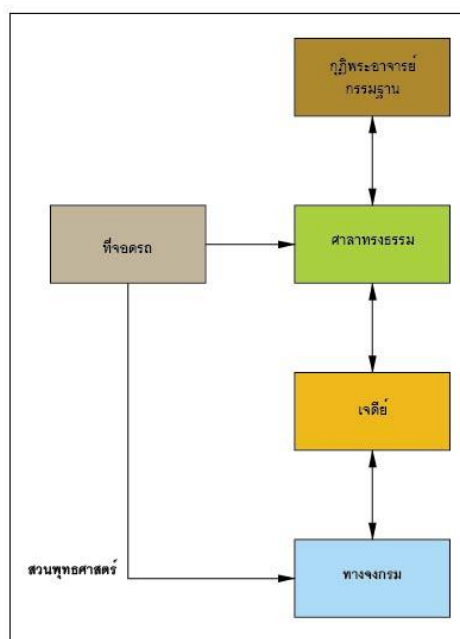
3.2.3.3 พื้นที่โดยรอบ ได้แก่ พื้นที่สวนพุทธศาสตร์ ใช้ปลูกป่า เป็นที่พักปิดกอดของโยคี ผู้มาอบรมปฏิบัติ สร้างบรรยากาศให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ มีเส้นทางจงกรม ศาลาพักผ่อน ที่พักอาจารย์สอนพระกรรมฐาน โดยการวางอาคารแบ่งตามลำดับความสำคัญและการเข้าถึง มีเส้นทางถนนเชื่อมอาคารต่อเข้ากับพื้นที่ส่วนต่างๆตามกิจกรรม เพื่อใช้เป็นสถานธรรม และเป็นส่วนการท่องเที่ยวหลักของวัด การแสดงพื้นที่ตั้งโครงการมีส่วนร่วมสัมพันธ์ต่อการเข้าถึงหลักที่สัมพันธ์กับชุมชนในบริบทของการเข้าถึง และสะท้อนอัตลักษณ์ สำคัญของชุมชน

ภาพที่ 51 พื้นที่การใช้งานโดยรอบพระธาตุเกษแก้ว
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นายสุสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

3.2.5 ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่อาคารพระธาตุเกษแก้วกับบริเวณโดยรอบ

การเลือกที่ตั้งโครงการตามแนวทางที่พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมโม) ได้มีนโยบายเพื่อผลักดันศักยภาพพื้นที่อ่างกักเก็บน้ำหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นแหล่งฟื้นฟูธรรมชาติ เสื่อมโทรมและจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติธรรม อีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภออุทุมพรพิสัย โดยโครงการมีความมุ่งเน้นเป็น Landmark สำคัญ

ภาพที่ 52 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยโครงการ
ที่มา: ภาพแผนผังโดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร ปี พ.ศ. 2562

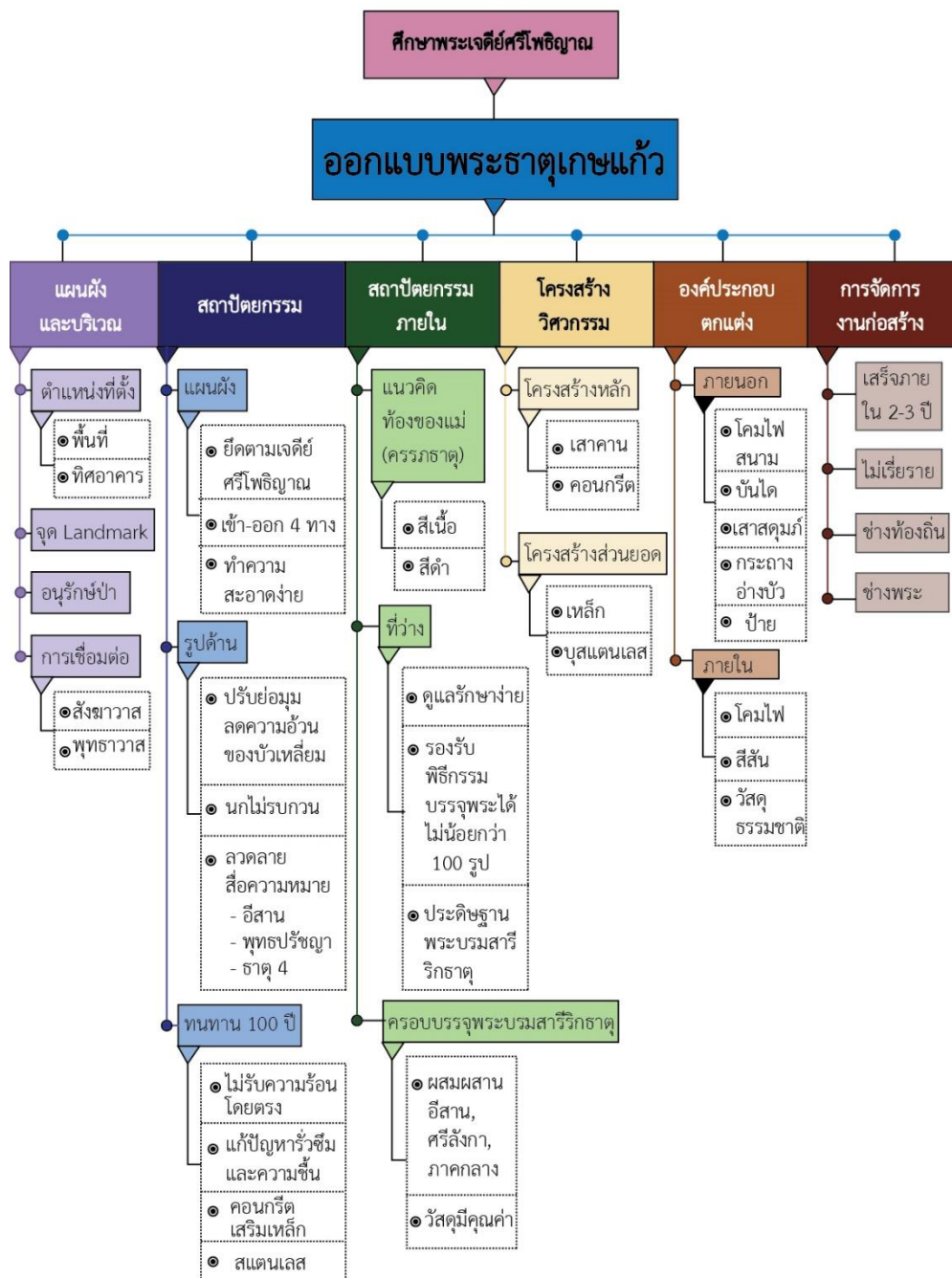
3.2.6 สรุปแนวทางการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นตำริของหลวงพ่อบุญรอด (เลี่ยม จิตตมโม) เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง เป็นงานสืบสาน พัฒนา และต่อยอด รูปแบบของเจดีย์ศรีโพธิญาณ ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ปฐมเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี โดยพระธาตุเกษแก้ว สร้างเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้รับมอบจากประเทศศรีลังกา การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้วมีข้อจำกัดมากมาย โดยสรุปขอบเขตแนวความคิดในการออกแบบได้ดังต่อไปนี้

1. การออกแบบยึดแนวทางรูปทรง การใช้พื้นที่ของเจดีย์ศรีโพธิญาณ
2. แรงงานที่ใช้ พระ เณร ชาวบ้าน ร่วมกับช่างฝีมือท้องถิ่นในการก่อสร้าง
3. การใช้งบประมาณต้องจำกัดโดยไม่เรียกรับปัจจัยการก่อสร้างจากญาติโยม
4. วัสดุต้องแข็งแรงทนทานดูแลรักษาง่ายลดภาระการซ่อมแซมอย่างน้อย 100 ปี

5. ระยะเวลาการก่อสร้างต้องแล้วเสร็จภายใน 2 ปี
6. ต้องไม่เป็นที่อยู่ ทำรังของนกให้เกิดความสกปรกเสียหาย
7. การทำความสะอาด สามารถใช้เวลาไม่นานโดยใช้พระเณรเพียงรูปเดียว

จากข้อจำกัดและแนวทางในการออกแบบที่กล่าวมา นำไปสู่กระบวนการสรุปแนวความคิดในด้านต่างๆ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 53 แผนผังสรุปแนวความคิดเพื่อการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว

ที่มา: ภาพแผนผังโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ.2562

บทที่ 4 งานออกแบบพระธาตุเกษแก้ว

กระบวนการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว เกิดขึ้นหลังจากที่ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และ การลงสำรวจปัญหาทางด้านรูปทรงและการใช้งานของพระเจดีย์ศรีโพธิญาณซึ่งเป็นต้นแบบแล้ว การทำงานออกแบบหลังจากที่พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ใช้แบบผังพื้นของเจดีย์ศรีโพธิญาณ ในการฝังเสาเข็มของพระธาตุเกษแก้วในปี พ.ศ. 2554 โดยเดิมที่ตั้งใจจะก่อสร้างในรูปแบบเดียวกัน และท่านได้มาปรับเปลี่ยนแบบก่อสร้างในภายหลังโดยให้ผู้ออกแบบร่วมกับช่างก่อสร้างท้องถิ่น งานออกแบบสถาปัตยกรรมจึงเริ่มออกแบบหาข้อมูล ในปี พ.ศ. 2561 การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว ได้ยึดหลักการในการออกแบบดังต่อไปนี้

แบบก่อสร้างได้ใช้เอกลักษณ์ของเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง ในการมาพัฒนาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการสืบทอดปฏิบัติของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ดังจะเห็นได้จากการออกแบบองค์พระธาตุ แผ่นผัง ผังบริเวณ และผังพื้นของพระธาตุเกษแก้ว

การใช้แรงงานพระเณร ชาวบ้าน และช่างฝีมือท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากการออกแบบที่เรียบง่าย การขยายแบบ 1:1 ด้วยโฟม ซึ่งช่างสามารถใช้เครื่องมือที่มีในท้องถิ่นไม่ซับซ้อนในการก่อสร้างได้

งบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างต้องไม่เกิดจากการเรียไร เมื่ออาคารการก่อสร้างไม่มาก ค่าใช้จ่ายต่างๆ ก็ไม่บานปลาย จากงบประมาณเดิมที่ชาวบ้านถวายมาจากการร่วมบุญต่างๆ ด้วยศรัทธา โดยไม่จำเป็นต้องบอกบุญเพิ่มเติม

วัสดุที่ใช้ต้องแข็งแรงทนทานอย่างน้อย 100 ปี เพราะจะได้ไม่เป็นภาระกับพระที่ต้องหาปัจจัยมาซ่อมแซมตลอดเวลา จนไม่มีเวลาภาวนา จึงได้ออกแบบ ให้ใช้สแตนเลส หินทราย ศิลาลงการปูด้วยวัสดุธรรมชาติ เมื่อเวลาเก่าคร่ำคร่า ก็ไม่เศร้าหมองต้องบำรุงรักษา

การก่อสร้างต้องเสร็จภายใน 2 ปี การบริหารจัดการการก่อสร้างเป็นเรื่องที่ต้องสัมพันธ์กับเงินทุน การยุติแบบก่อสร้าง การกระจายงาน และนำมาติดตั้งหน้างาน การแก้ไขให้มันน้อยที่สุด

อาคารไม่เป็นที่อยู่ของคน และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ การออกแบบไม่ให้มีซอก หลืบ ของพื้นที่ทำรังของสัตว์เหล่านี้น้อยที่สุด เพราะกรตที่เกิดจากมูลย้อมกัดกร่อนอาคารให้ผุพัง อีกทั้งกลิ่นและมูลที่เลอะทำให้อาคารดูสกปรกจนปล่อยอาคารร้างได้

การทำความสะอาด ให้ง่ายที่สุดแม้พระอยู่รูปเดียวก็ทำเสร็จได้เร็วไม่รบกวนเวลาในการภาวนา จากการศึกษาเจดีย์ศรีโพธิญาณ พบว่า ระดับของพื้นมีผลต่อการทำความสะอาด อาคารที่มีระดับความสูงต่ำของพื้นที่ไม่มาก ย่อมสามารถใช้ไม้กวาดหรือไม้ถูพื้น ปิดกวาดในครั้งเดียวได้

จากแนวคิดข้างต้น นำไปสู่การดำเนินงานออกแบบจึงแบ่งเป็น 5 ส่วนดังนี้

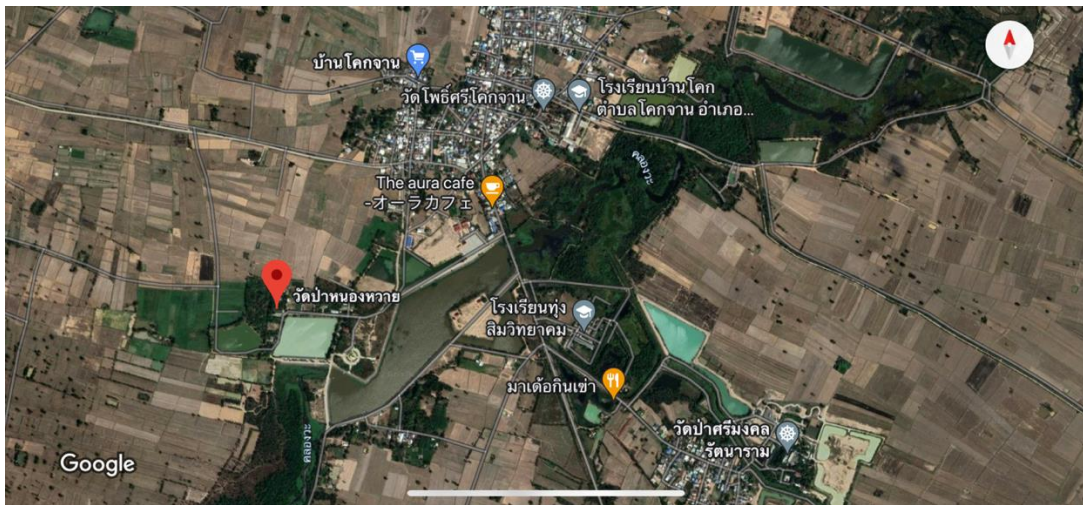
- 4.1) ตำแหน่งที่ตั้งโครงการและผังบริเวณ
- 4.2) การออกแบบสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว
- 4.3) การออกแบบภายในสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว
- 4.4) การออกแบบโครงสร้างและวิศวกรรม
- 4.5) การออกแบบองค์ประกอบตกแต่งพระธาตุ

4.1 ตำแหน่งที่ตั้งโครงการและการออกแบบผังบริเวณ

ในแผนพัฒนาวัดป่าหนองหวายปี พ.ศ.2551 ได้กำหนดที่ตั้งโครงการพระธาตุเกษแก้วขึ้นไว้บริเวณริมฝั่งห้วยวะ ซึ่งเกิดจากการขุดลอกและถมขยายห้วยวะขึ้นและได้วางผังไว้ในลักษณะสวนป่าเฉลิมพระเกียรติ โดยตำแหน่งดังกล่าวคือทางทิศเหนือซึ่งเป็นเข้าหลักของวัดและเปิดสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดการรบกวนผู้ปฏิบัติธรรมภายในวัด พื้นที่ดังกล่าวจึงมีลักษณะแยกออกจากพื้นที่ใช้สอยในส่วนอยู่อาศัยของพระสงฆ์แต่สามารถมองเห็นกันได้

ที่ตั้ง วัดป่าหนองหวาย หมู่10 บ้านโคกจาน ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันออก	ติดลำน้ำวะ
ทิศใต้	ติดลำน้ำวะ
ทิศตะวันตก	ติดถนนชั้นระหว่างลำน้ำวะกับ สระหนองหวาย

ภาพที่ 55 ภาพถ่ายทางอากาศที่ตั้งโครงการ
ที่มา:ดัดแปลงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Map

เข้าถึงเมื่อ วันที่ 8 มีนาคม ปี พ.ศ.2565

ภาพที่ 56 พื้นที่ทางเข้าโครงการหลักจากทางทิศเหนือ
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นายสุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2561

ภาพที่ 57 พื้นที่ตั้งโครงการจากทิศตะวันออก
ที่มา: ภาพถ่ายโดยสุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2561

ภาพที่ 58 พื้นที่ตั้งโครงการมุมมองจากทิศใต้
ที่มา: ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2561

ภาพที่ 59 พื้นที่ตั้งโครงการมุมมองจากทิศตะวันตก
ที่มา: ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2561

งานผังบริเวณ

แนวคิดการวางผังบริเวณ การวางแผนผังพระธาตุเกษแก้วพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ได้วางทางสัญจรสามารถเข้าถึงจากทางบกได้ 2 เส้นทางหลักและจากทางน้ำได้ 2 เส้นทาง โดยอาคารถูกแวดล้อมไปด้วยสวนป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีพันปีหลวง การสร้างพระธาตุในบริเวณนี้เพื่อเป็นการรักษาผืนป่าให้คงอยู่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ใช้ทางกลดทางเดินในช้วงเวลางานปฏิบัติธรรมประจำปี สามารถเป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมโยงกับ

อาคารต่างๆของวัดป่าหนองหวายได้ดังนี้

ทิศเหนือ ทางสัญจรหลักเข้าพระธาตุ สำนักชี หอฉันภัตตาหาร ศาลาทรงธรรม
และหมู่บ้านโคกจาน

ทิศตะวันออก ศาลาริมน้ำ สุขุหลักโครงการ

ทิศใต้ ท่าปล่อยปลา

ทิศตะวันตก กุฏิรับรอง ลานธรรม สังฆาวาส ธรรมศาลา

ภาพถ่ายที่ 66 แพนผังและบริเวณรอบพระธาตุเกษแก้ว

ที่มา: ภาพถ่ายโดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

4.2 การออกแบบสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว

การออกแบบเพื่อการก่อสร้างเบื้องต้น ทางผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ว่าเป็นแบบก่อสร้างของพระศรีโพธิญาณเจดีย์ คือให้มีลักษณะคล้ายกันแต่แตกต่างกันในองค์ประกอบ มีคติธรรมสอนคน และมีเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นอีสานร่วมอยู่ด้วย ทางผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแบบร่างและพัฒนาแบบก่อสร้างหน้างาน การแก้ไขขยายแบบก่อสร้าง 1:1 และเรียนรู้การทำงานร่วมกับช่างที่มารับทำงานส่วนต่างๆ ต่อไป โดยกระบวนการสร้างสรรค์แบบสามารถที่จะปรับเปลี่ยนให้เข้ากับฝีมือแรงงานได้ โดยรายละเอียดการออกแบบสถาปัตยกรรมได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

4.2.1) แบบทางเลือก

4.2.2) รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

4.2.3) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

4.2.1 แบบทางเลือก

4.2.1.1 แบบทางเลือกAพระธาตุฐานกลมองค์ระฆังทรงแปดเหลี่ยม

ภาพที่ 60 ทางเลือกAพระธาตุฐานกลมองค์ระฆังทรงแปดเหลี่ยม
ที่มา: แบบจำลองสามมิติ พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร ปี พ.ศ. 2561

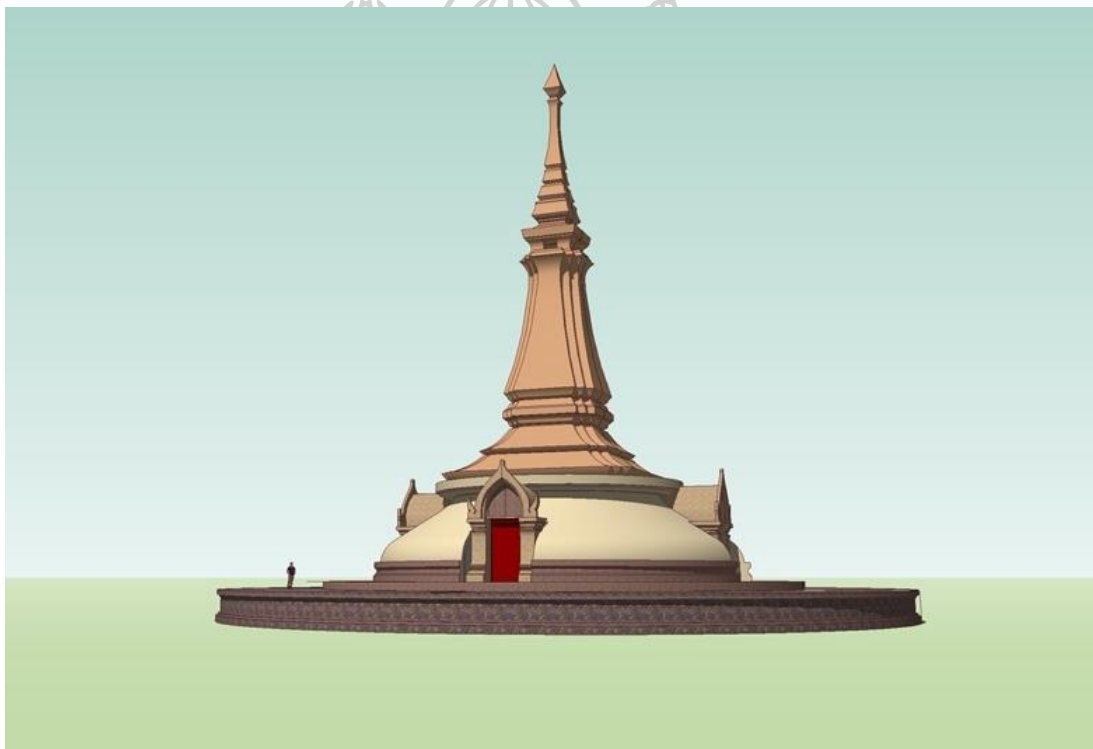
แนวคิดพระธาตุทางเลือก A

การออกแบบวางผังอาคารทรงกลมซึ่งทางวัดได้ก่อสร้างไปแล้ว ออกแบบฐานอาคารทรงกลมมีซุ้มประตูทางเข้า 4 ทิศ บั้วรับเรือนธาตุ 2 ชั้น เรือนธาตุทรงแปดเหลี่ยม ดังเช่นพระธาตุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่วัดทุ่งสะเดา จังหวัดยโสธร เป็นต้นแบบ

ข้อดี สามารถเดินประทักษิณทำให้เหลื่อมทั้งแปดของเจดีย์ได้รอบใน
จังหวัดการแบ่งที่เท่าๆกัน และเกิดกลมกลืนไปกับฐานทรงโอคว่ำของเจดีย์

ข้อเสีย จังหวัดการเดินประทักษิณรอบที่เท่าๆกัน ทำให้เกิดความน่า
เบื่อเพราะไม่มีจุดพักของสายตาที่เป็นหลักในการเวียนรอบพระธาตุ

4.2.1.2 แบบทางเลือก B พระธาตุฐานกลมองค์ระฆังย่อมุมไม้สิบสอง

ภาพที่ 61 ทางเลือก B พระธาตุฐานกลมองค์ระฆังย่อมุมไม้สิบสอง
ที่มา: แบบจำลองสามมิติโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2561

แนวความคิดในการออกแบบทางเลือก B

ลักษณะเป็นพระธาตุฐานกลม มียอดเรือนธาตุเป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ดังได้แนวคิดจากพระธาตุหนองสามหมื่น จังหวัดชัยภูมิ พระธาตุในลักษณะนี้ได้ออกแบบให้คาบเกี่ยวกับรูปทรงในลักษณะผังเรือนธาตุแบบสถาปัตยกรรมขอม อันเป็นลักษณะร่วมเฉพาะในดินแดนแถบอีสานใต้

ข้อดี เป็นการออกแบบเพื่อแก้ไขรูปด้านข้างที่เป็นปัญหาเมื่อมองทำให้เกิดรูปทรงอ้วนเตี้ย การย่อมุมทำให้เกิดเส้นตั้งแบ่งพระธาตุออกเป็นซ้ายขวา และช่วยมิติให้คงตามขึ้น

ข้อเสีย การย่อมุมขนาดเล็กทำให้การทำงานของช่างยากขึ้น อาจทำให้กระบวนการทำงานเพิ่มขึ้น

4.2.1.3 สรุปแบบทางเลือก

พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) เลือกแบบทางเลือก B พระธาตุทรงกลม เรือนธาตุย่อมุมไม้สิบสอง เพื่อพัฒนาเป็นแบบก่อสร้างต่อไป โดยแบบทางเลือกเป็นเพียงโครงการ โดยรวมของการสร้างพระธาตุ พระธาตุเกษแก้วกำหนดรายละเอียดส่วนใหญ่ด้วยกระบวนการเขียนแบบ 1:1 หรือการทำแบบจำลองด้วยโฟม เพื่ออธิบายงานให้ช่างท้องถิ่นเข้าใจในกระบวนการทำงานต่อไป

4.2.2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

การออกแบบพระธาตุเกษแก้วเป็นพัฒนาการมาจากเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งใช้เป็นสถาปัตยกรรมประเภทเมรุเผาศรีระสังขารของพระโพธิญาณเถร(ชา) ภายหลังจึงใช้เป็นที่ประดิษฐานอัฐิธาตุด้วย แต่การสร้างพระธาตุเกษแก้ว ตามดำริของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) เจ้าอาวาสรูปที่ 2 ของวัดหนองป่าพง แต่การสร้างพระธาตุเกษแก้วเพื่อใช้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุจากประเทศศรีลังกา ทำให้พระธาตุแห่งนี้มีความสำคัญในฐานะพุทธเจดีย์อันเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า ซึ่งแตกต่างจากพระศรีโพธิญาณเจดีย์ซึ่งเป็นเจดีย์บรรจุอัฐิพระสงฆ์ การออกแบบพระธาตุเกษแก้วจึงมีรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม 2 ส่วน

4.2.2.1) การออกแบบผังพื้นพระธาตุเกษแก้ว

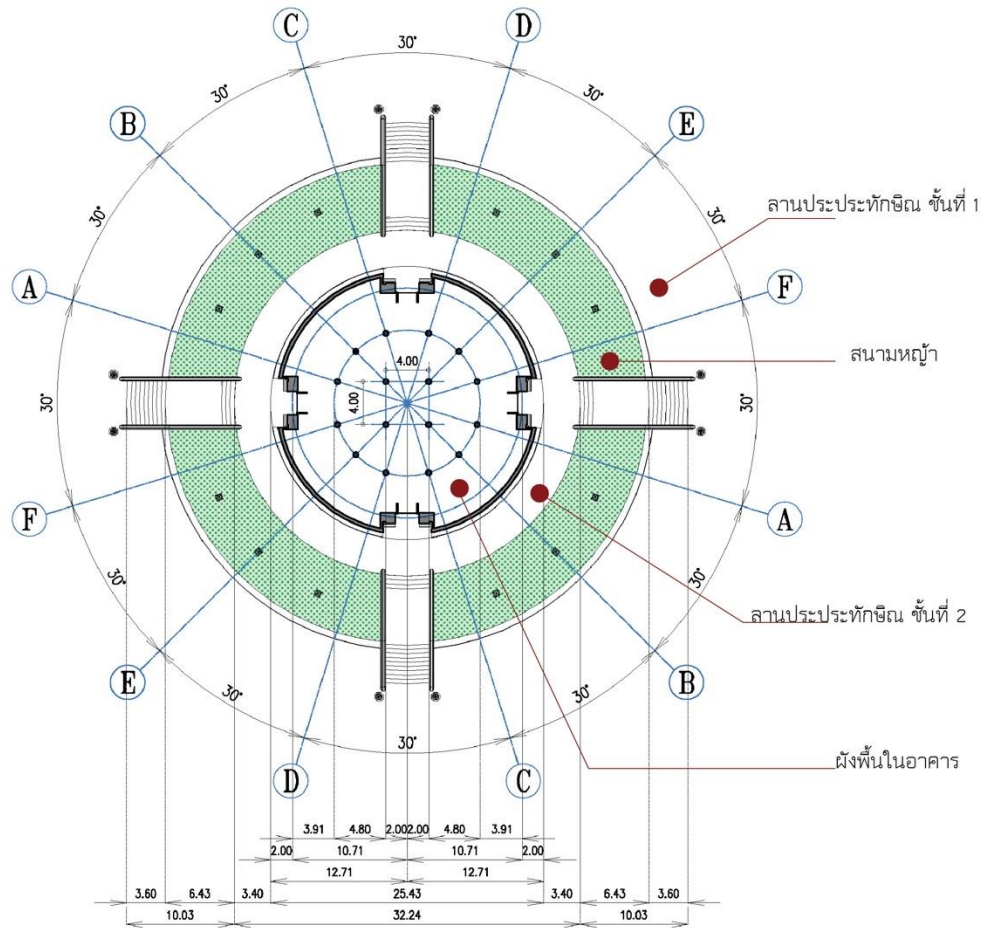
4.2.2.2) การออกแบบองค์พระธาตุเกษแก้ว

4.2.2.1 การออกแบบผังพื้นพระธาตุเกษแก้ว

ลักษณะแผนผังพระธาตุเป็นรูปทรงกลม มีลานประทักษิณ 2 ชั้น ลานประทักษิณชั้นที่ 1 เป็นลานกว้างรัศมี 8 เมตร มีบันไดเข้าสู่ลานประทักษิณชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นสนามหญ้ากว้าง 4 เมตร และลานประทักษิณชั้นที่ 2 กว้าง 4 เมตร อาคารทุกด้านมีขนาดเท่ากันและเหมือนกันทั้งหมด ลานประทักษิณชั้นที่ 2 เชื่อมเข้ากับซุ้มประตูทั้ง 4 ทิศ โดยเส้นผ่าศูนย์กลางจากรูปทรงโอคว่ำกว้าง 25 เมตร โดยแบ่งเป็นพื้นที่ส่วนซุ้มประตู ชั้นที่ 1 กว้าง 2.5 เมตร จากประตูถึงเสาภายในชั้นที่ 1 กว้าง 7.5 เมตร จากผังเสาภายในชั้นที่ 2 เป็นพื้นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ห้องรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้าง 5 x 5 เมตร โดยตรงกลางออกแบบเป็นเจดีย์หินอ่อนบรรจุพระธาตุ

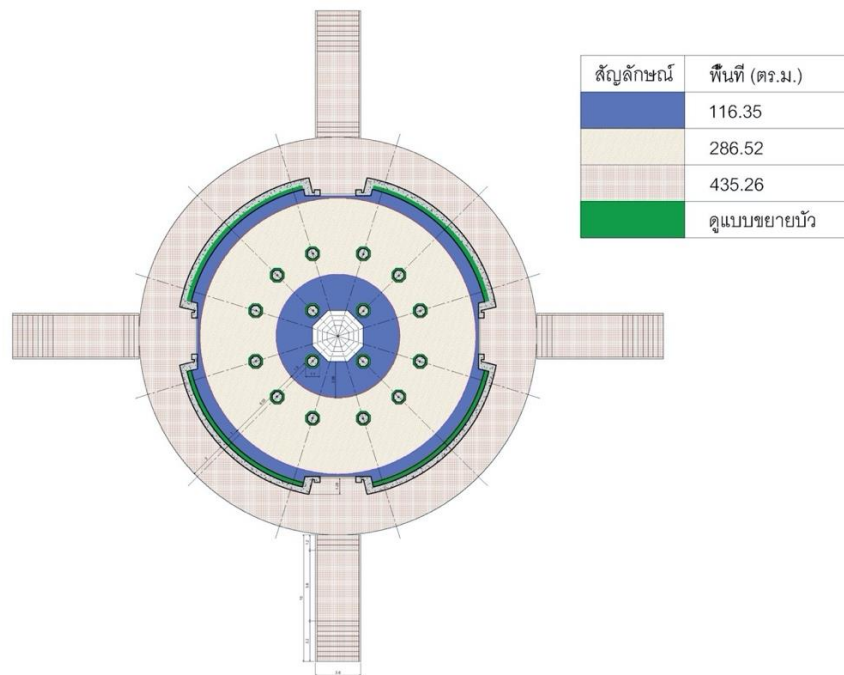
แนวคิดการใช้งานพื้นที่พระธาตุมีลานประทักษิณ 2 ชั้น เพื่อใช้ในการขยับขยายในกรณีที่เป็นกิจกรรมขนาดเล็กใช้ลานด้านบนก็เพียงพอ แต่ในกรณีที่มีงานพิธีขนาดใหญ่สามารถใช้ลานด้านล่างร่วมด้วยได้ อีกทั้งสามารถขยับขยายเป็นพื้นที่แสดงธรรมกลางแจ้งได้.

สรุปพื้นที่ใช้งานของพระธาตุเกษแก้ว จากบันได ลานประทักษิณชั้นที่ 2 พื้นที่ภายในห้องประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ทั้งสิ้น 838 ตารางเมตร

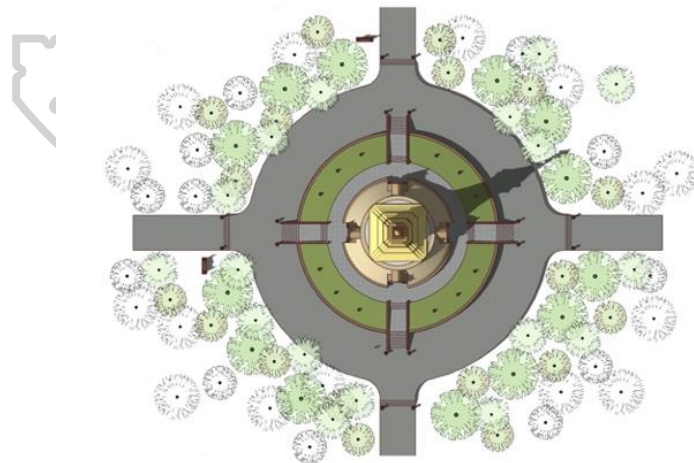

ภาพที่ 62 ผังพื้นพระธาตุเกษแก้ว

ที่มา: ลายเส้น โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

ภาพที่ 63 ผังพื้นที่สรุบบนที่ใช้งานพระธาตุ
ที่มา:ลายเส้น โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

ภาพที่ 64 ผังบริเวณรอบพระธาตุ
ที่มา:แบบจำลองสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

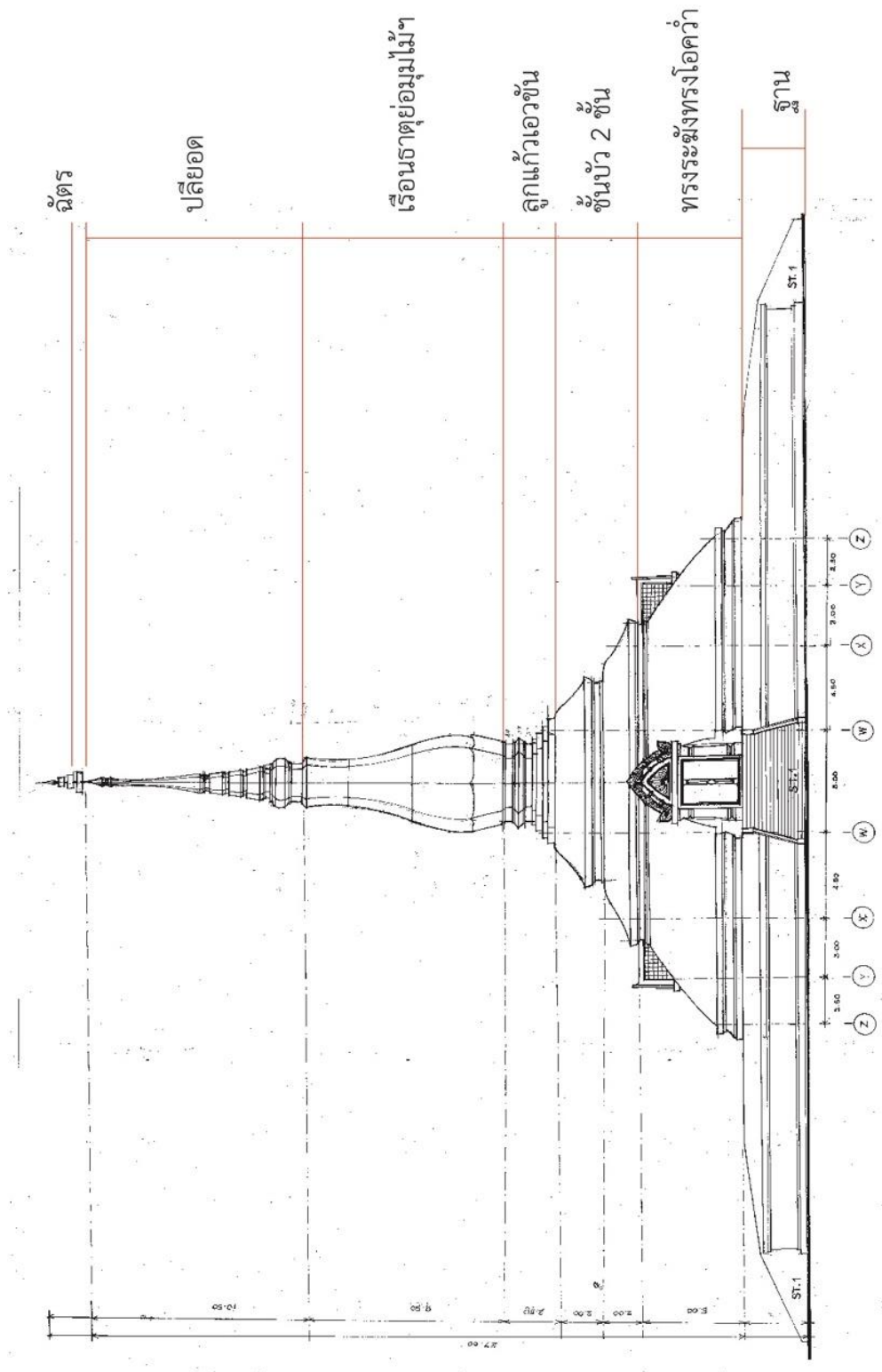
4.2.2.2 การออกแบบองค์พระธาตุเกษแก้ว พระธาตุเกษแก้วได้รับอิทธิพลรูปแบบมาจากเจดีย์ศรีโพธิญาณอย่างมาก โดยเฉพาะองค์ระฆังรูปทรงโอคว่ำอย่างลังกาและสอดคล้องกับบริบทที่มาของพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา เป็นการบ่งชี้เอกลักษณ์และการประยุกต์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นศรีลังกาเข้ากับสถาปัตยกรรมพระธาตุอย่างล้ำลึก ซึ่งมียอดเป็นเรือนธาตุอีสาน เป็นการบอกเล่าบริบทของชุมชนที่พระธาตุนี้ประดิษฐานอยู่

ลักษณะองค์พระธาตุเป็นอาคารที่มีรูปด้านเหมือนกันทุกด้าน สื่อความหมายถึงเสรีภาพในการเข้าถึงสถาปัตยกรรมแห่งนี้ โดยประตูหันออกไปในทิศทั้งสี่ การเข้าถึงพระธาตุจะเปลี่ยนพื้นที่ด้วยการปักหลักหินพร้อมทั้งเปลี่ยนด้วยบันได 3 ชั้น เพื่อแสดงว่าการเข้าถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่เข้าถึงนี้เป็นลานประทักษิณชั้นที่ 1 เป็นลานกว้างขนาดลึก 8 เมตร ก่อนขึ้นลานชั้นที่สอง มีเสาหิน 8 เสาที่เชิงบันไดชั้นล่าง การเปลี่ยนพื้นที่ขึ้นไปสู่ลานประทักษิณชั้นที่ 2 สูง 2.5 เมตร ประกอบด้วยสนามหญ้า และลานประทักษิณชั้นที่ 2 ก่อนเข้าสู่ซุ้มประตู ซึ่งกว้าง 3 เมตร ลานประทักษิณชั้นที่ 2 มีผนังหินทรายรัดรอบองค์พระธาตุสูง 1.50 เมตร ถัดขึ้นไปเป็นทรงโอคว่ำ เหนือโอคว่ำเป็นบัวกลีบ 2 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นลูกแก้วเวทขึ้น ถัดขึ้นไปเป็นเรือนธาตุย่อมุมไม้ 6 ปลียอดและฉัตร โดยเบื้องต้นที่ทำการออกแบบ ไม่ประดับลวดลายบนอาคารเพื่อสื่อถึงความเรียบง่ายสมถะตามวิถีวัดป่า

ภาพที่ 65 แบบจำลองทัศนียภาพองค์พระธาตุเกษแก้ว

ที่มา:ภาพสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

รูปด้านอาคารทั้ง 4 ด้าน

ภาพที่ 66 รูปด้าน (เหมือนกันทั้ง 4 ด้าน)

ที่มา:ภาพลายเส้น โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

ภาพที่ 67 แบบจำลองด้านหน้าองค์พระธาตุเกษแก้ว
ที่มา:แบบจำลองสามมิติ พระทรงวิทย์ แจ็งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 68 หุ่นจำลององค์พระธาตุเกษแก้ว
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ็งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 69 แบบจำลองพระธาตุเกษแก้ว
 ที่มา:แบบจำลองสามมิติ พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 70 หุ่นจำลองพระธาตุเกษแก้ว
 ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.2.3 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

การออกแบบองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นหลังจากกระบวนการก่อสร้างสถาปัตยกรรมได้เริ่มขึ้น ทำให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย อาทิเช่นการเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างจากโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ไปสู่โครงสร้างผสมผสานระหว่าง คอนกรีตเสริมเหล็ก และโครงสร้างเหล็ก ปัญหาช่างท้องถิ่นไม่เข้าใจแบบก่อสร้าง ปัญหาการแทรกแซงความเห็นจากพระเถระที่เข้ามาเยี่ยมโครงการ ปัญหาจากการบริจาควัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้าง ทำให้ทางผู้วิจัยเข้ามาแก้ไขปัญหาในการออกแบบ โดยการทำให้แบบจำลอง 1: 1 บ้าง การขึ้นหุ่นโพลี การทำหุ่นพลาสติกขนาดเท่าจริง หรือแม้กระทั่งการออกแบบลวดลายเพื่อลดทอนสัดส่วนอาคารจากการก่อสร้างที่ผิดพลาด โดยทางพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) มีนโยบายไม่ให้มีการทาบทิ้งเพื่อทำตามแบบ แต่ให้ใช้วิธีการออกแบบแก้ไขทดแทน ทางผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางสร้างสรรค์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเป็น 3 ส่วน

4.2.3.1) องค์ประกอบเรือนธาตุ

4.2.3.2) องค์ประกอบซุ้มประตู

4.2.3.3) องค์ประกอบงานจำหลักไม้บานประตู

4.2.3.1 องค์ประกอบลวดลายส่วนเรือนธาตุ

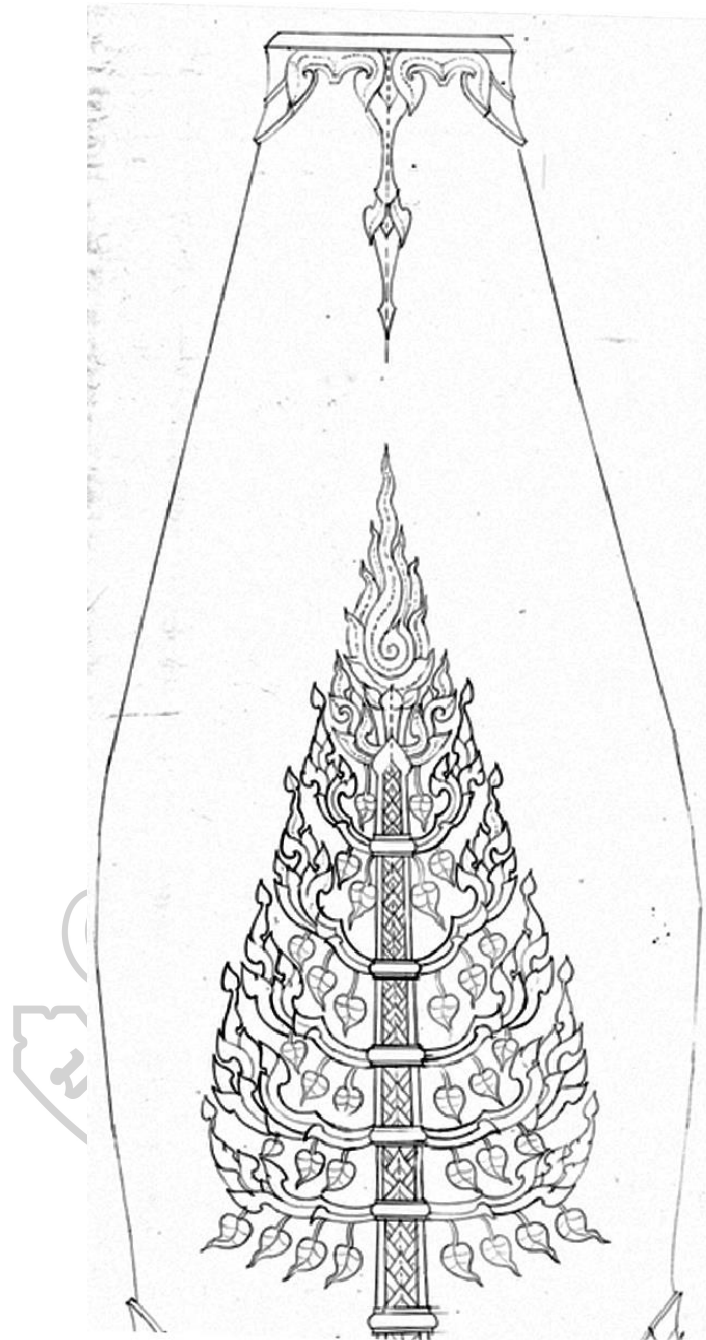
เรือนธาตุเป็นองค์ประกอบสำคัญในทัศนียภาพของพระธาตุเกษแก้ว โดยเบื้องต้นทางผู้ออกแบบได้ออกแบบไว้ในลักษณะเรียบ แต่ด้วยมีการขยายเรือนธาตุให้กว้างขึ้นจากเดิมในแบบก่อสร้าง 2.40 เมตร ถูกขยายให้เพิ่มขึ้นตามขนาดการวางโครงสร้างเป็น 4.00 เมตรทำให้ตัวพระธาตุเปลี่ยนไปมาก อีกทั้งการย่อมุม จากเดิม 0.50 เมตร ถูกลดขนาดเป็น 0.30 เมตร ทำให้เกิดพื้นที่ว่างบนตัวอาคารขึ้น และเปลี่ยนแบบเป็นการบรรจุลวดลายและการสื่อความหมายลงไปบนอาคารแทน ทำให้ผู้ออกแบบต้องจัดทำแบบขยาย 1:1 ขึ้นใหม่หน้างานทำให้แบบขั้นต้นกับแบบก่อสร้างไม่ตรงกัน

แนวคิด ในการออกแบบลวดลายเรือนธาตุเป็นการแก้ไขปัญหางานออกแบบ โดยการวัดระยะจากแบบที่สร้างจริงเขียนขยายทั้งองค์เจดีย์ โดยคำนึงถึงกรรมวิธีการก่อสร้างคือแผ่นสแตนเลส ทางพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ไม่ต้องการให้งานก่อสร้างยึดเยื่อให้เกิดความกังวลในขณะก่อสร้าง ท่านไม่อนุญาตให้ใช้วิธีสลักปูนลวดลาย โดยผู้วิจัยใช้วิธีเลียนแบบงานซ้อน

ไม้อย่างโบราณ คือตัดแบบจำลองโพนขึ้นซ้อนเป็นชั้นๆ เพื่อให้เกิดเงาตกกระทบ โดยช่างท้องถิ่นสามารถที่จะนำหุ่นโพนไปซ้อนและทำความหนาขึ้นได้

การออกแบบได้สอดแทรกคติวิทยา และภูมิปัญญาแห่งถิ่นอีสานเข้าไปสู่ปรัชญาการออกแบบ คือการใช้ลวดลายชั้นหมากเบ็ง ซึ่งเป็นเครื่องสักการะของชาวอีสานรองรับดอกบัว 4 ดอกอันหมายถึงอริยสัจธรรมทั้ง 4 ประการ ตรงปลายยอดสุดเป็นเครื่องหมายแห่งโลกุตรธรรม 9 ประการ ทั้งหมดอยู่ในกรอบทรงรูปดอกบัว อันหมายถึงพระโพธิญาณ โดยนัยยะการออกแบบเพื่อเป็นพุทธานุสติเป็นหลัก

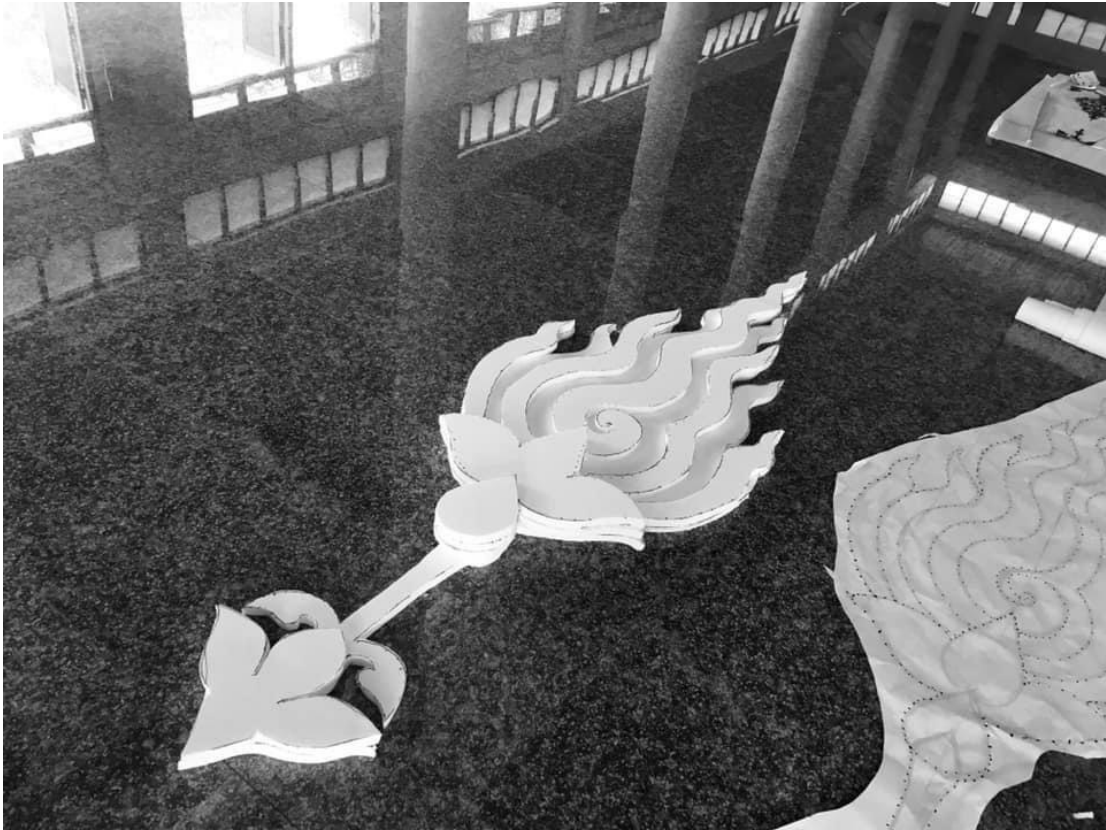
ภาพที่ 72 แบบร่างลายเส้นลวดลายประดับเรือนธาตุชั้นต้น (ภายหลังปรับแบบหน้างาน)
ที่มา:ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 73 แบบหุ่นโฝมขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับเรือนธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ (ส่วนบัวคอเสื้อ)
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 74 แบบหุ่นโฝมขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับเรือนธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ (ส่วนชั้นหมากเบ็ง)
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

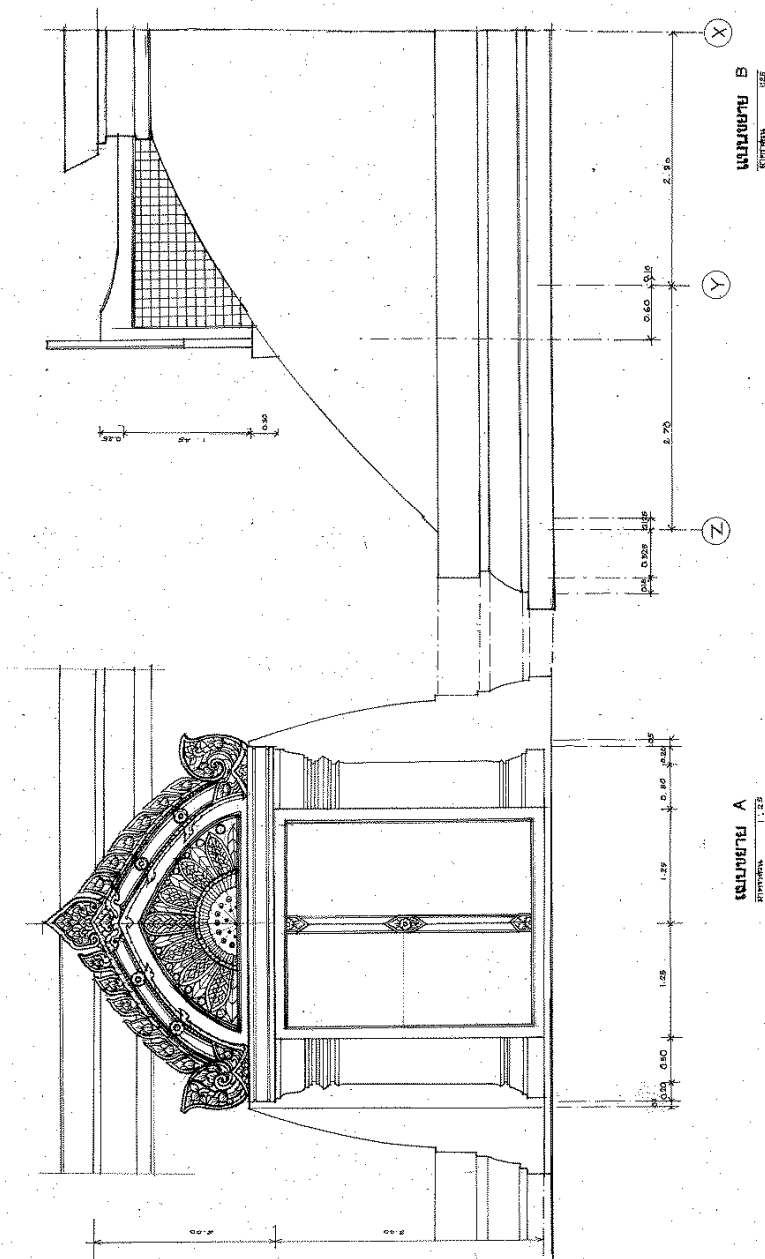
ภาพที่ 75 แบบขยายขนาด1:1 ต้นแบบส่วนประดับลวดลายเรือนธาตุ (ลายโลกุตระ)
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.2.2.2 องค์ประกอบซุ้มประตู

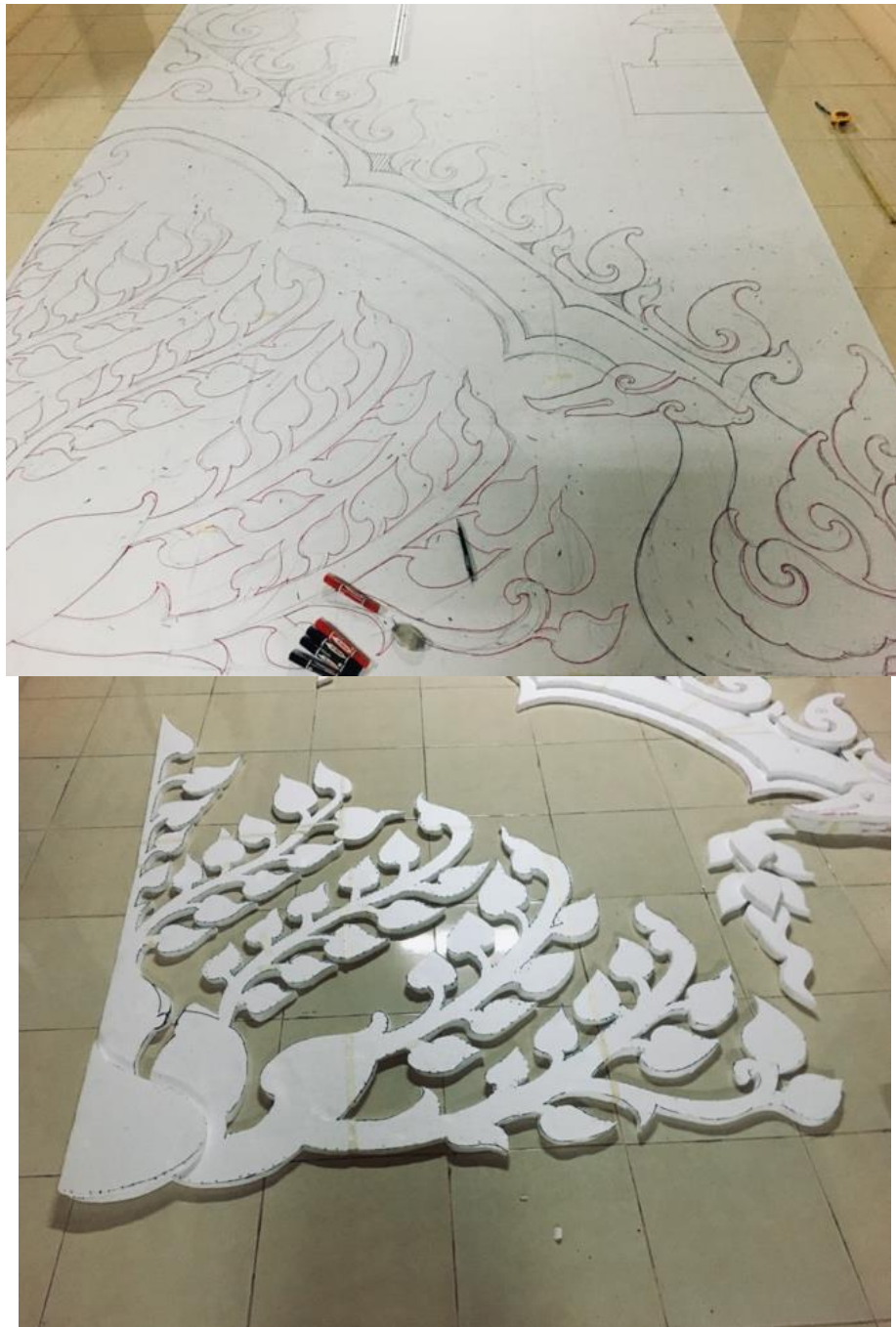
ซุ้มประตู เดิมที่ออกแบบเป็นงานปั้นปูน หรืองานถอดพิมพ์ปูนซีเมนต์ แต่ภายหลังมีการยึดโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กของโอคว่าขึ้น 1 เมตร และเปลี่ยนเป็นวัสดุถักโครงสร้างเทคอนกรีตอีกทั้งหุ้มด้วยแผ่นสแตนเลสทั้งองค์พระธาตุภายนอก จึงมีผลทำให้ซุ้มประตูต้องทำขึ้นจากสแตนเลสเช่นเดียวกัน ทำให้แบบก่อสร้างถูกเปลี่ยนแปลง การแก้ปัญหาจึงใช้วิธีการเขียนแบบขนาดเท่าจริง 1:1 เพื่ออธิบายให้แก่ช่างท้องถิ่น

แนวคิด ในการออกแบบลวดลายซุ้มประตู ภายในจั่วเป็นรูปดอกบัว ที่มีต้นโพธิ์เกิดขึ้นกลางดอก เป็นการใส่สัญลักษณ์ในการออกแบบ ดอกบัวหมายถึงจังหวัดอุบลราชธานี ต้นโพธิ์หมายถึงโพธิญาณ โดยรวมสื่อถึงพระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา) วัดหนองป่าพง

อุบลราชธานี อันเป็นสถานที่หลวงพ่พระเทพวชิรญาณ(เลี่ยม) ได้ไปเรียนรูธรรมะ และนำมา
 สงเคราะห์พื้นที่เกิด อันเป็นที่ตั้งของพระธาตุเกษแก้วในปัจจุบัน

ภาพที่ 76 แบบขยายขึ้นต้น องค์ประกอบซุ้มประตู (ภายหลังเปลี่ยนแบบ)
 ที่มา:ภาพลายเส้น โดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

ภาพที่ 77 แบบขยายขนาด1:1 ต้นแบบส่วนประดับซุ้มประตูทั้ง 4ทิศ
(ลายซุ้มโพธิ์รวรรษาผัดกรูด)

ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

กรอบซุ้มประตูเป็นงานจำหลักหิน รูปดอกบัวสลัปลายใบโพธิ์ วงกรอบรอบเป็นลายรักร้อยดอกลำดวน เป็นการสื่อความหมายของการเจริญสมณธรรม ความค่อยๆแบ่งบานของดอกบัว และโพธิธรรม ดอกลำดวนเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมจึงหมายถึงสถานที่พระธาตุเกษแก้วนี้เป็นที่เจริญสมณธรรม

ภาพที่ 78 แบบขยายขนาด 1:1 ต้นแบบส่วนประดับกรอบซุ้มประตูทั้ง 4 ทิศ (ดอกบัวสลัปลายใบโพธิ์)

ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.2.2.3 องค์ประกอบงานจำหลักไม้บานประตู

งานประณีตศิลปกรรมของพระธาตุเกษแก้ว มีไม่มาก แต่หลวงพ่อพระเทพวชิรญาณ(เลี่ยม) ท่านมีดำริให้ทำงานออกแบบเพื่อสื่อสารความหมายงานออกแบบให้มีคติธรรมส่งเสริมให้ผู้มาเยี่ยมชมได้ชื่นชมและได้ความรู้จากการเดินทางมา ทางผู้ออกแบบได้สนองงานให้ เป็นไปตามดำริของท่าน งานออกแบบชุดนี้ใช้ลายเส้นสกุลช่างของ รศ. สุวัฒน์ แสนขัตติยรัตน์ มาจัด

วางแผนผสมผสานกับองค์ประกอบลายเส้นที่ออกแบบเป็นลายอีสาน เพื่ออุทิศถวายเป็นพุทธรูป และ
กระทำบุญกิริยาแต่ท่านอาจารย์สุวัฒน์ผู้ล่วงลับ

งานออกแบบบานประตูมีข้อจำกัดหลายอย่าง ทั้งขนาดไม้ ความหนา
ของไม้ กระบวนการติดตั้ง อีกทั้งต้องรอให้การทำโครงสร้างวงกบประตูแล้วเสร็จ ทางผู้ออกแบบได้
นำเสนองานออกแบบในรูปแบบเขียนขยายเท่าจริง จำนวนงานออกแบบมีทั้งหมด 4 คู่ จำนวน 8
บานดังต่อไปนี้

1) บานประตูทางด้านทิศเหนือ พระปัจเจกโพธิสัตว์และพระสัมมาสัม
พุทธโพธิสัตว์

2) บานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานรและพญาครุฑ

3) บานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา และนางมณีเมขลา

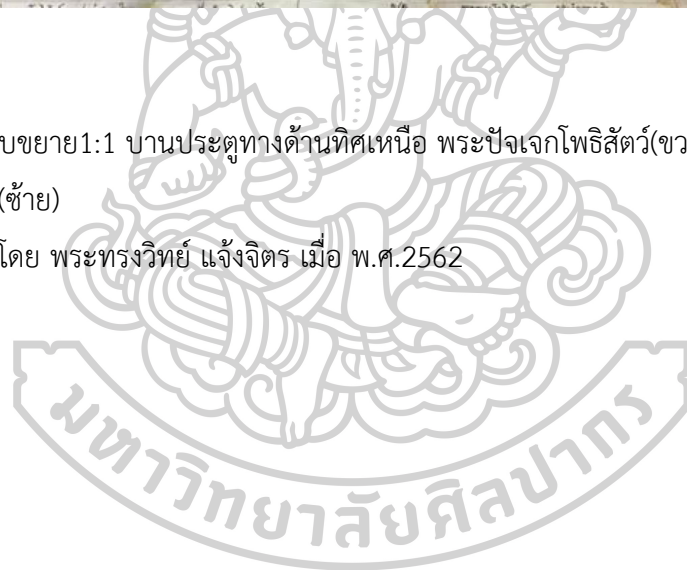
4) บานประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์ กับทศกัณฐ์

**1. บานประตูทางด้านทิศเหนือ พระปัจเจกโพธิสัตว์และพระ
สัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์**

แนวคิด ประตูทางทิศเหนือซึ่งเป็นประตูทางเข้าหลักของพระธาตุ
เกษแก้ว มีลวดลายจำหลักไม้รูปพระโพธิสัตว์ 2 พระองค์ บานฝั่งขวาออกแบบเป็นภาพพระปัจเจก
โพธิสัตว์ซึ่งปรารถนาจะเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในเบื้องหน้า ได้ออกแบบเทวดาทรงเครื่องอย่าง
กษัตริย์สวมชฎายอด บานฝั่งซ้าย เป็นพระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ ซึ่งปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ
ญาณการออกแบบบุคลาธิษฐานเทวดาทรงเครื่องอย่างกษัตริย์แต่ยอดมงกุฎเป็นโลภุตระ สัญลักษณ์นี้
เป็นตัวแทนธาตุดิน ซึ่งมีลักษณะหนักแน่น แข็งแกร่ง ไม่แปรเปลี่ยนได้ง่าย องค์ประกอบต่างๆใช้
ลวดลายอีสานผสมผสานลวดลายพุกษชาติและลวดลายไทยแบบประเพณี

ภาพที่ 79 แบบขยาย1:1 บานประตูทางด้านทิศเหนือ พระปัจเจกโพธิสัตว์(ขวา) และพระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ (ซ้าย)
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 80 แบบบานประตูทางด้านทิศเหนือ พระปัจเจกโพธิสัตว์(ขวา) และพระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ (ซ้าย)

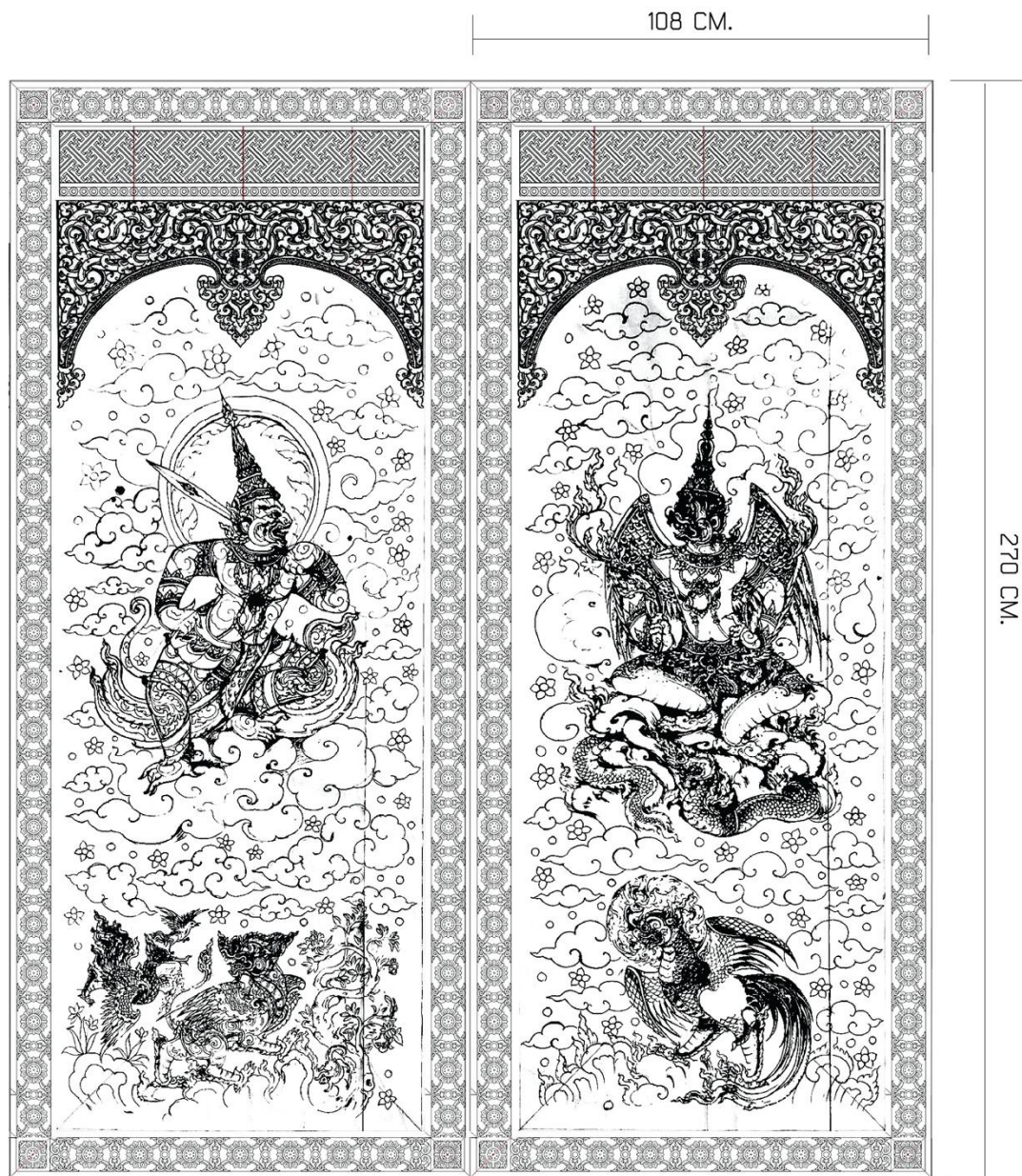
ที่มา:ลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

2. บานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานรและพญาครุฑ

แนวคิด บานประตูในทิศตะวันออก เป็นตัวแทนธาตุลม ลมเป็นสัญลักษณ์ของการสิ้นไหล ไม่คงที่ แปรเปลี่ยนได้ง่าย โดยใช้บุคลาธิษฐานของพญาวานร ซึ่งตามตำนานกล่าวว่าเป็นบุตรของพระพาย เจ้าแห่งลม และนางขวำหลักรูปพญาครุฑ ซึ่งเป็นเจ้าเวหากี่หมายถึงลมเช่นเดียวกัน องค์ประกอบของงานตกแต่งประกอบด้วยภาพหงส์ สีหปักษี นกวาญภักซ์ ก้อนเมฆ เพื่อดึงเร้าความเป็นธาตุลมออกจากงานศิลปกรรมผ่านกระบวนการออกแบบลวดลายที่ผสมผสานขึ้น

ภาพที่ 81 แบบขยาย 1:1 บานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานร(ซ้าย) และพญาครุฑ (ขวา)
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ็งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 82 แบบบานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานร(ซ้าย) และพญาครุฑ(ขวา)
ที่มา:ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

3. บานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา และนางมณีเมขลา

แนวคิด บานประตูทางทิศใต้ เป็นสัญลักษณ์ธาตุน้ำ ซึ่งมีลักษณะ ลื่นไหล เยือกเย็น บุคลาธิษฐานเป็นภาพพระแม่คงคา พระเทวีแห่งสายน้ำ พระนางมณีเมขลา พระเทวีแห่งสายฝน ในภาพประกอบด้วยลวดลายหรรษา พญานาค ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งน้ำเช่นกัน การผูก ลวดลายสายน้ำเข้ากับพื้นที่ว่างในการออกแบบเป็นส่วนที่ทำให้ผู้ชมงานทัศนศิลป์ชิ้นนี้เข้าถึงความต้องการทางสุนทรียะที่ผู้ออกแบบตั้งใจ

ภาพที่ 83 แบบขยาย 1:1 บานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา(ซ้าย) และนางมณีเมขลา (ขวา)
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

108 CM.

270 CM.

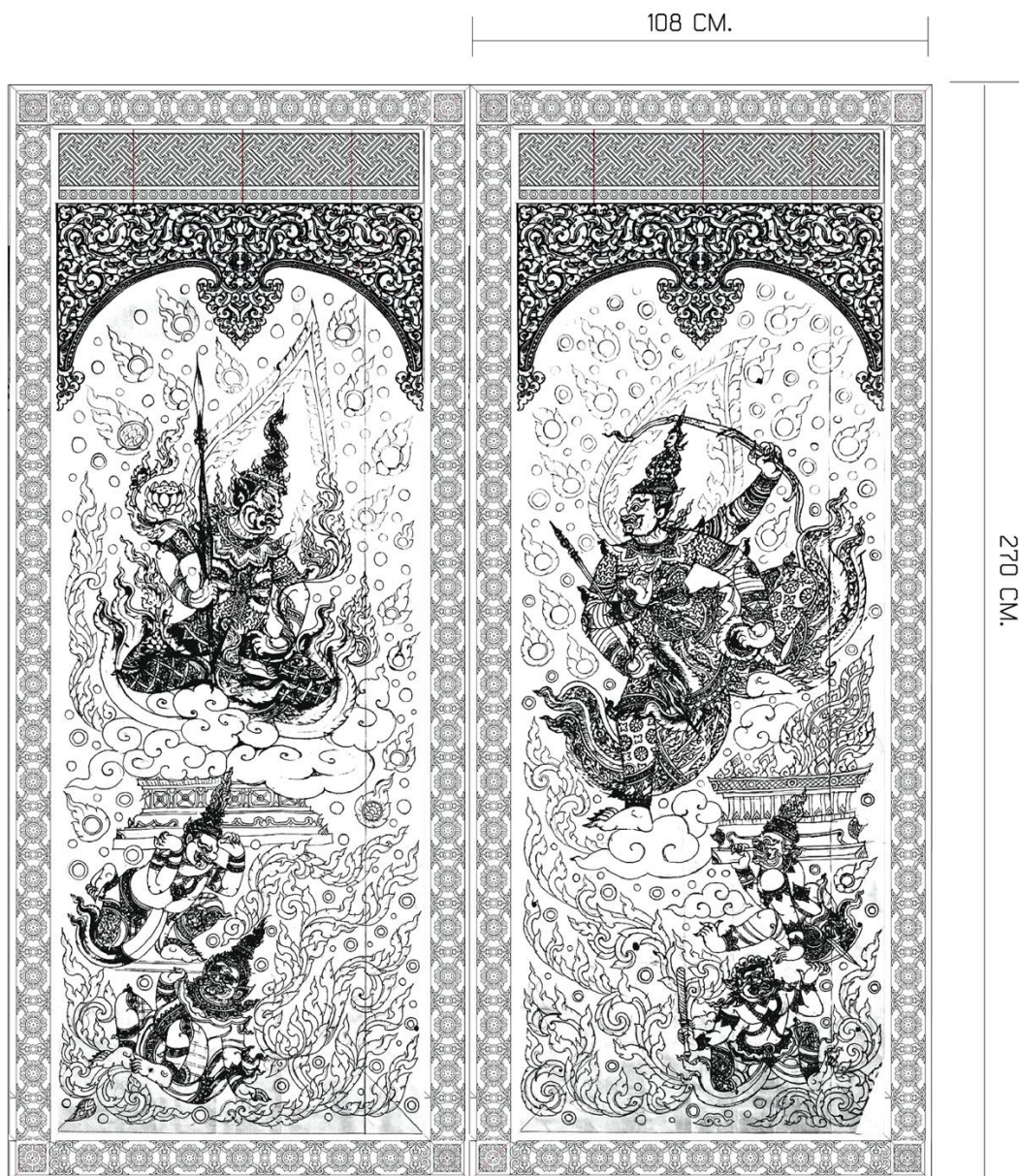
ภาพที่ 84 แบบบานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา(ซ้าย) และนางมณีเมขลา (ขวา)
 ที่มา:ลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4. บานประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์ กับทศกัณฐ์

แนวคิด บานประตูทางด้านทิศตะวันตก เป็นสัญลักษณ์ธาตุไฟ ซึ่งเป็นความร้อน เผาไหม้ บุคลาธิษฐานเป็นภาพพญายักษ์รบกันกับทศกัณฐ์ คติการออกแบบผลงานชิ้นนี้จะเห็นภาพของการเบียดเบียนไปตามลำดับ มีทั้งยักษ์ที่อยู่ใต้ปกครองต้องคอยรับคอยแบก คติธรรมในส่วนนี้ต้องการสื่อความหมายของความโกรธ ย่อมเผาผลาญทุกสรรพสิ่ง และทำผู้อื่นเดือดร้อน การผูกภาพนกเปลวไว้ระหว่างช่องว่างขององค์ประกอบ เป็นการเร่งเร้าทางสุนทรียภาพของงานออกแบบให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 85 แบบขยาย 1:1 บานประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์ (ซ้าย) และทศกัณฐ์ (ขวา)
ที่มา: ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 86 ลายเส้นประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์ (ซ้าย) และทศกัณฐ์(ขวา)
ที่มา:ลายเส้น โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ดังนั้น งานออกแบบบานประตูทั้ง 4 ทิศ จึงต้องการสื่อสารกับผู้ชมงาน
ทัศนศิลป์ชิ้นนี้ว่า โลกนี้ย่อมประกอบ รูปธาตุ คือดิน น้ำ ไฟ ลม ซึ่งเป็นของปรุ่่งแต่งขึ้น และนามธาตุ
ซึ่งรวมตัวตนขึ้นเป็นร่างกาย การกระทำต่าง ๆ ในโลกย่อมมีเวลาจำกัด ธาตุทั้ง 4 ย่อมมีเวลาใน
การแยกย้ายไปสู่ การเกิดเป็นสิ่งใหม่ การบริหารความ อจิริ่ง (ความไม่ยั้งยืน) ย่อมเป็นโอกาสของผู้มี
ปัญญา

4.3 การออกแบบภายในสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว

การออกแบบภายในอาคาร เป็นรายละเอียดที่ค่อนข้างมีความสำคัญ ด้วยเป็นหัวใจของการออกแบบพระธาตุ การจัดวางที่ว่างภายในให้สัมพันธ์กับประติมากรรมรูปเคารพ โดยแบ่งเป็น 3 หมวด ดังนี้

4.3.1) แนวความคิดในการออกแบบ

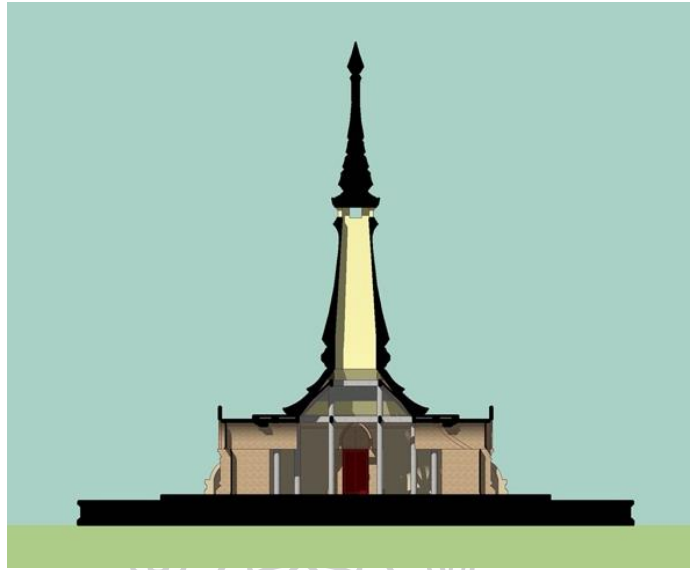
4.3.2) ที่ว่างและการใช้งาน

4.3.3) ครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

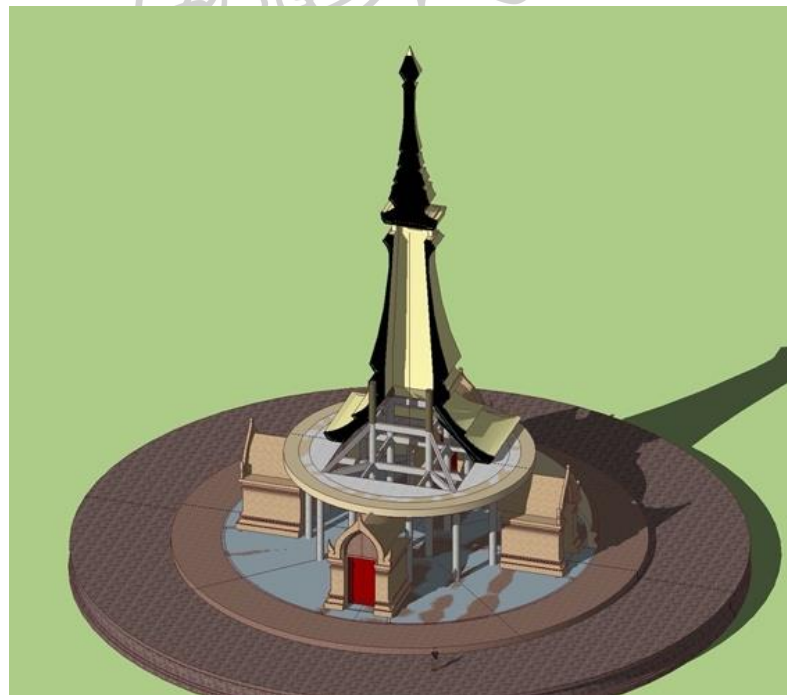
4.3.1 แนวความคิดในการออกแบบภายใน

แนวคิดในการออกแบบภายใน เนื่องจากพื้นที่ว่างภายในอาคารเป็นลักษณะครึ่งวงกลม ทางผู้ออกแบบได้คิดที่จะสร้างบรรยากาศให้เหมือนอยู่ในครรภ์มารดา ด้วยเหตุว่าสถานที่นี้เป็นชุมชนที่เกิดของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) เมื่อนึกถึงแม่ ย่อมหมายถึงการกำเนิดเกิดขึ้นมาเป็นตัวตน

การนำแนวคิดเพื่อให้บรรยากาศที่เข้ามาภายในพระธาตุมีความรู้สึกเหมือน เข้ามาในครรภ์ของมารดา ภายในให้เกิดความสงบ และปลอดภัย การทดลองทำหุ่นเจดีย์เพื่อวางขนาดให้สัมพันธ์กับสัดส่วนกับพื้นที่ว่างภายใน ก่อนนำขนาดและสัดส่วนต่างๆ ไปสร้างเป็นผลงานออกแบบ ประณีตศิลปกรรมต่อไป อีกทั้งมีการออกแบบการให้แสงสว่างที่สอดลงมาเฉพาะองค์พระธาตุ

ภาพที่ 87 แบบจำลองพื้นที่ว่างภายในพระธาตุเกษแก้ว
ที่มา:ภาพจำลองสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 88 แบบจำลองพื้นที่ภายในพระธาตุเกษแก้ว
ที่มา:ภาพจำลองสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.3.2 ที่ว่างและการใช้งาน

การออกแบบพื้นที่ภายในพระธาตุเกษแก้ว มีลักษณะผังพื้นรูปวงกลม กลางพระธาตุมีเสาโครงสร้าง 4 ต้น และเสารอบแผ่ตามรัศมีอีก 12 ต้น จากพื้นถึงฝ้าเพดานสูง 6 เมตร พื้นที่ภายในเรียบเสมอกัน ภายในมีลักษณะฝ้าเรียบและโค้งเอียง การจัดวางพื้นที่ภายในใช้ประโยชน์ใช้สอยเพื่อการสักการบูชาเพียงอย่างเดียว

กลางผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีการออกแบบแทนประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุรูปทรงแปดเหลี่ยม เพื่อการสักการะจากทิศทั้งสี่มีผลเสมอกัน จะเข้าถึงพระธาตุได้ในเวลาที่เท่ากัน

แนวคิด การออกแบบพื้นที่ว่างเบื้องต้น โดยการออกแบบภายในหุ้มด้วยหินอ่อนสีขาวอันหมายถึงความบริสุทธิ์ และสีเขียว หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสีวันเกิดของหลวงพ่อเลี่ยม ภายในตั้งใจประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุในเจดีย์หินอ่อนสีขาว มองดูสมณะเรียบง่ายด้วยสีและใช้หินภายในเพื่อการรักษาง่าย สะอาดและงามตา

ภาพที่ 89 แบบจำลองเบื้องต้นการจัดวางพื้นที่ภายใน (ภายหลังปรับแบบ)
ที่มา: แบบจำลองสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 90 แบบจำลองเบื้องต้นการจัดวางพื้นที่ภายใน(ภายหลังปรับแบบ)
ที่มา:แบบจำลองสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

ภาพที่ 91 แบบจำลองการจัดวางพื้นที่ภายใน (ภายหลังปรับแบบ)
ที่มา:ภาพสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.3.3 ครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระบรมสารีริกธาตุถือเป็นหัวใจของงานออกแบบพระเจดีย์เกษแก้ว เป็นตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นที่เคารพของพุทธบริษัท โดยงานออกแบบเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุได้แบ่งหัวข้อไว้ 3 หมวด ดังนี้

4.3.3.1) ที่มาและความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุ

4.3.3.2) แนวคิดในการออกแบบครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

4.3.3.3) กระบวนการออกแบบเพื่อการจัดสร้างครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

4.3.3.1 ที่มาและความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุ

พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ได้เดินทางตามคำกราบนิมนต์เพื่อไปแสดงธรรมที่ประเทศศรีลังกา ในระหว่างวันที่ 11-19 มีนาคม พ.ศ.2556 และได้รับมอบพระบรมสารีริกธาตุจากวัดศรีพัลลภมัลลิกาวิหาร(พระเขี้ยวแก้ว) เมืองกัณฐิ ประเทศศรีลังกา โดยท่านมีความตั้งใจที่จะนำมาประดิษฐานที่พระธาตุเกษแก้ว พระธาตุที่รับมอมมาถูกบรรจุอยู่ในเจดีย์เงิน ศิลปะลังกา เพื่อรักษาพระธาตุเดิมไว้พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ตั้งใจจะทำครอบพระบรมสารีริกธาตุอีกชั้นหนึ่ง ทางผู้ออกแบบได้รับมอบหมายให้จัดสร้างครอบพระธาตุขึ้นตามดำริของท่าน

ภาพที่ 92 พระเจดีย์ศิลปะลังกาโลหะเงินที่ได้รับมอบมาจากศรีลังกา
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

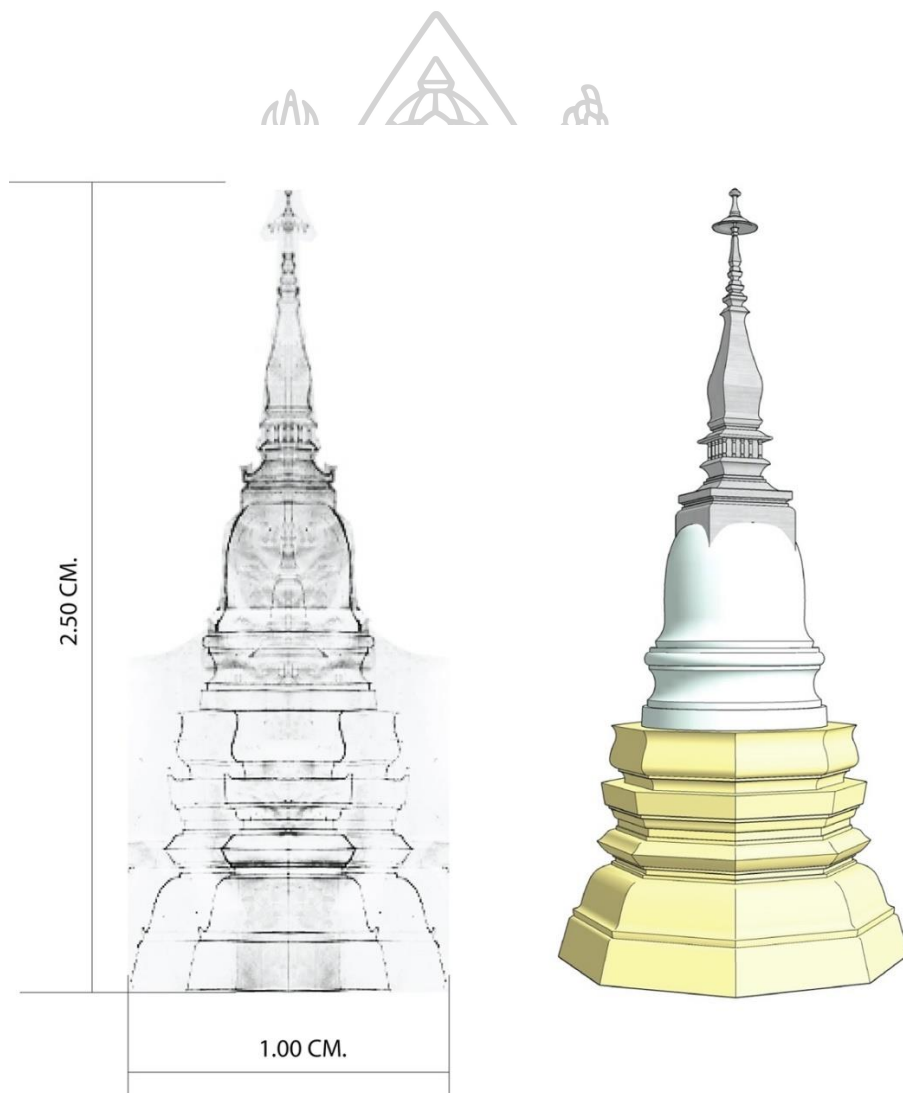
4.3.3.2 แนวคิดในการออกแบบครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

เบื้องต้นทางพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ได้มอบหมายให้เข้าไปดูเจดีย์แก้ว ภายในเจดีย์ศรีโพธิญาณ แต่ทางผู้ออกแบบได้เสนอว่า ควรออกแบบใหม่ให้มีเอกลักษณ์ของพุทธศิลป์ลังกา ไทย อีสาน ผสมผสานกันเป็นการถ่ายทอดรูปแบบภายนอก มาสู่ภายใน แต่ทำให้วิจิตรขึ้น งานพุทธศิลป์จึงเป็นการผสมผสานร่วมสมัยกับกรรมวิธีโบราณ ทางผู้ออกแบบจึงเสนองานออกแบบเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนฐาน เป็นรูปทรง 8 เหลี่ยม หมายถึง มรรคาแห่งพระอริยมรรค 8 ประการ มีบัว 8 เหลี่ยม รองรับฐาน 3 ชั้น หมายถึง สุตมยปัญญา (ปัญญาอันเกิดจากการได้ยินได้ฟัง) จินตมยปัญญา (ปัญญาอันเกิดจากการได้คิด วิเคราะห์) ภวานามยปัญญา (ปัญญาอันเกิดจากการลงมือทำ)

ส่วนองค์พระธาตุ เป็นครอบแก้ว 2 ชั้น เป็นทรงระฆังคว่ำ โดยการนำเอกลักษณ์เจดีย์ทรงลังกามาผสมผสาน และใส่ครอบสลูบเงินที่ได้รับถวายมาจากศรีลังกา งานส่วนนี้หมายถึง ครอบแก้ว คือการกำเนิดของสรรพสิ่งทั่วทั้งจักรวาล

ส่วนยอดพระธาตุ มีฐานบัลลังก์รูปสี่เหลี่ยม สี่ถึงอริยสัจธรรม 4 ประการ องค์พระธาตุรูปบัวเหลี่ยม ปล้องไฉน ฉัตร และเพชรยอดพระธาตุบัวเหลี่ยมศิลปะท้องถิ่นอีสาน ทั้งหมดสร้างจากวัสดุสะท้อนแสง สื่อสารความไม่ใช้ตัวตน การคงอยู่ยาวนานไม่ได้ ประดุจแสงที่กระทบแล้วก็หายไป

ภาพที่ 93 ลายเส้นครอบพระธาตุ (ซ้าย) ภาพสามมิติ ครอบพระธาตุ (ขวา)
ที่มา:ลายเส้น,แบบจำลอง 3 มิติโดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.3.3.3 กระบวนการออกแบบเพื่อการจัดสร้างครอบบรรจุพระบรม สารีริกธาตุ

หลังจากที่ได้ออกแบบรูปทรงครอบพระธาตุ ทางผู้ออกแบบได้
พิจารณาหาวิธีการสร้างสรรค์กรรมวิธีและวัสดุว่าจะใช้อะไรบ้าง ได้ปรึกษากับหลวงพ่พระเทพวชิ
รญาณ ว่าจะใช้วัสดุอย่างเจดียแก้วในเจดีย์ศรีโพธิญาณ ซึ่งจำเป็นต้องใช้งานช่างฝีมือถึง 3 แห่งคือ

ส่วนฐาน ส่งให้ช่างหล่อโลหะ

ส่วนองค์พระธาตุ ส่งให้ช่างหล่อแก้ว

ส่วนยอด ส่งให้ช่างสลักหิน

เมื่อสรุปกรรมวิธีได้เรียบร้อยแล้ว ทางผู้ออกแบบจึงได้ทำหุ่นปูน
พลาสติกขนาดเท่าจริง เพื่อป้องกันการทำแบบผิดพลาด และส่งหุ่นแบบปูนพลาสติกไปตามงาน
ช่างชนิดต่างๆ

ภาพที่ 94 ส่วนยอดครอบพระบรมสารีริกธาตุต้นแบบปูนปลาสเตอร์ ขนาด1:1
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ็งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

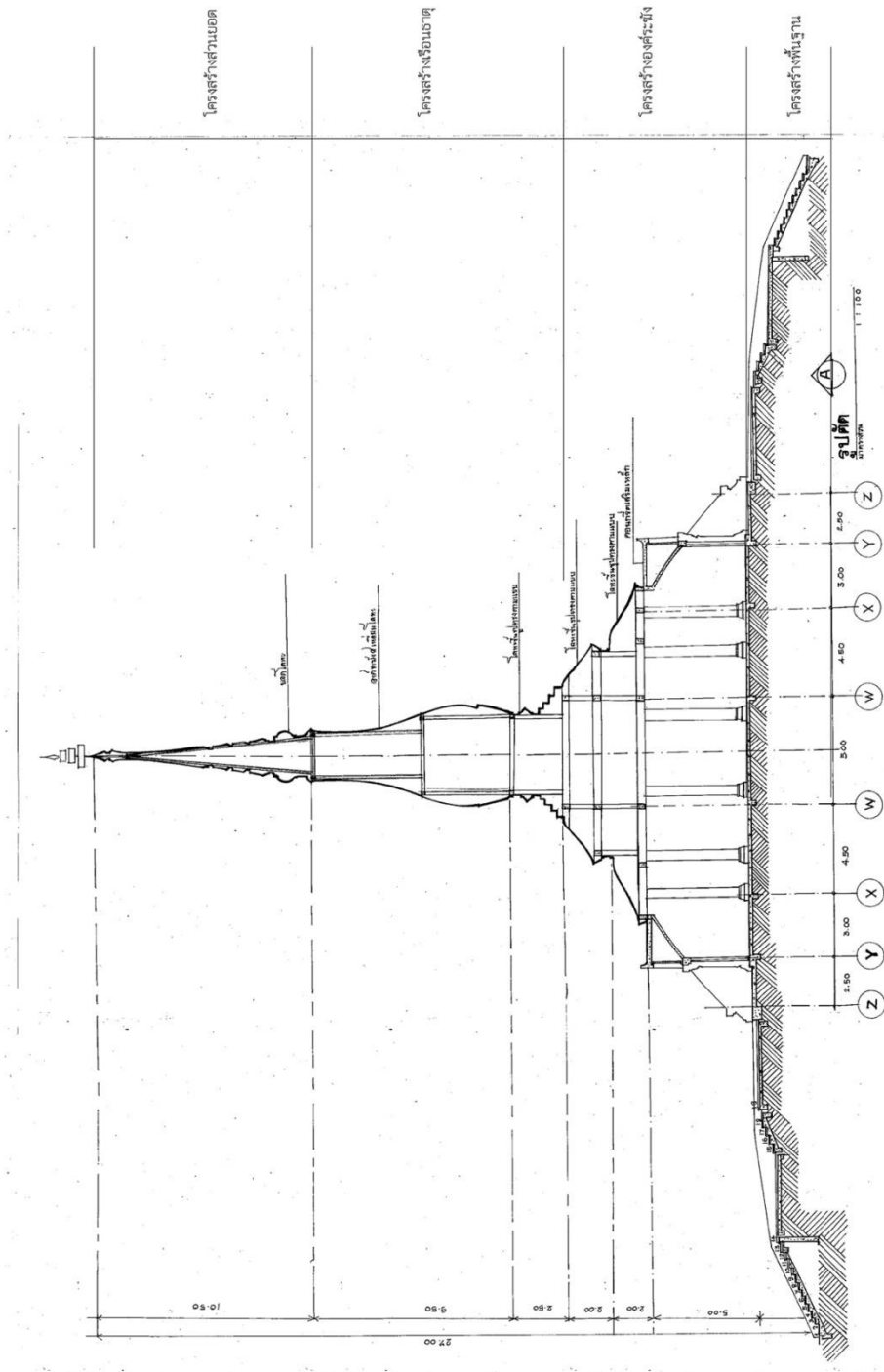
ภาพที่ 95 ครอบพระบรมสารีริกธาตุต้นแบบปูนปลาสเตอร์ ขนาด 1:1 เทียบแบบ 3 มิติ
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.4 การออกแบบโครงสร้างและวิศวกรรม

จากการศึกษาผลงานการออกแบบพระโพธิญาณเจดีย์ ของ นิธิ สถาปิตานนท์ สถาปนิก และศาสตราจารย์กิตติคุณ อรุณ ชัยเสรี วิศวกร จากการศึกษาในเบื้องต้น พระเทพวชิรญาณ มีความประสงค์จะลดน้ำหนักของสถาปัตยกรรมลง ท่านมีดำริที่จะใช้วัสดุทดแทนโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กในส่วนยอดของพระธาตุ ดังนั้น พระธาตุเกษแก้วจึงแบ่งลักษณะโครงสร้างออกเป็น 2 ส่วน

4.4.1) โครงสร้างฐานถึงหลังโอคว่ำ

4.4.2) โครงสร้างส่วนยอดเหนือบัลลังก์

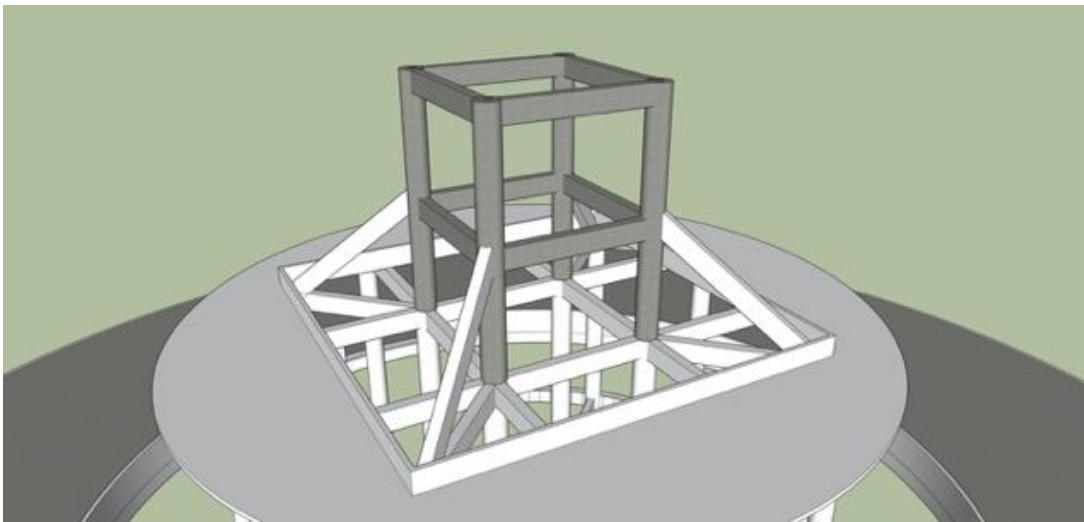

ภาพที่ 96 ภาพตัดโครงสร้างพระธาตุเกศแก้ว

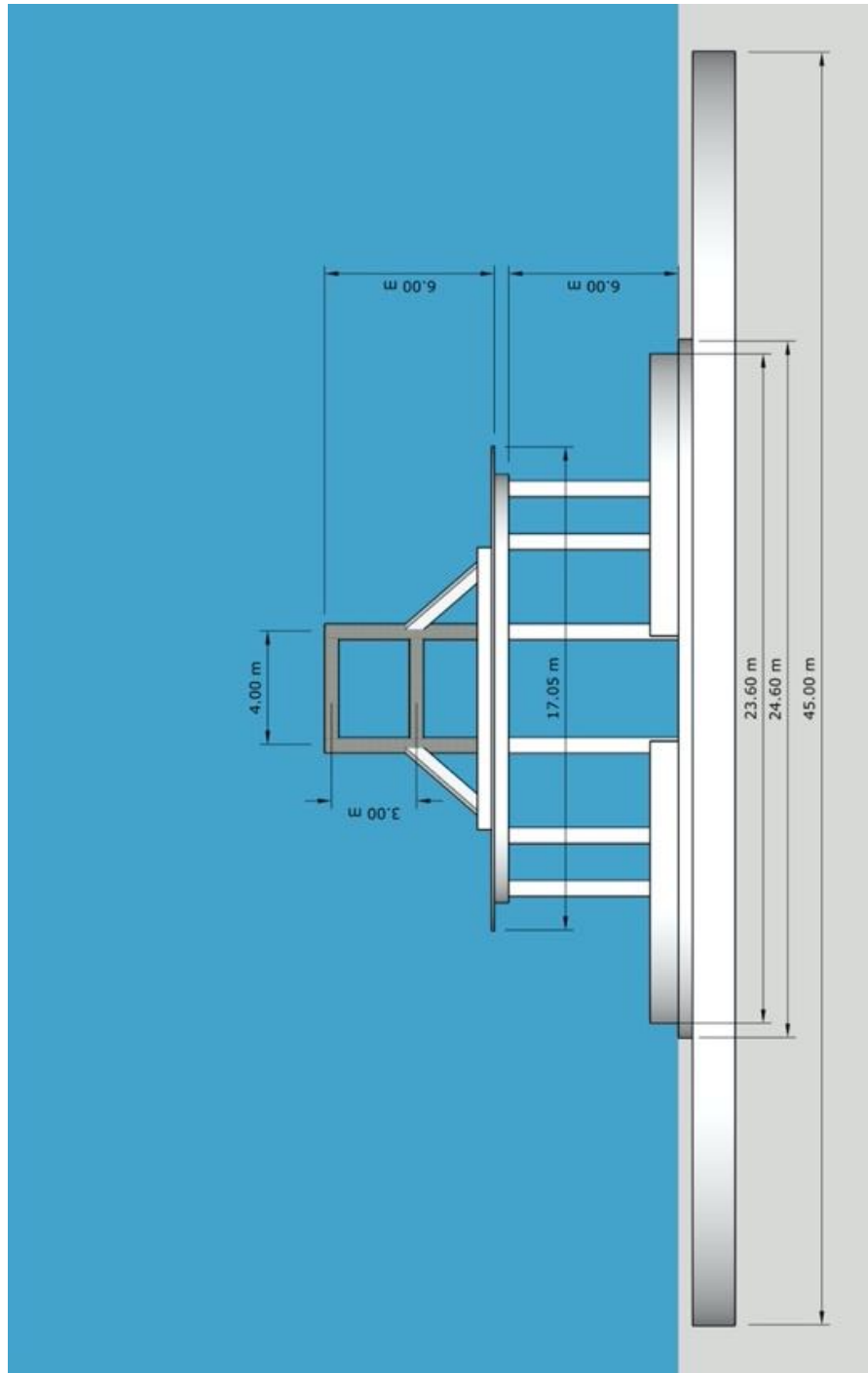
ที่มา:ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

4.4.1. โครงสร้างฐานถึงหลังโอคว่ำ

พระธาตุเกตุแก้วเป็นการวางโครงสร้างในลักษณะผสมระหว่างงานคอนกรีตเสริมเหล็ก อาคารหลักเป็นระบบเสาคาน (Skeleton Frame or Colomn and Beam) แล้วหุ้มโคมด้วยระบบถักโครงข้อแข็ง (Rigid Frame) โครงสร้างพื้นวางผังเสาแบบรัศมี หล่อคานพื้นรับน้ำหนักเป็นทรงกลมอาคารในส่วนพื้นถึงหลังองค์ระฆังเป็นงานคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยมีการจัดวางผังเสาคานในรูปแบบรัศมี 12 ต้น ภายในรับชุดเครื่องยอดจำนวน 4 ต้น

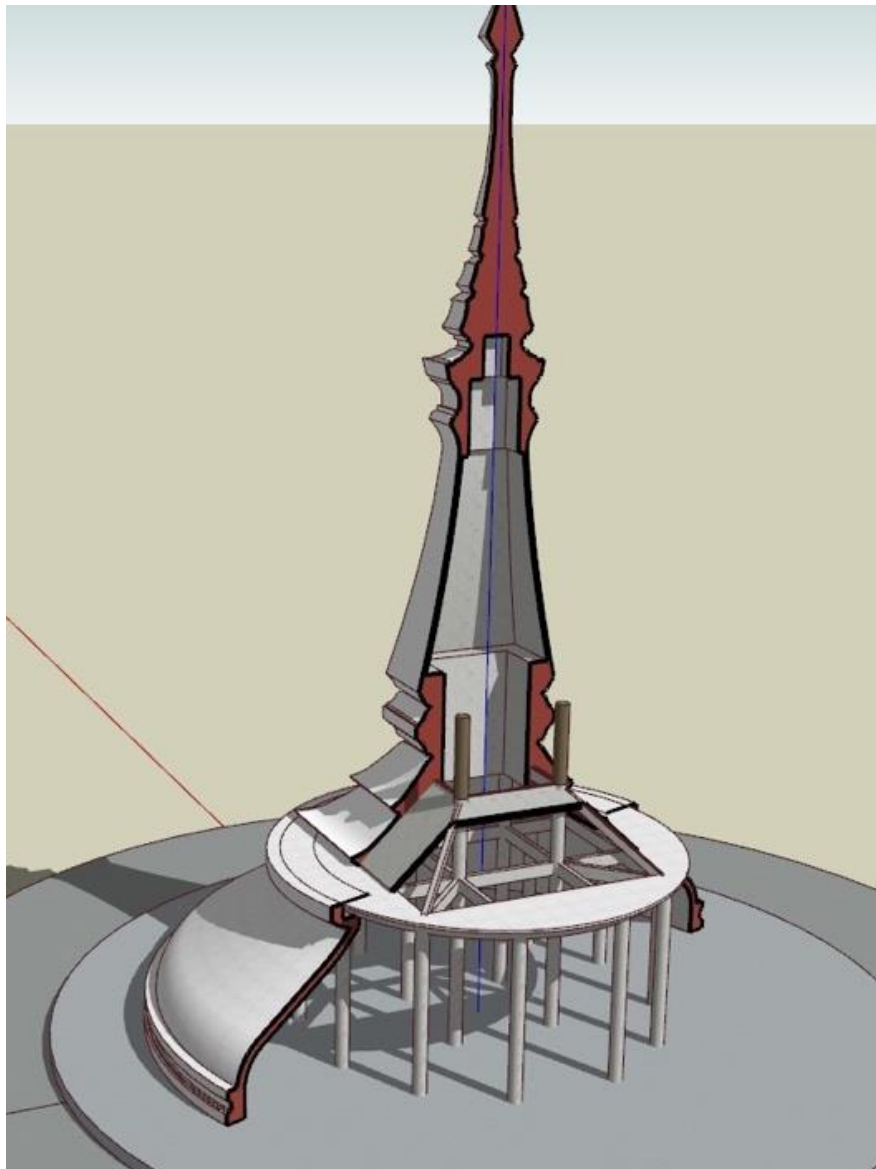
ภาพที่ 97 ภาพสามมิติโครงสร้างส่วนฐานถึงหลังโอคว่ำ
ที่มา:ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

ภาพที่ 98 ภาพตัดโครงสร้างส่วนฐานถึงหลังโอคว่ำ
ที่มา:ภาพโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

4.4.2. โครงสร้างส่วนยอดเหนือบัลลังก์

ลักษณะโครงสร้างส่วนนี้เป็นปล่องสูงการวางโครงสร้างในส่วนนี้ใช้เป็นลักษณะเหล็กถัก และหุ้มด้วยแผ่นเหล็กกล้าไร้สนิม (stainless steel) การออกแบบรูปทรงเพื่อให้เกาะเข้ากับโครงสร้างเหล็ก จึงมีผลต่อความอ่อนช้อยของรูปทรง ทำให้งานออกแบบต้องแก้ไขลงบนผิวโลหะโดยการออกแบบลวดลายลงบนผิวโครงสร้างอาคาร

ภาพที่ 99 ภาพสามมิติแบบร่างโครงสร้างส่วนยอดพระธาตุ
ที่มา:ภาพสามมิติโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2561

4.5 การออกแบบองค์ประกอบตกแต่งพระธาตุ

งานส่วนการประดับตกแต่งเพื่อให้งานออกแบบสมบูรณ์และใช้งานได้สะดวก องค์ประกอบเล็กๆ น้อยๆ ก็จำเป็นที่จะต้องจัดวางไว้ในตำแหน่งที่ตั้งต่างๆ โดยทางผู้ออกแบบได้ออกแบบมี 2 ส่วน ดังนี้

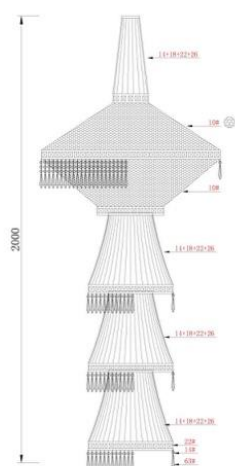
4.5.1 องค์ประกอบตกแต่งภายใน

4.5.2 องค์ประกอบภายนอก

4.5.1 องค์ประกอบตกแต่งภายใน

การออกแบบโคมไฟ แสงสว่าง โดยทางเจ้าภาพผู้บริจาคต้องการที่จะถวายโคมไฟที่เข้ากับสถาปัตยกรรม โดยให้อิสระกับผู้ออกแบบ ซึ่งองค์ประกอบโคมไฟเป็นตัวเชื่อมต่อกับอาคารกับองค์เจดีย์ครอบพระบรมสารีริกธาตุ โดยได้ออกแบบเป็น 2 ลักษณะ

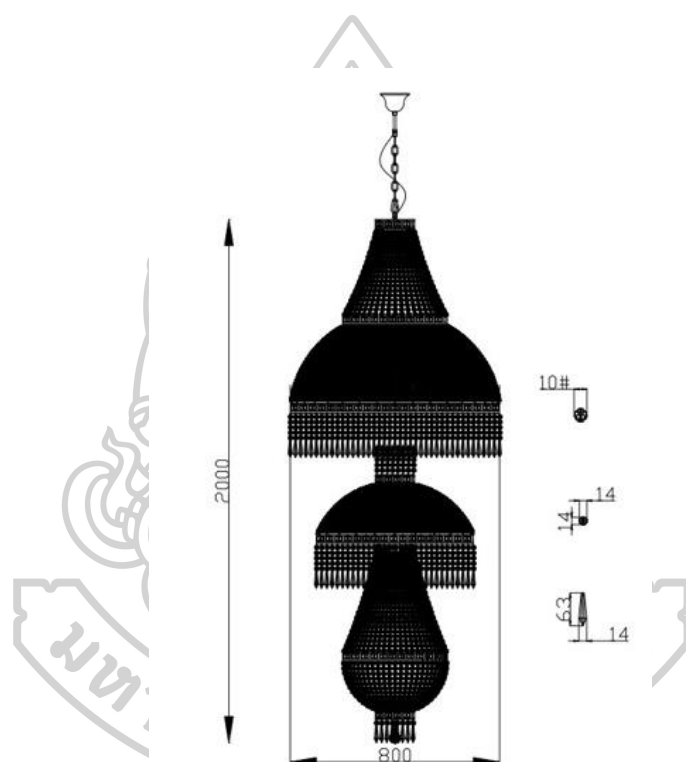
4.5.1.1 กลดแก้วพระกรรมฐาน แนวคิดโดยการนำเอกลักษณ์กลดพระสงฆ์มาถักเป็นโครงด้วยเม็ดคริสตัล ให้ความหมายของสถานที่ของพระสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสี สายพระอาจารย์ชาเอกลักษณะในส่วนนี้จะใช้ในคราวพระสงฆ์ออกวิเวกธุดงค์

ภาพที่ 100 แบบลายเส้นโคมไฟเหนือครอบพระบรมสารีริกธาตุ (แบบทางเลือก)
ที่มา: ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.5.1.2 ฉัตรแก้วสามชั้น แนวคิดการออกแบบร่มซ้อน3ชั้น หมายถึง ปรียัติปฏิบัติ ปฏิเวธ เป็นการให้ความหมายทางนัยยะนามธรรมอันเป็นสัญลักษณ์การศึกษาของพระสงฆ์ การออกแบบต้องคิดรายละเอียดคลิสตัลที่นำมาประกอบขึ้นรูปด้วยโครงสแตนเลส และถักลวดลายจนเกิดความกลมกลืนซึ่งแบบนี้นำไปสู่การสร้างจริงต่อไป

ผลสรุปว่าทางผู้ออกแบบได้เลือก แบบทรงฉัตรแก้วสามชั้น เพราะเหมาะสมกับพื้นที่ภายในมากกว่า อีกทั้งมีรูปทรงที่เรียบง่าย

ภาพที่ 101 แบบลายเส้นโคมไฟเหนือกรอบพระบรมสารีริกธาตุ (แบบที่ใช้สร้างจริง)
ที่มา:ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2562

4.5.2 องค์ประกอบภายนอกอาคาร

ภายนอกอาคารมีองค์ประกอบหลายส่วนในการสร้างภูมิทัศน์ให้งานออกแบบสถาปัตยกรรม มีความกลมกลืน สวยงาม และทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการเคารพสักการะ อีกทั้งเป็นตัวเชื่อมอาคารในแต่ละส่วนเข้าหากันอย่างมีระบบระเบียบ โดยองค์ประกอบภายนอกอาคารแบ่งรายละเอียดเป็น 5 ส่วนดังนี้

4.5.2.1) บันได

4.5.2.2) บัวผนังภายใน

4.5.2.3) เสาสุดมภ์

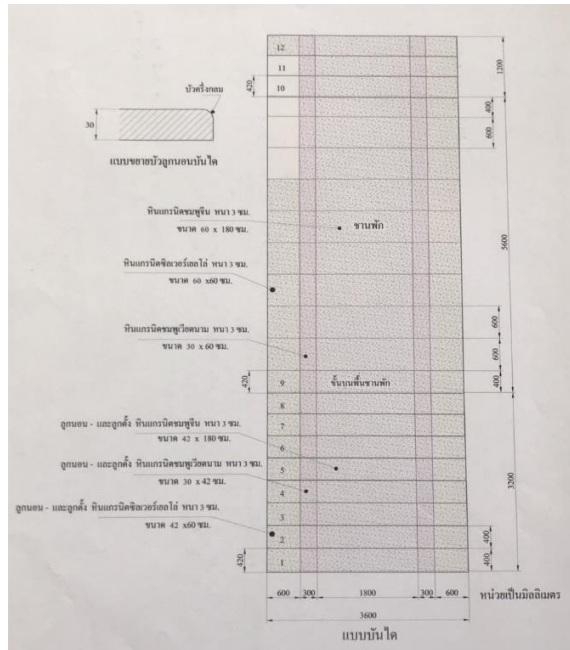
4.5.2.4) โคมไฟสนาม

4.5.2.5) ป้ายโครงการ

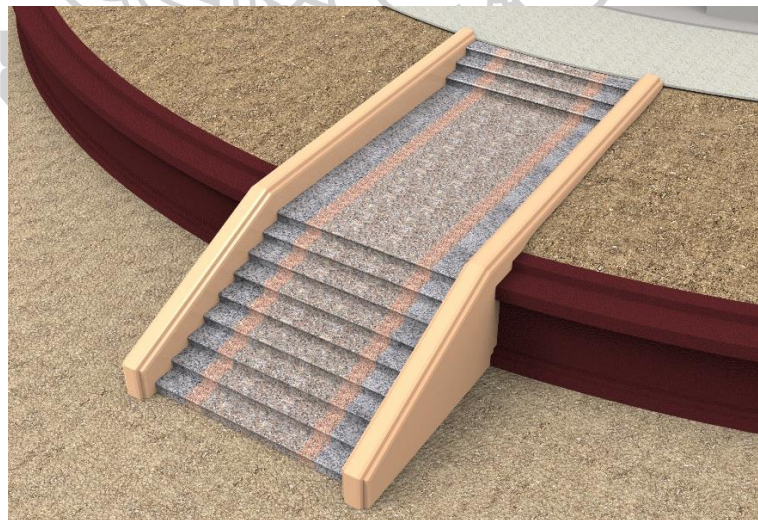
4.5.2.6) กระจ่างอ่างบัว

4.5.2.1 บันได

แนวคิด การใช้เส้นตรงของเส้นนำสายตา มาเพื่อกำหนดให้มุ่งมองไปที่พระธาตุน้อยที่อยู่ในพระธาตุใหญ่ เดิมที่ตั้งใจจะเป็นสี่เตียวกันทั้งบันได แต่ด้วยขนาดความยาวของแผ่นหินแกรนิตไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องใช้หินขนาดต่างๆมาต่อเข้ากัน อีกทั้งลักษณะการผายของบันไดทำให้ต้องมีการตัดเสริมหน้างาน การกำหนดเส้นสายของเส้นนำสายตาจึงเป็นการลวงตาว่าบันไดมีขนาดที่ไม่เท่ากันของลูกนอน

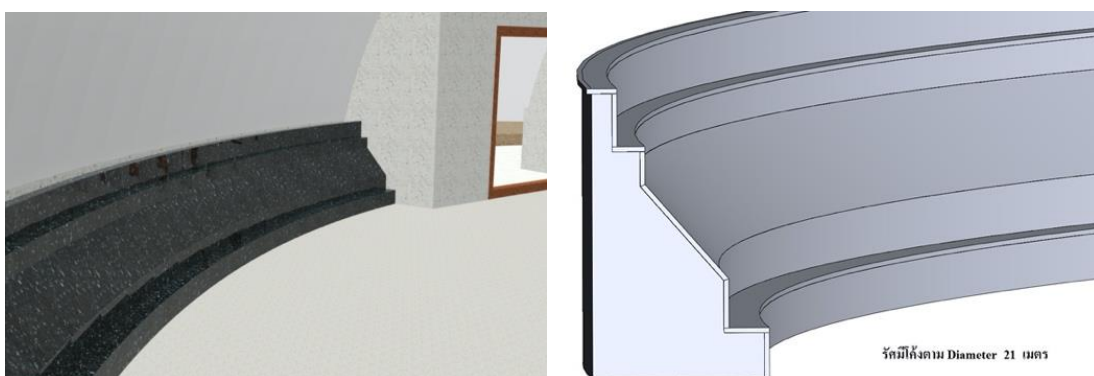
ภาพที่ 102 แบบรูปด้านบน บันไดทางขึ้นพระราชตำหนัก
ที่มา:ภาพถ่าย พระทรงวิทย์ แจ็งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

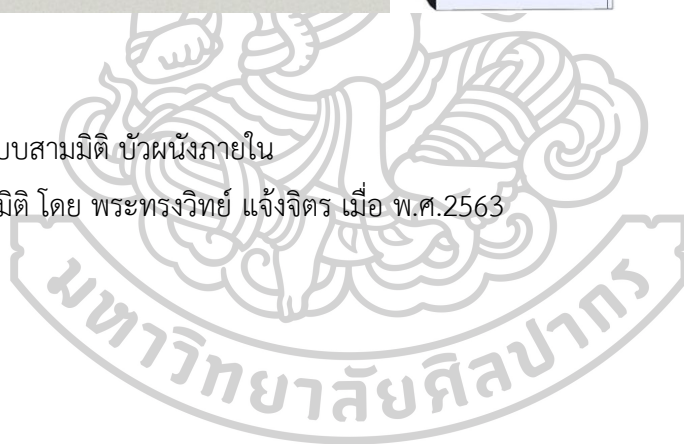
ภาพที่ 103 ภาพสามมิติ บันไดทางขึ้นพระราชตำหนัก
ที่มา:ภาพสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ็งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

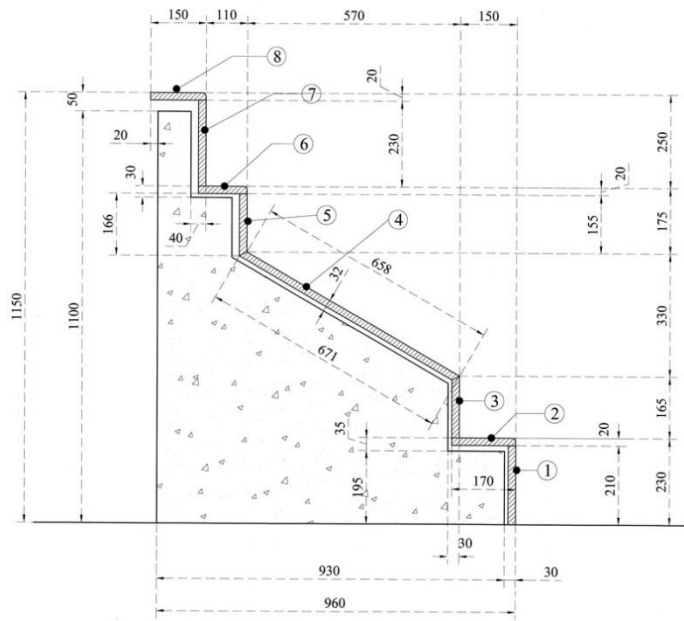
4.5.2.2 บัวผนังภายใน

งานออกแบบบัวผนังโค้งภายในอาคารเพื่อให้เกิดมิติความหนา อีกทั้งเป็นค้ำยันในโครงสร้างผนัง เป็นบัวผนังเวลาทำความสะอาด อีกทั้งเป็นช่องซ่อนไฟให้แสงสว่าง โดยพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ท่านได้ให้แนวคิดที่ควรเป็นหินขึ้นเล็กมาต่อเข้ากัน ทำให้งานออกแบบดูเรียบร้อยสวยงามและประหยัด

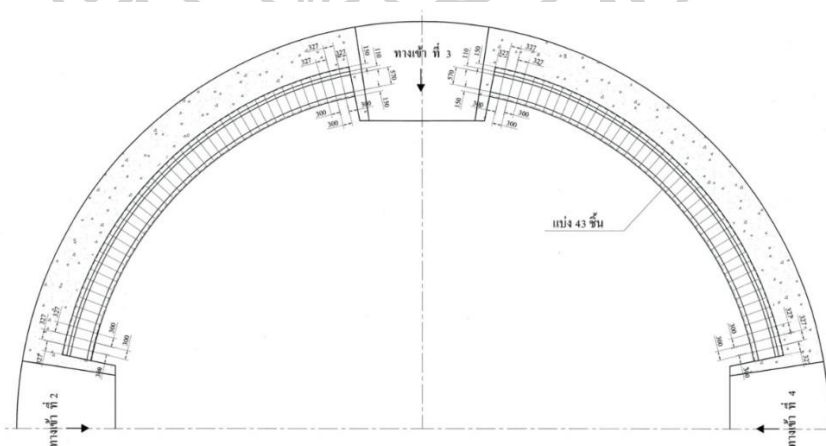
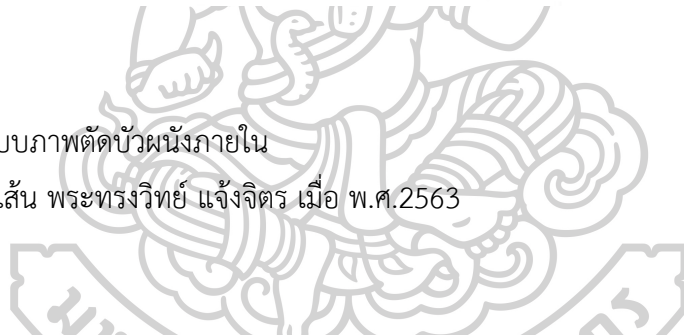
ภาพที่ 104 แบบสามมิติ บัวผนังภายใน
ที่มา:ภาพสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

รูปด้าน 3

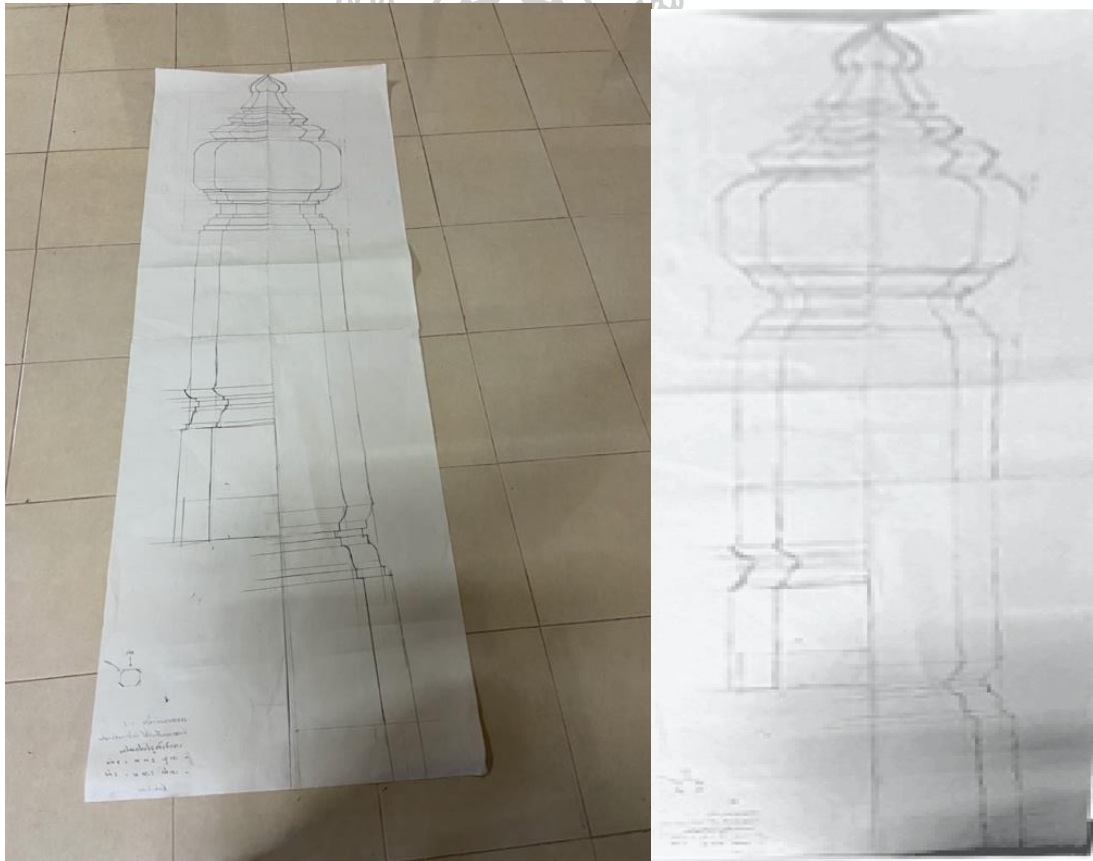
ภาพที่ 105 แบบภาพตัดบัวผนังภายใน
 ที่มา:ภาพลายเส้น พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

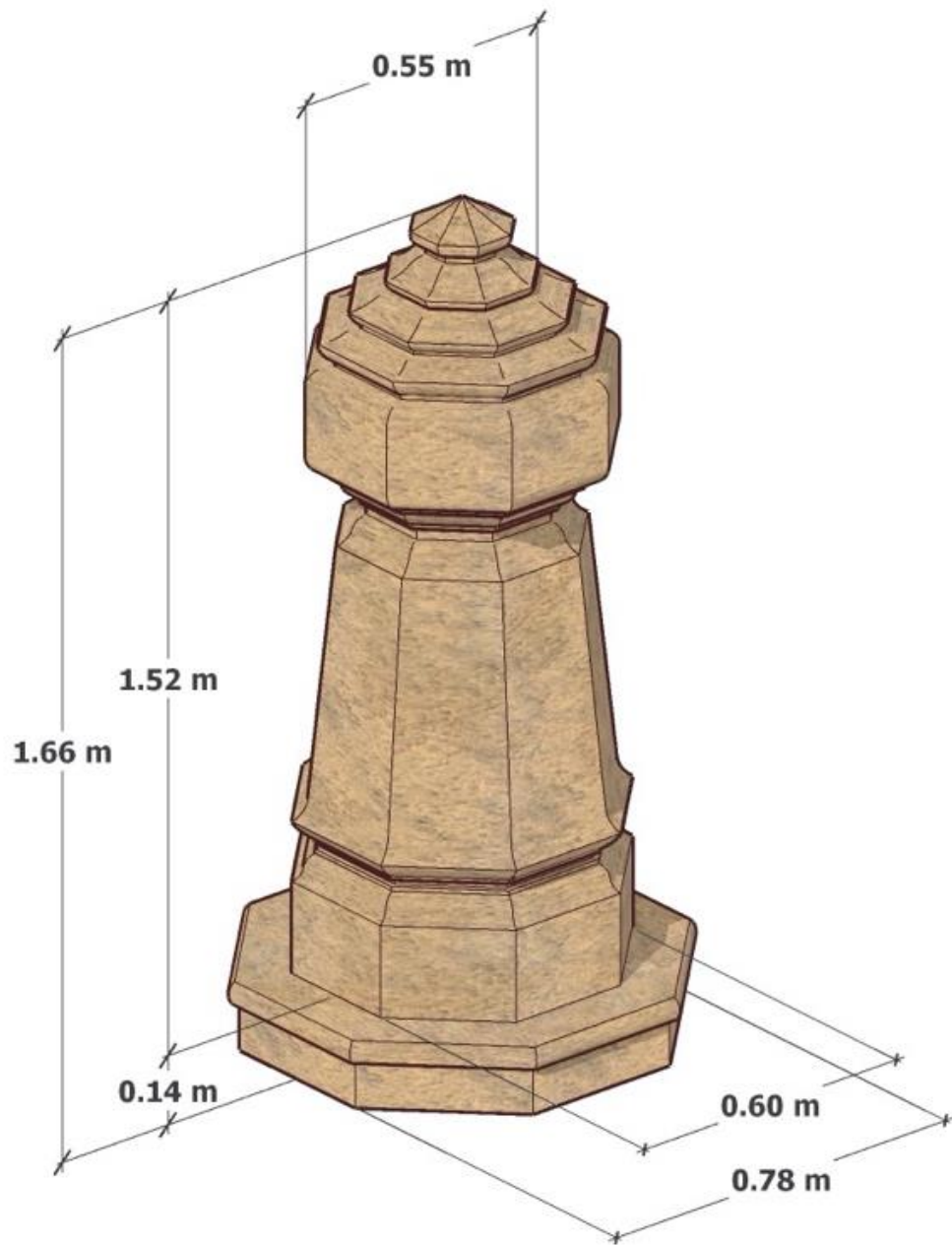
ภาพที่ 106 แบบด้านบนบัวผนังภายใน
 ที่มา:ภาพลายเส้น พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

4.5.2.3 เสาสดุมภ์

แนวคิด หลังจากก่อสร้างไปแล้วพระธาตุเกษแก้ว มีแต่ปริมาตรทางราบมากเกินไป หลวงพ่อ พระเทพวชิรญาณ ท่านมีประสงค์ที่จะให้ออกแบบเสาหิน เพื่อหยุดสายตาของผู้คนที่ จะเข้าถึงอาคารด้วยการสร้างเสาสดุมภ์เป็นจุด คือก่อนขึ้นถึงลานประทักษิณ และเชิงบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ทิศ ทางผู้ออกแบบได้เสนอแบบขึ้นไปหลายชนิด แต่พระเทพวชิรญาณเลือกเสาหัวเม็ดทรงมณฑปสี่เหลี่ยมปาดมุม การออกแบบที่หลวงพ่อต้องการคือแกะจากหินทรายทั้งต้นเพื่อความแข็งแรงและคงทน

ภาพที่ 107 ภาพลายเส้น 1:1 เสาสดุมภ์
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

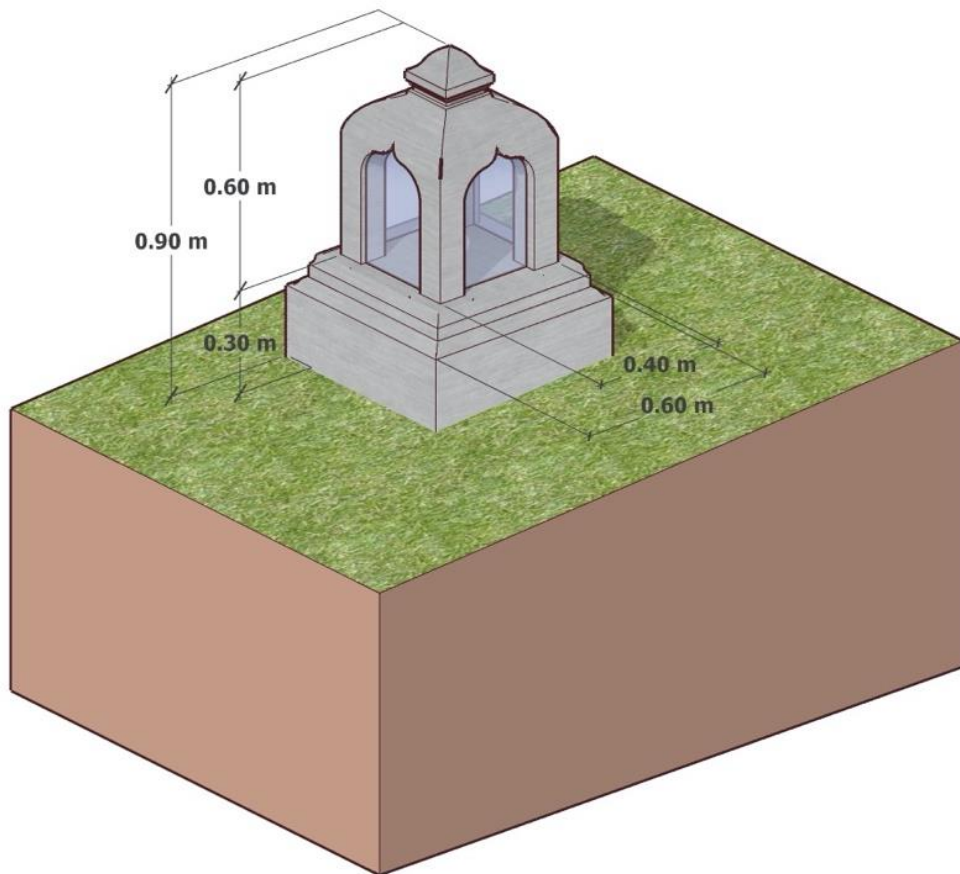

ภาพที่ 108 แบบจำลอง 3 มิติ เสาศศุมภ์

ที่มา:ภาพสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

4.5.2.4 โคมไฟสนาม

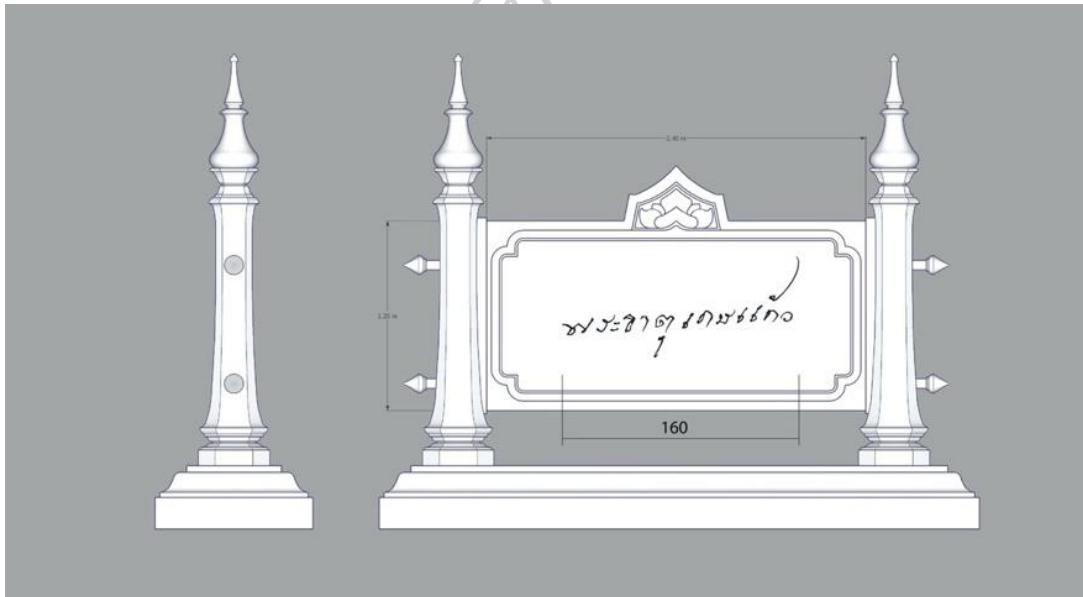
แนวคิด หลังจากทำงานออกแบบส่วนของการหุ้มสแตนเลสแล้วเสร็จ ทำให้เกิดเศษสแตนเลสที่ตัดเหลือ พระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ท่านเกิดความเสียดาย ไม่อยากทิ้ง ท่าน จึงมีดำริให้นำเศษเหล่านั้นมาต่อเป็นโคมไฟสนาม โดยผู้ออกแบบได้ใช้เอกลักษณ์ท้องถิ่นมาเป็น ต้นแบบ โดยทำเป็นลักษณะทรงกุบช้าง แต่ซ่อนช่องไฟเพื่อเปิดให้แสงสว่างในเวลากลางคืนได้ด้วย

ภาพที่ 109 แบบจำลอง 3 มิติ โคมไฟรอบพระธาตุ
ที่มา:ภาพสามมิติ โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

4.5.2.5 ป้ายโครงการ

แนวคิด ป้ายชื่อ “พระธาตุเกษแก้ว” ได้รับอิทธิพลการออกแบบหัวเสา จากงานช่างไม้สกุลช่างอีสาน โดยนำมาปรับประยุกต์ กับวัสดุปัจจุบันเป็นงานแสตนเลสทั้งหมด เพื่อความทนทาน อีกทั้งดูแลรักษาง่าย ป้ายแสตนเลส มีการใช้เครื่องมือทั้งการตัด การดัด และการใช้ เลเซอร์คัท สำหรับงานตัวอักษร โดยใช้ลายมือ ของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) เป็นที่ระลึกในการ สถาปนาพระธาตุเกษแก้วแห่งนี้

ภาพที่ 110 แบบภาพด้านป้ายโครงการ

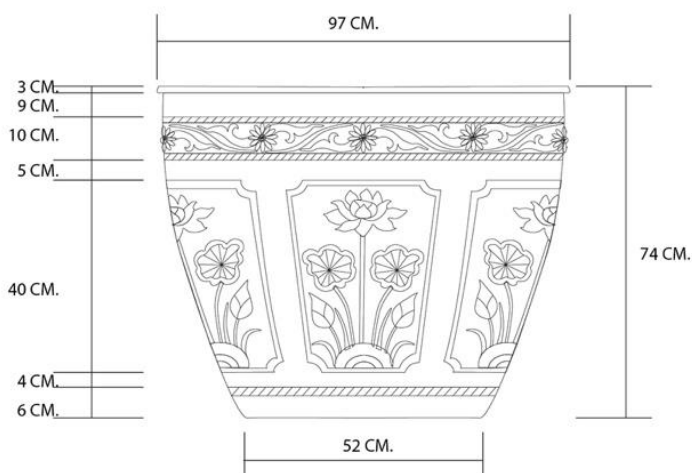
ที่มา:แบบจำลองสามมิติ โดยพระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

พระธาตุเกษแก้ว
1

ภาพที่ 111 ลายมือของพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม)
ที่มา:ภาพโดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

4.5.2.3 กระจกอ่างบัว

แนวคิด กระจกบัวของพระธาตุเกษแก้ว เป็นงานออกแบบขึ้นมาใหม่ โดยส่งแบบไปให้ บริษัท เถ้าฮงไถ่ ราชบุรีปั้นขึ้น โดยภายในลวดลายแฝงด้วยคติธรรม เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป แล้วใช้ปลูกบัวรอบพระธาตุ การเดินเวียนประทักษิณ ก็สามารถน้อมมาสู่ตนได้ ในมิติที่เห็นบัว ในกระจกแต่ละกอมีความแตกต่างกัน กระจกบัวออกแบบเป็นกระจกสีม่วง ลวดลายสีขาว มีความตัดกันกับเจดีย์ เป็นการวางคู่สีเพื่อลดการคลุมโทนของเจดีย์ออกไปบ้าง บรรยากาศในการเวียนประทักษิณจึงน่ารื่นรมย์ไปด้วยต้นไม้ กระจกอ่างบัว แสงแดด และสายลม ทำให้เกิดความสุขใจที่ได้มายังสถานที่แห่งนี้

ภาพที่ 112 ภาพลายเส้นกระถางอ่างบัว ภาพลงสีตัวอย่างกระถางอ่างบัว
ที่มา:ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

งานออกแบบพระธาตุเกษแก้วเป็นกระบวนการเบื้องต้นในการหาข้อมูล สรุปแนวทาง และวิธีการ การก่อสร้าง ซึ่งการออกแบบเกิดจากการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ข้อมูล หาช่างแขนงต่างๆ ตามเทคนิควิธี เมื่อเกิดการผิดพลาดในงาน วิธีการที่ง่ายที่สุดคือจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ช่างเข้าใจง่าย ถ้าเกิดการ รื้อ ทบ ทำลาย ภาระค่าใช้จ่ายย่อมเกิดแคว้ง การตั้งต้นในการทำงานด้วยต้นทุนที่ต่ำ ย่อมมั่นใจได้ว่าต้องเกิดการแก้ไขงานอยู่แล้ว แต่ในฐานะผู้ออกแบบต้องปรับเปลี่ยนและให้งานดำเนินการต่อไปได้ จึงเห็นว่ากระบวนการในการออกแบบมีข้อแม้มากมาย บางอย่างต้องทำการออกแบบรวมไป กับขณะทำการก่อสร้าง โดยส่วนของตัวสถาปัตยกรรม ต้องเริ่มก่อสร้างภายในต้นปี พ.ศ. 2562 และแล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2563 จะได้เหลือเวลาเพียงพอต่อการตกแต่งเก็บรายละเอียดของงานประดับอาคารต่อไป

บทที่ 5 งานก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว

การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เริ่มขึ้นหลังการฉลองครบรอบ 100 ปีชาตกาล ของพระโพธิญาณเถร ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2562 การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้วจึงเริ่มงานก่อสร้างสถาปัตยกรรมเหนือผิวดิน การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว ได้ทำต่อเนื่องมาโดยตลอดและแล้วเสร็จในต้นปี พ.ศ. 2564 อีกทั้งได้จัดงานฉลองพระธาตุในวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ทั้งยังเป็นการฉลองอายุวัฒนมงคลของพระเทพวชิรญาณ ครบ 80 ปี อีกด้วย การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว การดำเนินงานได้แบ่งงานก่อสร้าง เป็น 5 ส่วน ดังนี้

- 5.1) การเตรียมสถานที่โครงการและแผนผังบริเวณ
- 5.2) การก่อสร้างสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว
- 5.3) การก่อสร้างสถาปัตยกรรมภายในพระธาตุเกษแก้ว
- 5.4) การก่อสร้างโครงสร้าง และงานวิศวกรรม
- 5.5) การออกแบบองค์ประกอบตกแต่งพระธาตุเกษแก้ว

5.1 การเตรียมสถานที่โครงการและแผนผังบริเวณ

การก่อสร้างวัดป่าหนองหวาย พระเทพวชิรญาณ ได้เริ่มต้นปรับปรุงพื้นที่ก่อสร้างจากการปรับภูมิประเทศรอบบริเวณวัดซึ่งเป็นพื้นที่ต่ำ ที่รับน้ำจากห้วยวะ และแห้งในฤดูแล้ง โดยการถมขุดลอก และทำถนนเข้าถึงบริเวณวัดได้ งานออกแบบก่อสร้างทั้งหมดถูกออกแบบโดยหลวงพ่อพระเทพวชิรญาณแต่เพียงผู้เดียว การอาศัยประสบการณ์จากการรักษาพื้นที่ และการทำงานก่อสร้างทั้งหมดถูกถ่ายทอดออกมาที่วัดแห่งนี้ เดิมทีพื้นที่ตรงที่สร้างพระธาตุ ไม่ได้เป็นที่ราบเรียบอย่างที่เห็นในปัจจุบัน ท่านได้ขุดห้วยที่ตื้นเขินให้ลึกขึ้นและทำประชาพิจารณ์เพื่อปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และได้ทำการตีฝั่งและฝังเสาเข็มตามขนาดผังแปลนเดิมของเจดีย์ศรีโพธิญาณ ซึ่งออกแบบโดย นายนิธิ สถาปิตานนท์ ศิลปินแห่งชาติ และทำโครงสร้างเพื่อถมดินให้สูง ปี พ.ศ. 2556 เกิดน้ำท่วมใหญ่ ทำให้พระเทพวชิรญาณทราบถึงระดับน้ำสูงสุด ท่านจึงถมดินขึ้นอีกชั้นเพื่อที่จะทำพื้นลานประทักษิณ การเตรียมพื้นที่บริเวณนี้ท่านได้ตัดถนน เข้ามายังเจดีย์

หลังจากที่ท่านทำการวางผังสร้างสะพานเรียบร้อยแล้ว จึงเกิดโครงการรัฐบาลที่จะทำอ่างเก็บน้ำห้วย
วะ ในบริเวณนี้

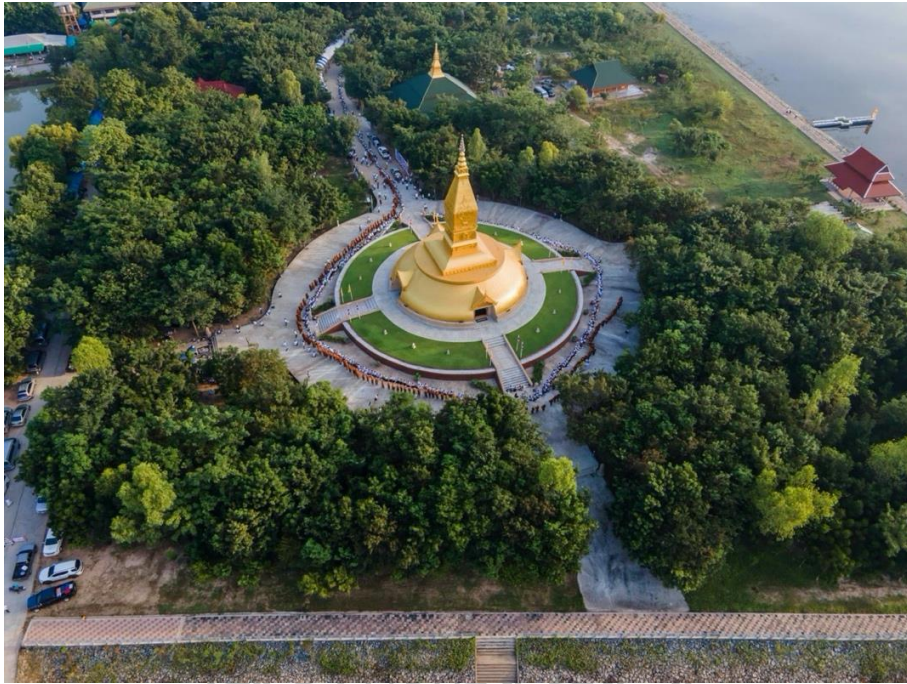
ภาพที่ 113 การเตรียมงานโครงสร้างก่อนถมดินพระธาตุเกษแก้ว
ที่มา : ภาพถ่ายโดย สมุดภาพวัดป่าหนองหวาย ปี พ.ศ. 2556

ภาพที่ 114 การเตรียมงานโครงสร้างก่อนถมดินพระธาตุเกษแก้ว
ที่มา : ภาพถ่ายโดย สมุดภาพวัดป่าหนองหวาย ปี พ.ศ. 2556

ภาพที่ 115 ภาพถ่ายมุมสูงขณะก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

ภาพที่ 116 ผังบริเวณโครงการ
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

ภาพที่ 117 ภาพมุมสูงวัดป่าหนองหวาย
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 118 ภาพมุมสูงพระธาตุเกษแก้ว
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

จากการก่อสร้างพบว่า แพนผังบริเวณและผังพื้นเป็นไปตามแบบก่อสร้างทุกประการ เนื่องจากพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม) ได้ควบคุมการก่อสร้างด้วยตัวท่านเอง อีกทั้งแผนผังดังกล่าวได้ถูกออกแบบ และฝังเสาเข็มไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 ตลอดระยะเวลาที่รอการทรุดตัวของดินและดินแน่นแล้ว ประมาณ 7 ปี ทำให้ป่าไม้โตขึ้นให้ความร่มรื่นแก่บริเวณได้

5.2 การก่อสร้างสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว

หลังจากที่ถมดินและฝังเสาเข็มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เรียบร้อยแล้ว พระเทพวชิรญาณ รอดินยุบตัว ราว 7 ปี และมั่นใจว่าจะไม่เกิดการทรุดตัวของอาคาร ท่านจึงได้ให้คณะโยมอุปัฏฐากและผู้ออกแบบ ช่วยหาข้อมูลว่าจะก่อสร้างอย่างไรต่อไป การเก็บข้อมูลเพื่อการออกแบบ และออกแบบร่างสำหรับเป็นทางเลือกในการตัดสินใจทางเลือกและสรุปชิ้นงานพัฒนาแบบก่อสร้าง แล้วเสร็จใน ปี พ.ศ.2561 และท่านได้เริ่มก่อสร้างส่วนของสถาปัตยกรรมขึ้น เมื่อต้นปี พ.ศ.2562 โดยท่านมี

เงื่อนไขว่า จะไม่เรียอะไรเพื่อการก่อสร้าง ยินดีตามมีตามได้ไม่ขวนขวาย ใช้บุคลากรท้องถิ่นที่สามารถมาทำงานได้ แรงงานพระเณรและชาวบ้านทั่วไป ใช้ปัจจัยอย่างประหยัดที่สุด อาคารต้องคงทน แข็งแรง และไม่เป็นภาระต่อผู้อยู่อาศัยมากในเบื้องต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นโจทย์ที่ทำให้งานออกแบบก่อสร้างเป็นไปตามหน้างาน และแก้ไขแบบบ่อยครั้ง เพื่อให้สัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆข้างต้น ในรายละเอียดการก่อสร้างได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

5.2.1) การก่อสร้างสถาปัตยกรรมองค์พระธาตุเกษแก้ว

5.2.2) การก่อสร้างองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว

5.2.1 การก่อสร้างสถาปัตยกรรมองค์พระธาตุเกษแก้ว

ในการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว พระเทพวชิรญาณ ได้มอบหมายให้โยมอุปัฏฐากมีส่วนช่วยเสนอความคิดเห็นในการทำงาน โดยมี นายจุมพล ตะรินันท์ ไวยาวัจจร วัดหนองป่าพง เป็นหัวหน้า โดยมีผู้ช่วย คือ นาย จเด็จ น้อยวรรณะ , นายสุกิจ คำเครื่อง , นายศุภชัย แก่นจักร เป็นคณะกรรมการในการเบิกจ่าย และแสดงความคิดเห็นอีกทั้งเป็นผู้หาช่างในท้องถิ่น โดยการก่อสร้างครั้งนี้ได้อาศัยแรงงานพระเณรในการเป็นช่างปูน งานช่างเหล็กเป็นที่ทีมงานช่างवंสันต์ ซึ่งเคยบวชอยู่ที่วัดหนองป่าพง และติดตามทำงานร่วมกับพระเทพวชิรญาณมานาน ซึ่งเหล่านี้เป็นช่างท้องถิ่นในชุมชนที่หาง่าย ซึ่งแบ่งรายละเอียดการก่อสร้างได้ 3 ส่วนดังนี้

5.2.1.1) ส่วนฐานพระธาตุ

5.2.1.2) ส่วนองค์พระธาตุ

5.2.1.3) ส่วนยอดพระธาตุ

5.2.1.1 ส่วนฐานพระธาตุ. ส่วนชั้นฐานแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ฐานชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นกำแพงกันดินคอนกรีต และหุ้มด้วยแผ่นศิลาแลง ซึ่งนำมาจากจังหวัดปราจีนบุรี โดยส่วนนี้ มีพระอาจารย์ทวี สุภาจาโร เป็นผู้นำคณะในการก่อ โดยต้องก่อไปตามรูปทรงกลมของฐานแล้ววัดระดับเจียแต่งให้เสมอกันที่ละชั้น สอดด้วยปูน ขนาดของก้อนศิลาแลงราว 20 x 40 ซม ต้องอาศัยความอดทนทั้งจากฝุ่นในการเจียแต่งอย่างมาก

ภาพที่ 119 ฐานศิลาแลงชั้นที่ 1

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

ฐานชั้นที่ 2 เป็นกำแพงหินทรายทั้งก้อน ซึ่งสูง 1.50 เมตร ยาว 2.50 เมตร โดยต้องตัดหินและเจียบัวด้วยเครื่องตัดหินรูปรัศมี เพื่อให้รัศมีแต่ละชั้นนำมาประกอบล้อมองค์พระธาตुरुปวงกลม งานนี้ทางคณะกรรมการวัดได้ตัดสินใจ ให้ช่างบุญส่ง เป็นผู้รับเหมา และนำมาติดตั้งที่หน้างานเมื่อสำเร็จเป็นชิ้นงานต่อไป

ภาพที่ 120 ฐานหินทรายชั้นที่ 2

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

จากการก่อสร้างพบว่า การก่อสร้างฐานส่วนล่างเป็นไปตามแบบเนื่องจากการก่อศิลาแลงในลักษณะดังกล่าวเหมือนฐานของเจดีย์ศรีโพธิญาณ แต่ฐานส่วนบนทางผู้ออกแบบได้แก้ไขเป็น

งานกลึงหินทราย ตามตำริของพระเทพวชิรญาณ จึงมีการทำแบบขยายขนาดเท่าจริง เพื่อให้ช่างไปตัด
แต่งหิน งานในส่วนนี้ต้องการให้อ่อนช้อยกว่าฐานเจดีย์วัดหนองป่าพง ด้วยวิธีการสร้าง วัสดุ เทคนิค
คนละอย่างกัน

5.2.1.2 ส่วนองค์พระธาตุ

องค์พระธาตุเป็นส่วนของสถาปัตยกรรมที่บรรจุที่ว่าง (space) ภายใน
ไว้ ใช้สัจจะของรูปทรงแสดงอัตลักษณ์ของพื้นที่ว่างภายใน ส่วนของโอคว่ำรูปครึ่งวงกลมมีการ
ก่อสร้างโดยใช้ระบบเสาแกน(Skeleton Frame or Column and Beam) แล้วหุ้มโดมด้วยระบบหลัก
โครงข้อแข็ง (Rigid Frame) เพื่อให้ไม่เกิดรอยต่ออันจะนำมาซึ่งการแตกร้าวร้าวซึมในอนาคต ซึ่งเป็น
การแก้ไขปัญหาการแตกร้าวของผิวคอนกรีตที่ได้จากการศึกษาจากเจดีย์ศรีโพธิญาณ จึงมีการฝังพุก
แอสตันเลสเข้าไปในขณะที่เทผิวอาคาร พุกเหล่านี้ไว้ใช้เชื่อมกับแอสตันเลสที่จะหุ้มผิวอาคารต่อไป
โครงสร้างส่วนนี้ พระเทพวชิรญาณ คิดดัดแปลงขึ้น เพื่อให้เกิดช่องอากาศ ระหว่างปูน กับ แผ่นแอส
ตันเลส การที่ไม่ทำให้แตดสัมผัสกับผิวอาคารโดยตรง ซึ่งเมื่อเกิดการบิตตัว จะทำให้แตกร้าวได้ แต่ถ้า
โลหะบิตตัวจะทำให้กลับคืนรูปได้ พระธาตุเกษแก้วจึงเกิดจากการทดลอง และภูมิปัญญาของหลวงพ่อ
พระเทพวชิรญาณ เนื่องจากประสบการณ์ในการใช้สอยอาคารทางศาสนา การต้องดูแลรักษา การ
สร้างในส่วนนี้เป็นแรงงานของพระเณรและชาวบ้านที่มาร่วมกันก่อสร้างขึ้น

ภาพที่ 121 โครงคร่าวสำหรับเทคอนกรีตผิวพระธาตุเกษแก้ว (ซ้าย) การถักเหล็กฝังพุกแอสตันเลสผิว
องค์พระธาตุเกษแก้ว (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

ภาพที่ 122 องค์พระธาตุเกษแก้วส่วนชั้นโอคว่าหลังเทคอนกรีต
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

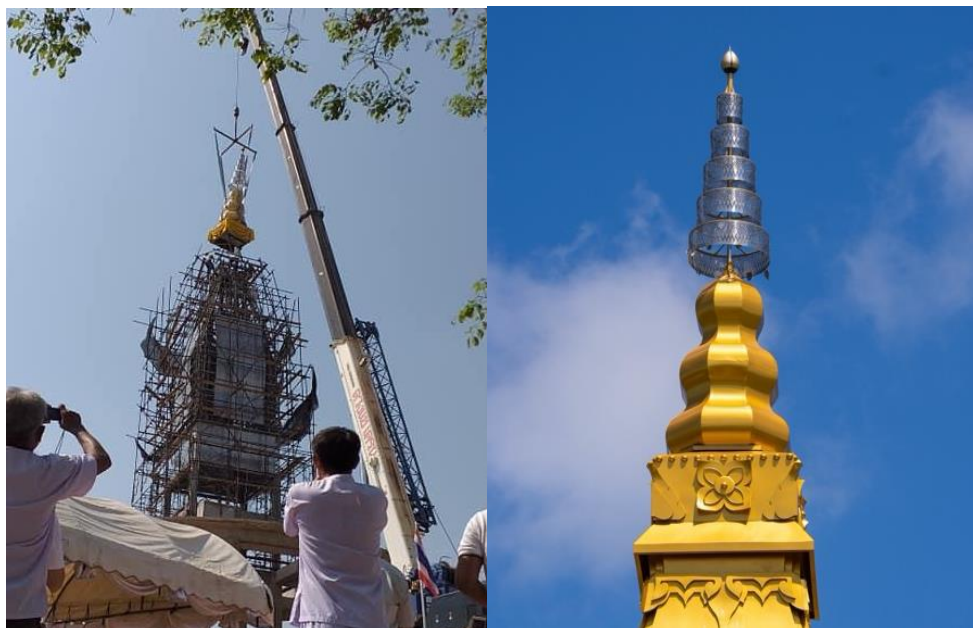
ภาพที่ 123 องค์พระธาตุเกษแก้วขณะปูผิวด้วยแผ่นสแตนเลส
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

จากปัญหาการใช้งานการแตกร้า รั่วซึม ของเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี ได้นำมาแก้ไขขึ้นที่พระธาตุเกษแก้ว ด้วยระบบทางวิศวกรรม และวัสดุศาสตร์ของยุค ปัจจุบันได้พัฒนาการไปจากเดิมมาก การทดลองทำผิวผนังอาคาร 2 ชั้น เพื่อไม่ให้เกิดการรับแสงแดด และความร้อนสู่ผิวอาคารคอนกรีตโดยตรง และสามารถระบายความร้อนจากองค์เรือนธาตุซึ่งเป็นปล่องสูง ความร้อนเมื่อลอยตัวขึ้นก็กระจายออกจากปล่องลดความร้อนภายในอาคารทำให้อาคารเย็นในเวลากลางวัน

5.2.1.3 ส่วนยอดพระธาตุ

เป็นองค์ประกอบสำคัญคือเป็นทัศนียภาพของเมือง การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้วเริ่มต้นจากการยกยอดฉัตรชั้นบนสุดให้เสร็จก่อน เพื่อต้องการที่จะรื้อนั่งร้านลงมา การก่อสร้างในส่วนนี้เป็นโครงสร้างเหล็กบุผิวด้วยสแตนเลส โดยมีองค์ประกอบเริ่มจากบัลลังก์ขาสิงห์ องค์เรือนธาตุ ปลียอด และฉัตร งานทั้งหมดเป็นงานของช่างเหล็กโดยคณะของช่างวสันต์ซึ่งเป็นช่างท้องถิ่นแถวนั้นเป็นผู้ทำขึ้น โดยการทำงานเน้นไปที่งานโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อนมาก และนำแผ่นบุผิวอาคารเชื่อมเข้ากับโครงสร้างอาคาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปทรงจากการการออกแบบเป็นอย่างมาก ปลียอดทรงน้ำเต้าเป็นงานออกแบบของ พระอาจารย์สุธนัย ธนियो ร่วมกับทีมงานช่างวสันต์ ฉัตรสแตนเลสได้รับการบริจาคมมาจาก บริษัทเลิศลอยสแตนเลส สิ่งเหล่านี้เป็นของที่เกิดขึ้นนอกแบบ ที่ต้องยอมรับได้กับอาคารทางศาสนาและมองว่าเป็นงานลักษณะสถาปัตยกรรมที่เกิดจากจิตศรัทธาของคนท้องถิ่นนั่นเอง

จากการก่อสร้างพบว่าไม่เป็นไปตามแบบก่อสร้าง เนื่องจากพระเทพวชิรญาณเห็นว่า ยอดพระธาตุมีความสูงมากเกินไปเมื่อใส่ยอดฉัตร จึงได้ปรับแต่งแก้ไขแบบลงโดยมีพระอาจารย์สุธนัย ออกแบบร่วมกับช่างท้องถิ่น งานส่วนยอดเป็นงานที่ทำแรกสุดหลังจากที่โครงสร้างอาคารแล้วเสร็จ

ภาพที่ 124 การติดตั้งยอดพระธาตุที่ทำจากสแตนเลส(ซ้าย) ยอดและฉัตรพระธาตุที่ออกแบบโดย
 พระอาจารย์ สุธณีย์ (ขวา)
 ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร ปี พ.ศ. 2562

5.2.2 การก่อสร้างองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว

สถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว หลังจากก่อสร้างไปแล้ว ทำให้สัดส่วน
 ทรวดทรง ผิดไปจากแบบมาก ยอดพระธาตุมีพื้นที่เยอะขึ้นเนื่องจากการย่อมนขนาดเล็กมากกว่าแบบ
 ก่อสร้าง กระบวนการออกแบบลวดลายเพื่อใช้ลดสัดส่วนของความแข็งกระด้างของรูปทรงจึงถูกจัด
 วางลายประดับเข้าไปในรายละเอียด ซึ่งลวดลายที่ใช้ต้องเป็นลวดลายจากแผ่นสแตนเลส และให้ช่าง
 ชาวบ้านทำได้ในเวลารวดเร็ว ทางผู้วิจัยได้แบ่งส่วนงานตกแต่งออกเป็น 3 ส่วน

5.2.2.1) การก่อสร้างองค์ประกอบลวดลายเรือนธาตุ

5.2.2.2) การก่อสร้างองค์ประกอบซุ้มประตู

5.2.2.3) การก่อสร้างองค์ประกอบงานจำหลักไม้บานประตู

5.2.2.1 การก่อสร้างองค์ประกอบลวดลายเรือนธาตุ

เรือนธาตุเป็นส่วนประกอบที่มีการประดับลวดลายมากที่สุด ใช้เทคนิคการซ้อนชั้นแผ่นสแตนเลสขึ้นไปเพื่อให้เกิดเงา เป็นลวดลายขึ้นโดยช่างใช้เครื่องมือง่ายๆในท้องถิ่นจับยกลวดลายขึ้นชั้นละ 1 นิ้ว งานก่อสร้างชุดนี้หลังจากช่างลอกแบบลวดลาย 1:1 จากหุ่นโฟมแล้ว ได้ตัดเชื่อมและซ้อน จนแล้วเสร็จ จากพื้นแล้วใช้รอกชักขึ้นไปติดตั้งตามตำแหน่งที่วัดไว้บนเรือนธาตุเจดีย์ การทำงานชุดนี้ใช้ทีมงานช่างสลักรัตน์ เป็นผู้ก่อสร้างขึ้น

ภาพที่ 125 องค์ประกอบเรือนธาตุด้านข้าง (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

จากการก่อสร้างพบว่า มีการแก้ไของค์เรือนธาตุ ลดขนาดของย่อมุมลง และปรับรูปทรงพระธาตุให้ใกล้เคียงกับโครงสร้างมากที่สุด จึงทำให้เกิดพื้นที่ว่างในส่วนบัลลังก์และเรือนธาตุอย่างมาก บนผิวของพระธาตุ จึงแก้ไขปัญหาพื้นที่ว่างบนพระธาตุขึ้นด้วยการบรรจุลวดลายประดับเรือนธาตุ

ภาพที่ 126 องค์ประกอบเรือนธาตุด้านหน้า
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

5.2.2.2 การก่อสร้างองค์ประกอบซุ้มประตู

ซุ้มประตูเป็นส่วนของการออกแบบทางเข้าอาคารเพื่อสื่อสารว่าบรรจุดึงสำคัญไว้ภายใน งานก่อสร้างในส่วนนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ซุ้มประตูเป็นส่วนงานซ้อนชั้นแผ่นสแตนเลส ซึ่งเป็นผลงานการเชื่อมโลหะของทีมช่างวสันต์ และส่วนที่ 2 วงกบหินแกะสลัก เป็นผลงานของทีมช่างบุญส่ง การควบคุมการก่อสร้างเพื่อให้สัดส่วนลดทอนสัมพันธ์ไปกับองค์ประกอบหลักอาคาร การกวดหน้าซุ้มเพื่อรับกับมุมมองการมองของสายตา การตัดเส้นหลังของสันหลังคาช่วยให้องค์พระธาตุมีความอ่อนช้อยมากขึ้น

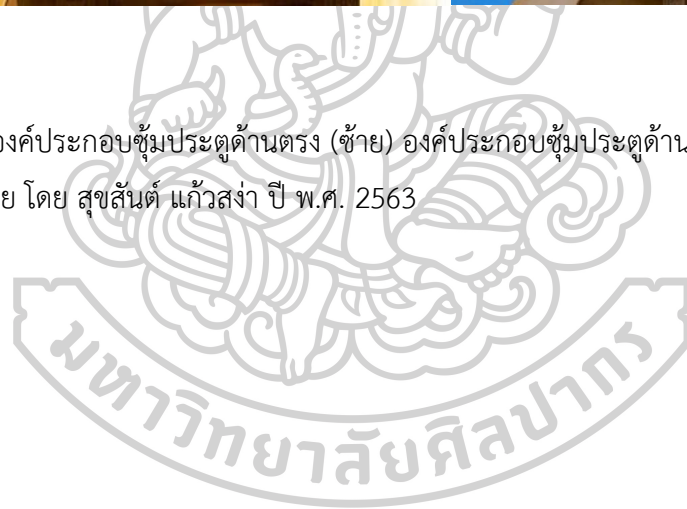

ภาพที่ 127 ภาพด้านหน้าสัดส่วนซุ้มกับประตู
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

จากการก่อสร้างพบว่าไม่ตรงตามแบบที่ออกแบบไว้ ได้มีการยึดความสูงของ
ระฆังทรงโอคว่ำขึ้น ทำให้เกิดพื้นที่ว่างระหว่างซุ้มประตูและหลังระฆัง อีกทั้งในวัสดุการก่อสร้างมีการ
หุ้มองค์พระธาตุทั้งหมดด้วยแผ่นสแตนเลส ลวดลาย วัสดุ และวิธีการ จึงเป็นเหตุให้เปลี่ยนแบบ และ
ทำแบบขยายตามหน้างานขึ้นเพื่อก่อสร้าง

ภาพที่ 128 องค์ประกอบซุ้มประตูด้านตรง (ซ้าย) องค์ประกอบซุ้มประตูด้านข้าง (ขวา)
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 129 องค์ประกอบซุ้มประตูในมุมมองทัศนียภาพ
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

5.2.2.3 การก่อสร้างองค์ประกอบงานจำหลักไม้บานประตู

บานประตูไม้เป็นความปรารถนาของพระเทพวชิรญาณ ที่ท่านต้องการอนุรักษ์ช่างฝีมือท้องถิ่นไม่ให้สูญหายอีกทั้งมีความประสงค์ที่จะให้ช่างอีสานได้มีบทบาทในการผลิตผลงาน งานชิ้นนี้เป็นผลงานของกลุ่มช่างจากจังหวัดอำนาจเจริญ นำโดย ช่างอดิษฐ์ จันทร์แก้ว และคณะ การทำงานโดยการเตรียมแผ่นไม้ กว้าง 1.50 เมตร สูง 2.50 เมตร หนา 15 เซนติเมตร เกิดจากการนำไม้สักมาต่อกัน 2 แผ่น และรัดด้วยกรอบเหล็กไร้สนิมเพื่อป้องกันการยืดขยายตัวของเนื้อไม้ การทำงานโดยการเขียนแบบขนาดเท่าจริง และ ทับติดลงไปบนแผ่นไม้ ใช้เครื่องมือปรับระดับในส่วนที่จะแกะสลักที่สุด เดินลวดลายจนเต็ม หลังจากนั้นนายช่างจะค่อยๆ โกลนภาพ โดยที่ช่างต้องจำลวดลายในตำแหน่งได้ คิดมิติสูงต่ำ เงาแสงตกกระทบ การทำงานทั้งหมด 8 บานใช้เวลา 8 เดือน ใช้ช่างฝีมือ 3 คน

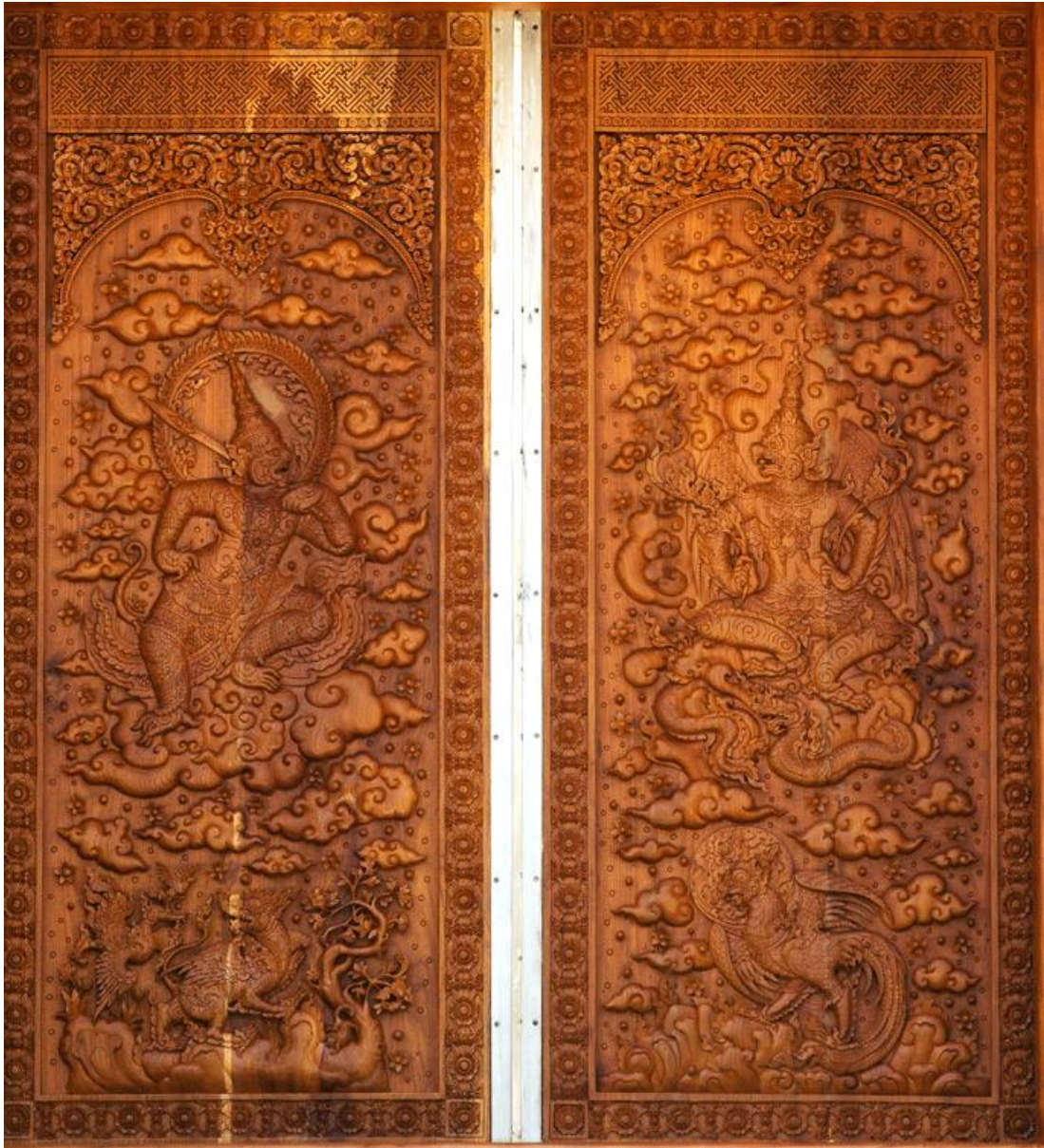
ภาพที่ 130 การแกะสลักของทีมช่างอดิษฐ์ (ซ้าย) ภาพเหราผลงานการแกะสลักก่อนเคลือบผิวไม้ (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

จากการก่อสร้างพบว่า งานจำหลักไม้ทำได้ตามแบบก่อสร้างเนื่องจากทางผู้ออกแบบได้ทำแบบขยายขนาด 1:1 ขึ้นในการก่อสร้าง ช่างได้นำแบบไปติดลงบนแผ่นไม้ แล้วจำหลักโดยมีผู้ออกแบบคอยคุมงานตลอดเนื่องจากเป็นการทำงานในวัดป่าหนองหวาย

ภาพที่ 131ลาย จำหลักไม้ บานประตูทางด้านทิศเหนือ
พระปัจเจกโพธิสัตว์และพระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

ภาพที่ 132 บานประตูทางด้านทิศตะวันออก พญาวานรและพญาครุฑ
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

ภาพที่ 133 ลายจำหลักไม้ บานประตูทางด้านทิศใต้ พระแม่คงคา และนางมณีเมขลา
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ็งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

ภาพที่ 134 บานประตูทางด้านทิศตะวันตก พญายักษ์และทศกัณฐ์
ที่มา:ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

5.3 การก่อสร้างสถาปัตยกรรมภายในพระธาตุเกษแก้ว

สถาปัตยกรรมภายในเป็นพื้นที่ใช้สอยที่เป็นหัวใจหลักของพระธาตุเกษแก้ว เป็นพื้นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และเป็นที่บำเพ็ญภาวนา สักการะ งานออกแบบภายในจึงจำเป็นต้องเรียบง่ายและมีความเป็นเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะ การก่อสร้างภายในสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว จึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

5.3.1) การก่อสร้างที่ว่างภายใน และการใช้งาน

5.3.2) การจัดสร้างครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ภาพที่ 135 พื้นที่ภายในกับการใช้งาน

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2564

5.3.1 การก่อสร้างที่ว่างภายใน และการใช้งาน

การก่อสร้างเมื่อดำเนินการถึงการตกแต่งภายใน ระยะความสูง 6 เมตร กับการออกแบบพื้นที่ภายในให้โปร่งสบาย พระเทพวชิรญาณท่านมีความประสงค์ที่จะให้พื้นที่ที่เรียบง่ายและทำความสะอาดง่าย ภายในปูพื้นด้วยหินแกรนิตสีดำทั้งหมด ผนังทั้งหมด ผนังทาสีเทียมนหินอ่อนสีชมพู ฝ้าไม้สัก พื้น โดยการเลือกหิน ได้ใช้หินแกรนิตเอมมอรัลเฟิร์ล ซึ่งเป็นแกรนิตที่มีประกายแสงสีขาว และสีฟ้า ยามต้องแสงจะแวววาว เป็นหินคุณภาพดีที่นำเข้ามาจากประเทศสวีเดน โดย บริษัท บางกอก โมเดิร์น แกรนิต จำกัด และปูด้วยวิธีปูนเค็มผสมปูนขาว โดยทีมช่างท้องถิ่น ผนังเป็น งานทาสี โดยการพ่นสีชมพูเป็นพื้น แล้วพ่นสีผิวสัมผัสหินลงไปโดยการปรับแอร์บรัชให้มีหัวขนาดเล็กใหญ่ ทำให้องค์ประกอบงานสีมีมิติมากขึ้น อีกทั้งสามารถกลมกลืนยามผนังมีคราบน้ำ ไยแมลงมุม หรือการแตกร้าวได้ดี งานฝ้าเพดาน เป็นการตีไม้สักสีธรรมชาติเรียบๆลงบนฝ้าเพดาน

ภาพที่ 136 พื้นที่ว่างภายในพระธาตุเกษแก้ว (ซ้าย) พระสงฆ์กำลังก่อแท่นประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

ภาพที่ 137 การทำสีภายในพระธาตุเกศแก้ว (ซ้าย) ภาพถ่ายที่ 114 การทดลองสัดส่วนงาน
ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา)
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

จากการเก็บข้อมูลการก่อสร้างพบว่า งานออกแบบภายใน กับงานก่อสร้างภายในไม่ตรงกันเนื่องจากพระเทพวชิรญาณ ท่านต้องการให้อาคารมีความแข็งแรง จึงไม่เพิ่มน้ำหนักของอาคารด้วยการพอกเสาให้เป็นแปดเหลี่ยม แต่ให้ใช้เพียงสี่เหลี่ยมลงบนผิวอาคารเพียงเท่านั้น ส่วนพื้นที่ปรับจากหินอ่อนอิตาลี ลงเหลือเพียงแค่นิกรนิศาเพียงเท่านั้นเพื่อป้องกันรอยขีดข่วนและใช้งานได้ยาวนานขึ้น ทำให้แบบก่อสร้างทั้งหมดต้องปรับใหม่หน้างาน งานภายในจึงเห็นสำเร็จเป็นรูปแบบอย่างปัจจุบัน

5.3.2 การจัดสร้างครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถือว่าเป็นสร้างที่ซับซ้อนและใช้เวลามาก เพราะเป็นงานประณีตศิลปกรรมที่มีรายละเอียดสูง งานจัดสร้างชิ้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

1. ส่วนฐาน เป็นงานหล่อด้วยทองเหลือง ปิดด้วยทองคำเปลว โดยส่งต้นแบบปูนปลาสเตอร์ไปถอดพิมพ์ซีเมนต์ แล้วหล่อ การหล่อก็มีความยากตรงที่เส้นลวดบัว และฐานเรียบ เมื่อวางบนพื้นเรียบแล้วไม่เสมอต้องเจียแต่งให้สนิทพอดี งานจัดสร้างส่วนฐานโดย โรงหล่อพุทธปฏิมาพรเลิศ จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 138 หุ่นขี้ผึ้งฐานครอบประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 139 ฐานปิดทองครอบประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา)
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

2. ส่วนองค์พระธาตุ ใช้วัสดุเป็นงานหล่อแก้ว 2 ชั้น โดยหล่อขึ้นที่โรงหล่อแก้วสามพราน จังหวัดนครปฐม ข้อแม้ของงานหล่อขึ้นนี้ คือความสูงและความกว้าง ต้องไม่เกินเนื่องจากต้องเป่าแก้วจากหุ่น กรรมวิธีคือ ใช้น้ำแก้วเป่าเข้าไปในพิมพ์ แล้วหมุนเพื่อให้งานทรงรูป เมื่อแก้วเย็น

ตัวต้องอบร้อนเพื่อลดอุณหภูมิแก้ว ไม่เช่นนั้นแก้วจะแตกงานชิ้นนี้จำเป็นต้องใช้ฝีมือและประสบการณ์อย่างมากเพราะเป็นงานประติมากรรมแก้วขนาดใหญ่

ภาพที่ 140 งานเป่าแก้วที่โรงหล่อแก้วสามพราน (ซ้าย) การติดตั้งครอบแก้วประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

3. ส่วนยอด เป็นส่วนที่ละเอียดอ่อนที่สุดด้วยเป็นกระบวนการบุด้วยโลหะเงินแท้ ลวดลายเปือกทองคำ ประดับอัญมณีนพเก้า งานนี้ได้ใช้ให้วิทยาลัยช่างทองหลวงกาญจนาภิเษก จังหวัดนครปฐม เป็นผู้จัดทำขึ้น โดยมีอาจารย์เกียรติศักดิ์ บุญโอภาส เป็นหัวหน้าควบคุมใช้เวลาทำงานราว 8 เดือน

ภาพที่ 141 งานบุเงิน เปียกด้วยทองคำประดับอัญมณี (ซ้าย) เรือนธาตุส่วนยอดของครอบพระบรม
สารีริกธาตุ (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 142 รายละเอียดงานยอดฉัตร (ซ้าย) ส่วนเสาทหาร งานบุด้วยเงิน (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 143 งานยอดฉัตร (ซ้าย) ครอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (ขวา)
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

จากการก่อสร้างพบว่า ได้มีการทำต้นแบบเท่าจริงด้วยปูนปลาสเตอร์ เพื่อกระจาย
ชิ้นงานไปสู่ช่างชำนาญการแขนงต่างๆ แต่เนื่องจากข้อจำกัดในการหล่อแก้วได้เพียงความสูง 45
เซนติเมตรสำหรับครอบพระธาตุ ซึ่งเจดีย์เงินจากศรีลังกาสูง 50 เซนติเมตร ทำให้ต้องมีการเสริมตรง

มาลัยเถารัตเศวครอบพระธาตุขึ้น เพื่อให้ครอบลงไปได้ ตรงนี้จึงเป็นงานแก้ไขที่เกิดขึ้นจากข้อจำกัดวัสดุอีกส่วนหนึ่ง แต่รายละเอียดในส่วนอื่นเป็นไปตามแบบก่อสร้าง

5.4 การก่อสร้างโครงสร้าง และงานวิศวกรรม

งานก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว เริ่มลงเสาเข็มและการถมเนินดิน แล้วเสร็จปี พ.ศ. 2556 รอดินยุบตัวเป็นเวลา 7 ปี และเริ่มทำงานส่วนสถาปัตยกรรม ราวเดือน มกราคม พ.ศ.2562 ดังจะเห็นกระบวนการก่อสร้างในส่วนโครงสร้างพระธาตุ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระบบคานคอดิน เริ่มก่อสร้างปีพ.ศ. 2562 มีลักษณะการวางคานกากบาทรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเป็นห้องขนาด 4x4 เมตรกลางแผนผังพระธาตุ เป็นร่วมในชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สองเป็นคานคอนกรีตห่างจากเสาร่วมใน 4 เมตร และชั้นที่สามมีคานยาว 4 เมตร ชนคานรูปวงกลม รวมเส้นผ่านศูนย์กลางและรวมลานประทักษิณชั้นที่ 2 เป็น 25 เมตร งานเทคอนกรีตเหล่านี้ เป็นแรงงานพระเณร และชาวบ้านร่วมกันทำขึ้น

ภาพที่ 144 งานโครงสร้างเสาคาน (ซ้าย) ลักษณะการหล่อโครงสร้างอาคาร (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2562

โครงสร้างเสาเป็นปลอกท่อใยหินเส้นผ่านศูนย์กลาง 16 นิ้ว สูง 6 เมตร โดยใจกลางพระธาตุมีเสา 4 ต้น รวมในชั้นที่ 2 มีเสาจำนวน 12 ต้น ผนังรับน้ำหนักวางบนคานารูปวงกลม สูง 1.50 เมตร หนา 20 เซนติเมตร ภายใต้คานาคอติงชอนงานระบบไฟฟ้า และระบบท่อระบายน้ำไว้ในองค์ระฆังเจดีย์เป็นโครงข้อแข็งถักเป็นตะแกรงเหล็กทั้งองค์ ทำพิมพ์แล้วเทด้วยคอนกรีต ในชั้นแรก แล้วฝังพุกสแตนเลสไว้ แล้วหุ้มด้วยสแตนเลสทั้งองค์อีกครั้งหนึ่ง พระธาตุทั้งองค์ถูกหุ้มด้วยสแตนเลสและมีช่องว่างอากาศอยู่ภายในเพื่อให้ผิวสแตนเลสรับความร้อนจากดวงอาทิตย์การคายความร้อนของผิวสแตนเลสทำได้ไว จึงลดปัญหาการที่คอนกรีตจะต้องรับความร้อนจากดวงอาทิตย์ลงได้มาก ทำให้ไม่เกิดปัญหาการแตกร้าวของโดมคอนกรีต ซึ่งเป็นการคิดค้นทดลองของพระเทพวชิรญาณ เพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากเจดีย์ศรีโพธิญาณของวัดหนองป่าพง

ภาพที่ 145 การบุผิวสแตนเลสอาคาร

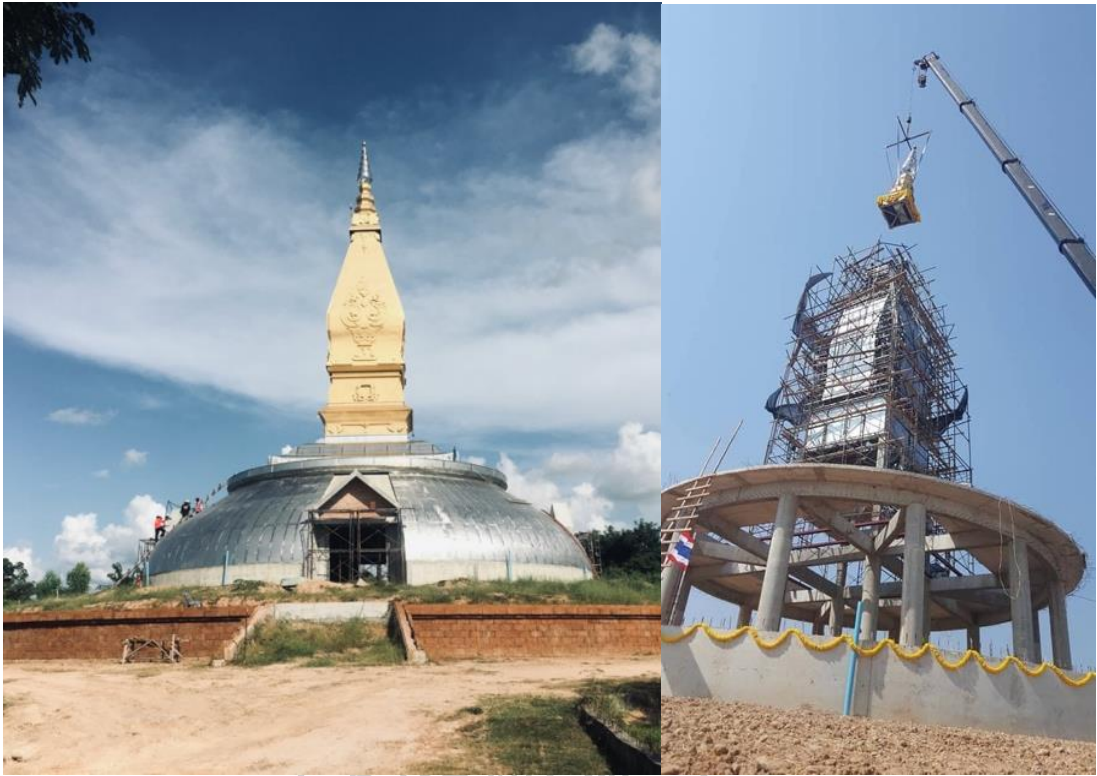
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 146 โครงสร้างภายในและงานระบบ

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

ส่วนยอดขององค์พระธาตุเกษแก้วเป็นโครงสร้างเหล็กและหุ้มผิวด้วยแผ่นสแตนเลสหนา 0.5 มิลลิเมตร การก่อสร้างอาคารพระธาตุเกษแก้วเริ่มจากงานยอดฉัตรซึ่งทำจากสแตนเลสตีล เนื่องจากการใช้นั่งร้านและต้องการรื้อนั่งร้านลงเพื่อที่จะทำในส่วนล่างต่อไป โครงสร้างส่วนยอดเป็น โครงสร้างเหล็ก การจัดการกับความร้อนที่ยกตัวสูงขึ้นภายในอาคาร จะมีช่องทางการระบายอากาศ เป็นระยะ และมีกันสาดเวลาน้ำฝนตีย้อนเข้าไปในอาคาร

ภาพที่ 147 การบุผิวแสดนเลสอาคาร (ซ้าย) รายละเอียดโครงสร้างส่วนยอดในขณะก่อสร้าง(ขวา)
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

จากการศึกษาการก่อสร้างโครงสร้างพระธาตุเกษแก้ว เริ่มจากกระบวนการวางเสาเข็ม
ใน ปี พ.ศ.2556 แต่โครงสร้างเหนือพื้นดินเริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2562 โดยเริ่มจากคานคอดิน เสา คาน
วงกลม และคานชั้นบนเพื่อรับปล่องพระธาตุ ส่วนโครงสร้างเหนือปล่องพระธาตุ เป็นเหล็ก แล้วจึงยก
ชุดยอดฉัตร จึงบุผิวส่วนเรือนธาตุ จากนั้นจึงมาผูกเหล็กถักโครงสร้างเทคอนกรีตในที่ในส่วนองค์ระฆัง
รูปโอคว่ำ แล้วจึงบุผิวสแตนเลสคลุมทั้งหมด

5.5 การก่อสร้างองค์ประกอบตกแต่งพระธาตุเกษแก้ว

การประดับตกแต่งช่วยทำให้สถาปัตยกรรมมีความน่าสนใจและมีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ เพื่อให้ผู้คนที่มาเยี่ยมชมผลงานทัศนศิลป์สามารถจดจำอาคารได้ งานก่อสร้างองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

5.5.1) การก่อสร้างองค์ประกอบตกแต่งภายใน

5.5.2) การก่อสร้างองค์ประกอบตกแต่งภายนอก

5.5.1 การก่อสร้างองค์ประกอบตกแต่งภายใน

การออกแบบโคมไฟระย้าคริสตัล (Crystal Chandelier) ได้จ้างบริษัท เบอกันดี แกรนด์ (Bergundy Grande) เป็นผู้รับเหมาในการประดิษฐ์โคมไฟจากแบบขึ้นเป็นพิเศษ โดยใช้แบรนต์คริสตัล Asfour จาก อียิปต์ (Egypt) เป็นผู้รังสรรค์ขึ้นงาน ใช้เวลาในการทำงาน ราว 3 เดือน นำมาติดตั้งหลังฝ้าเพดานแล้วเสร็จสมบูรณ์

จากการศึกษาแบบก่อสร้างที่ทำร่วมกับบริษัทรับเหมา ทำให้โคมไฟประดับพระธาตุเป็นไปตามแบบก่อสร้างอย่างสมบูรณ์ เพราะได้ช่างที่พัฒนาแบบเป็นผู้มีความชำนาญ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายเวลาส่งไปผลิตที่ในต่างประเทศ

ภาพที่ 148 โคมไฟระย้าภายในหลังการติดตั้งในพระธาตุเรียบร้อยแล้ว

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตรปี พ.ศ. 2564

5.5.2 การก่อสร้างองค์ประกอบตกแต่งภายนอก

ภายนอกอาคารเป็นพื้นที่กว้างขวางการสร้างความสวยงามตาเพื่อนำผู้คนเข้าสู่พระราชวังด้วยความสงบเรียบร้อย การก่อสร้างองค์ประกอบเหล่านี้ได้ถูกนำมาจัดวางแบ่งเป็น 5 องค์ประกอบดังนี้

5.5.2.1) บันได

5.5.2.2) เสาศตุมภ์

5.5.2.3) โคมไฟสนาม

5.5.2.4) ป้ายโครงการ

5.5.2.5) กระจ่างอ่างบัว

5.5.2.1 บันได

ทางเข้าหลักของโครงการได้มีการปูพื้นบันไดสลัปซี โดยให้บริษัท บางกอกโมเดิร์น แกรนิต เป็นผู้จัดหาหินหนา 2 นิ้วมาเป็นวัสดุ บันไดขนาดลูกตั้งบันได สูง 15 ซม. ลูกนอน 40 ซม. การปูใช้ปูนกาวผสมกับปูนเค็มเป็นตัวเชื่อมยึด

จากแบบก่อสร้างบันไดไม่เป็นไปตามแบบ เนื่องจากการเทปูนโดยช่างชาวบ้านทำให้บันไดมีลักษณะเชิงบันไดกว้างผายออกและค่อยๆสอบลู่ไปในชั้นต่างๆ จนถึงประตู เป็นเหตุให้ต้องตัดแผ่นหินใหม่หน้างานทั้งหมดไม่สามารถใช้แผ่นหินที่ตัดสำเร็จรูปจากโรงงานที่ตัดมาขึ้นต้นได้

ภาพที่ 149 การปูพื้นบันไดทางขึ้น (ซ้าย) บันไดทางขึ้นในขณะทีแล้วเสร็จ (ขวา)
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

5.5.2.2 บัวผนังภายใน

การก่อสร้างบัวผนังภายในต้องใช้ฝีมือและความพยายามในการตัดแต่งหินเข้าภายในวงโค้ง และเรียงชั้นทีละชั้น งานชิ้นนี้เป็นการเก็บความไม่เรียบร้อยของงานระดับพื้น และการเทค้ำยันบัวผนัง ด้วยการตัดหินชิ้นเล็กๆและเจียรแต่ง ตัดด้วยกาวติดหินบางจุดต้องยึดด้วยลวดเมื่องานแล้วเสร็จจึงเห็นอาคารส่วนนี้เรียบร้อยแวววาวเหมือนมาจากหินก้อนเดียวกัน

ภาพที่ 150 ขั้นตอนการประกอบติดตั้งบัวผนังภายใน (ซ้าย) ขณะการประกอบติดตั้งบัวผนังภายใน (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 151 ติดตั้งบัวผนังภายในเสร็จสมบูรณ์
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

5.5.2.2 เสาสตุมภ์

เป็นงานแกะสลักหินทรายขนาดใหญ่ทั้งก้อน โดยให้ช่างบุญส่งเป็นผู้จัดทำขึ้น แล้วขนย้ายมาติดตั้งที่หน้างานโดยใช้วิธยกด้วยเครน เมื่อตั้งเสร็จจึงทำการขัดแต่งผิวให้เรียบตึงอีกครั้ง

จากการก่อสร้างพบว่า เป็นไปตามแบบเนื่องจากทางผู้ออกแบบขยายแบบก่อสร้าง 1:1 ให้แก่ช่างเพื่อการแกะสลักหิน และขนส่งมาติดตั้งที่หน้างานในภายหลัง

ภาพที่ 152 เสาศตุรค์หินด้านข้าง (ซ้าย) เสาศตุรค์หินด้านหน้า (ขวา)

ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

5.5.2.3 โคมไฟสนาม

พระเทพวชิรญาณมีแนวคิดการนำเศษวัสดุกลับมาใช้อีกครั้ง โดยให้ทีมงานช่างวสันต์เป็นผู้นำเศษสแตนเลสที่เหลือจากการบุผิวพระธาตุ มาทำการใช้ประโยชน์อีกครั้ง โดยได้ออกแบบโคมไฟเตี้ย เพื่อให้แสงสว่างในลานประทักษิณเวลากลางคืน

จากการก่อสร้างพบว่า เป็นไปตามแบบก่อสร้าง เนื่องจากผู้ออกแบบเขียนแบบขยาย 1:1 ให้กับช่างเชื่อมเหล็ก

ภาพที่ 153 โคมไฟสนามภายหลังการติดตั้งรอบพระธาตุ
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

5.5.2.4 ป้ายโครงการ

หลังจากที่ทำโคมไฟสนามเรียบร้อยแล้ว พระเทพวชิรญาณมีดำริจะทำป้ายที่คงทนแข็งแรงรักษาง่ายไว้ข้างเจดีย์เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของอาคาร โดยใช้แผ่นสแตนเลส ตัดเป็นลวดลายขึ้นเล็ก ๆ ตามที่ออกแบบติดประกอบด้วยการเชื่อมเพื่อความคงทน และเลเซอร์ตัดตัวหนังสือมาเชื่อมติด

จากการก่อสร้างพบว่า เป็นไปตามแบบก่อสร้าง เนื่องจากผู้ออกแบบเขียนแบบและระยะ พร้อมทั้งภาพสามมิติ ให้กับช่างเชื่อมเหล็ก อีกทั้งผู้ออกแบบได้อยู่คุมแบบอีกด้วย

ภาพที่ 154 ป้ายโครงการในขณะทำงานก่อนการติดตั้ง
ที่มา : ภาพถ่าย โดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ. 2563

5.5.2.5 กระจ่างอ่างบัว

กระจ่างบัวดินเผาเคลือบสี ใช้ช่างฝีมือจาก ร้าน แก้วฮงไถ่ ราชบุรี ที่มี ความชำนาญในการทำกระจ่างอย่างจีน มีสีสดสวยงดงามทำขึ้นโดยการปั้นหุ่นดินขึ้นเป็นทรงกระจ่าง ติดลวดลายปั้น นำไปเคลือบเพื่อเขียนสี และเผาด้วยอุณหภูมิสูง จนเกิดเป็นกระจ่างดินเผาที่สวยงาม ขึ้นมา กระจ่างชุดนี้ออกแบบมาเป็นพิเศษเพื่อพระธาตุเกษแก้วเท่านั้น

ภาพที่ 155 ขณะช่างปั้นกำลังปั้นลวดลายบนกระจ่างบัว

ที่มา:ภาพลายเส้นโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร เมื่อ พ.ศ.2563

ภาพที่ 156 กระจ่างอ่างบัวเมื่อเสร็จสมบูรณ์
ที่มา : ถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ.2564

ภาพที่ 157 กระจ่างอ่างบัวเมื่อติดตั้งเสร็จสมบูรณ์
ที่มา : ถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ.2564

ดังจะเห็นได้ว่ากระบวนการก่อสร้าง มีปัจจัยหลากหลายที่ทำให้แบบก่อสร้างเปลี่ยนแปลง อาทิเช่นความต้องการของเจ้าของโครงการ ฝีมือช่าง ข้อจำกัดวัสดุ การเปลี่ยนวัสดุ เวลาในการทำงาน วิธีบริหารจัดการหรือแม้กระทั่งความต้องการของผู้ออกแบบเหล่านี้เป็นต้น อีกทั้งโครงการของวัดในลักษณะการกุศล ซึ่งมีปัจจัยจากภายนอกอื่นๆอีกเช่น การบริจาค การถวายปัจจัย มาสร้าง ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะแสดงความเห็นในมุมกว้าง ผู้ออกแบบจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูล มาเป็นกรณีศึกษา เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบมูลเหตุต่างๆอันจะนำไปสู่ขั้นตอนการประมวลผลทางการศึกษา อีกทั้งอาจจะเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่จะทำโครงการก่อสร้างวัดในสายวัดหนองป่าพง เพื่อพิจารณาเป็นตัวอย่างการทำงานได้ชัดเจนขึ้น

ภาพที่ 158 หลังบุสแตนเลสแล้วเสร็จ

ที่มา : ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ.2564

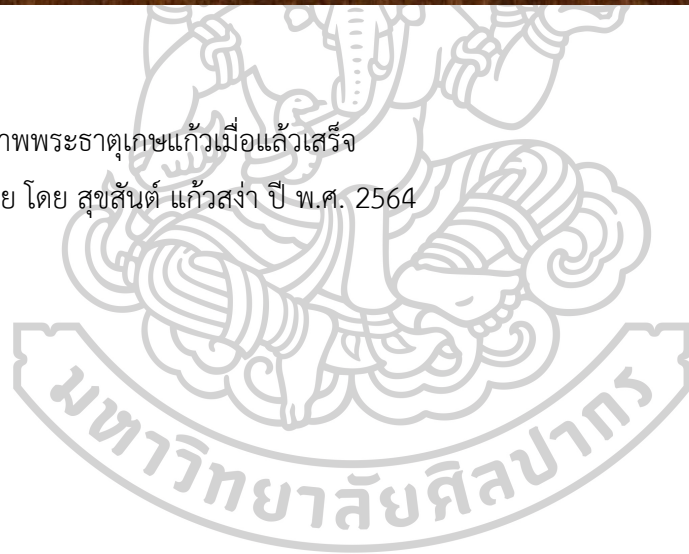
ภาพที่ 159 ลงสีรองพื้นจากสวนยอด
ที่มา : ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ.2564

ภาพที่ 160 การพ่นสีทองเริ่มจากสวนยอด
ที่มา : ภาพถ่ายโดย พระทรงวิทย์ แจ้งจิตร ปี พ.ศ.2564

ภาพที่ 163 ภาพพระธาตุเกษแก้วเมือแก้วเสร็จ
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

บทที่ 6

การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลและประมวลผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ใช้การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแนวทางในการศึกษา โดยผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในประเด็นเรื่อง “การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ” ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ธาตุ เอกลักษณ์ ศิลปะอีสาน และหลักการทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิด (conceptual Framework) หรือตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย และผู้วิจัยมีกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

- 6.1 ประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพ
- 6.2 ประมวลผลผู้ใช้สอยโครงการ
- 6.3 ประมวลผลเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 6.4 ประมวลผลการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 6.5 ประมวลผลกระบวนการการก่อสร้าง
- 6.6 ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูล

6.1 ประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ แปลความหมายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมบุคคลเป็นการอธิบายความรู้สึกนึกคิดทฤษฎี และแนวทางการศึกษาองค์ความรู้ที่มีผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ข้อมูลไว้ก่อน โดยผู้ศึกษาได้ทำการย่อ เทียบเคียงและนำมาอ้างอิงผลการศึกษาได้ดำเนินการศึกษาใน 3 วิธี ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจากการสืบค้นข้อมูลวัสดุ และวิธีในการก่อสร้าง ศึกษาผลกระทบจากวัสดุและวิธีการโดยละเอียด
2. การสัมภาษณ์ (Interviews) หาแนวคิดและวิธีการก่อสร้าง สืบข้อมูลวัสดุจากบริษัทนำเข้า การสัมภาษณ์ช่างและเทคนิคที่ถนัด

3. การออกแบบการวิจัยการศึกษาเฉพาะกรณี (case study reserch Design) เป็นการศึกษาโดยละเอียดในแง่มุม ทั้งการวิเคราะห์ที่ตั้งอาคาร แดด ลมฝน รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ ขนาด สัดส่วน ออกแบบเป็นแบบร่าง ทางเลือก เพื่อวิเคราะห์ก่อนตัดสินใจทำการก่อสร้าง

6.2 ประมวลผลผู้ใช้สอยโครงการ

ประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลักๆอยู่ 2 กลุ่ม คือ 1 พระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำทางศาสนกิจและพิธีกรรม ซึ่งมีในวัดราว 20รูป ถ้าเกิดการรวมตัวกันจะมีราว 200 รูป ชาวบ้านจากตำบลโคกจาน 10 หมู่ ราว 3,000 คน จากการกำหนดให้ทายก ทายิกา ผู้มาจำศีลปฏิบัติธรรมประจำวัน เป็นกลุ่มผู้ใช้งานหลักของโครงการนี้

6.3 ประมวลผลเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยมีการศึกษาใน 2 ส่วนหลักๆคือ

1. การศึกษาเอกสารทางวิชาการ มีเครื่องมือ คอมพิวเตอร์ ดินสอ ปากกา
2. การลงสำรวจ มีเครื่องมือ ตลับเมตร สายวัด เครื่องมือวัดระดับความสูง เครื่องมือบันทึกการสำรวจ กล้องถ่ายภาพ อุปกรณ์เขียนแบบ

6.4 ประมวลผลการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับทำวิจัยได้ดำเนินการโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูลก่อนการก่อสร้าง พิจารณาวัดสุ สรุบบางทางเลือก
2. ทำการเก็บข้อมูลการก่อสร้าง ตลอดจนถึงการตกแต่งแล้วเสร็จ

6.5 ประมวลผลกระบวนการการก่อสร้าง

เป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาานระหว่าง มกราคมปี พ.ศ.2562 -กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2564 โดยมีรายละเอียดการก่อสร้างดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างใต้ดิน และการถมดินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2562 และปล่อยพื้นที่ถมใหม่ให้มีการเซทตัวของชั้นดิน การกวดเสาเข็มเพื่อวางฐานรากอาคาร และหาทุนการจัดสร้าง เป็นเวลา 7 ปี

2. โครงสร้างเหนือพื้นดิน เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2562-2563 การรับน้ำหนักและการก่อสร้างหลักของอาคารเพื่อความแข็งแรง โดยใช้ส่วนฐานเป็นคอนกรีต และส่วนยอดเป็นโครงสร้างเหล็กบุผิวด้วยแผ่นสแตนเลสหนา 2 มิลลิเมตร

3. การตกแต่งศิลปกรรม เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563-2564 ทั้งลวดลาย ใช้ช่างท้องถิ่น และมีทีมช่างชำนาญการพิเศษ เช่น ช่างหินทราย ช่างปูนหินแกรนิต ช่างแกะสลักไม้จากจังหวัดอำนาจเจริญ ช่างทองหลวงจากนครปฐม ช่างฝังพลอยจากกรุงเทพ ช่างเคลือบเซรามิกจากราชบุรี ดังนั้นการบริหารจัดการโครงการให้แล้วเสร็จในระยะเวลา และงบประมาณที่กำหนดจึงมีส่วนสำคัญ

6.6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

แบ่งกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการออกแบบได้เป็น 2 ส่วนดังนี้

6.6.1 การเปรียบเทียบการออกแบบและการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว

กระบวนการเปรียบเทียบผลจากการศึกษา การก่อสร้างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอาคาร การปรับปรุงแบบ อีกทั้งเหตุผลทางปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การศึกษาการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ สรุปผลเป็นตารางได้ 5 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 1) ตำแหน่งที่ตั้งและผังบริเวณ
- 2) สถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว
- 3) สถาปัตยกรรมภายในพระธาตุเกษแก้ว
- 4) โครงสร้างและงานวิศวกรรม
- 5) องค์ประกอบตกแต่งพระธาตุ

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบตำแหน่งที่ตั้งและผังบริเวณ กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว

1. ตำแหน่งที่ตั้งและผังบริเวณ				
แบบก่อสร้างผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้างช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
 <p>(พระเทพวชิรญาณ)</p> <p>ได้วางเสาเข็มและกำหนด แผนผังบริเวณไว้ตั้งแต่ปี พศ. 2556 โดยการทำถนน และปลูกต้นไม้ขึ้นทั่วบริเวณ</p>	 <p>(คณะช่าง)</p> <p>กระบวนการวางแผนผัง พระเทพวชิรญาณให้พระ ณรร ช่างและชาวบ้านเป็น แรงงานสร้างถนน อีกทั้ง ปลูกต้นไม้</p>	- เป็นไปตาม แบบ	-	ป่าไม้- อาคาร-

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกศแก้ว

2 .สถาปัตยกรรมพระธาตุเกศแก้ว ปี พ.ศ.2562-2564				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
 (พระทรงวิทย์) ได้ออกแบบถวายพระเทพ วชิรญาณ ในปี2561 แต่ เนื่องจากไม่ได้เข้ามา ควบคุมการก่อสร้างใน ขั้นต้นจึงเป็นเหตุให้การ ก่อสร้างสถาปัตยกรรมไม่ เป็นไปตามแบบ	 (คณะช่าง) ช่างก่อสร้างมุ่งเน้นไปแค่ การจำลองเจดีย์ศรี โภธิญาณ จึงไม่ได้ทำความ เข้าใจกับแบบก่อสร้างที่ ออกแบบขึ้นมาใหม่ แต่ยัง ยึดรูปแบบตามที่ช่างเข้าใจ ทำการก่อสร้างขึ้น	มีการแก้ไข หลายจุด	ดังจะขยาย รายละเอียด ดในหัวข้อ 6.6.2.	
ผังพื้น ปี พ.ศ.2556.ศ.พ-2562				
 (พระเทพวชิรญาณ) แผนผังและการวางฐานราก ได้ถูกทำขึ้นจากขนาดและ แผนผังของเจดีย์ศรี โภธิญาณ	 (คณะช่าง) การวางผังพื้นได้เริ่มจากการ ลงเสาเข็ม และถมดิน ทำ กำแพงกันดินและปรับหน้า ดิน รอกการทรุดตัวของดิน ก่อนการสร้าง สถาปัตยกรรมราว 7 ปี	เป็นไปตาม แบบ	-	คอนกรีต เสริม เหล็ก

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว

2 .สถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว ปี พ.ศ.2562-2564				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
ฐานพระธาตุ ปี พ.ศ.2562				
 <p>(พระทรงวิทย์) การออกแบบบัวฐานและ รางน้ำฝนเดิมที่ออกแบบ เป็นงานคอนกรีตเสริมเหล็ก เทหล่อในพื้นที่</p>	 <p>(ช่างบุญส่งและคณะ) ภายหลังพระเทพวชิรญาณ มีดำริที่จะเปลี่ยนแบบเป็น งานหินทราย ทำให้มีการ เขียนแบบเพื่อทำบัวฐาน พระธาตุให้อ่อนช้อยขึ้น</p>	-แก้ไขบัว และวัสดุ	-ทำแบบ ขยายงาน เจียรบัวให้ อ่อนช้อย และ สวยงาม ขึ้น	-หิน ทราย
ชั้นเรือนธาตุ ปี พ.ศ.2562				
 <p>(พระทรงวิทย์) ในแบบก่อสร้างเป็น โครงสร้างคอนกรีตเสริม เหล็กเทพิมพ์หล่อในที่</p>	 <p>(ช่างสันต์และคณะ) พระเทพวชิรญาณมีดำริที่ จะลดน้ำหนักของพระธาตุ ในส่วนยอดลงและเพิ่ม ความแข็งแรงมากขึ้นจึง เปลี่ยนเป็นงานโครงสร้าง เหล็ก บุกิวด้วยแผ่นแส ตุนเลส</p>	-แก้ไขวัสดุ รูปทรง	-ทำแบบ ขยาย ปรับตาม ฝีมือช่าง และหน้า งานง่าย ขึ้น	-แสดน เสส

ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว

2 .สถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว ปี พ.ศ.2562-2564				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
ปด็ยอศ ปี พ.ศ.2562		แก้ไข	ได้รับ	สแตน
 (พระทรงวิทย์) ในการออกแบบปีพ.ศ.2561 ได้เสนองานออกแบบพระธาตุเกษแก้ว เป็นพระธาตุที่มีปด็ยอศทรงสูงเป็นบัวกลุ่ม 3ชั้น ปด็ย และหยดน้ำค้าง	 (ช่างวสันต์/พระสุธัญญ) เนื่องจากในช่วงต้นผู้ออกแบบไม่มีบทบาทได้คุมแบบก่อสร้าง พระอาจารย์สุธัญญ และช่างวสันต์ ไม่ทราบแบบที่ก่อสร้างจึงออกแบบส่วนยอดใหม่เอง เป็นทรงน้ำเต้า 3 ชั้น และจบด้วยฉัตรอย่างภาคกลาง	รูปทรง	บริจาค ฉัตรสแตน เลสและมี การปรับ ยอดตาม ฝีมือ แรงงาน ท้องถิ่น	เลส

ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว.

2 .สถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว ปี พ.ศ.2562-2564				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
ซุ้มประตูปี พ.ศ.2562				
 <p>(พระทรงวิทย์) เดิมที่ออกแบบไว้เป็นงาน ปั้นคอนกรีต เป็นซุ้มประตู ทรงเตี้ย ลายกลีบบัว</p>	 <p>(ช่างวสันต์และคณะ) เนื่องจากมีการยกเสา ภายในเพิ่มขึ้น 1 เมตร ทำ ให้สัดส่วนของโอคว่ำ เปลี่ยนไป เหลือพื้นที่เหนือ จั่วมากขึ้น สัดส่วนของซุ้ม ประตูจึงไม่รับกับอาคาร ทางผู้ออกแบบจึงได้เขียน แบบขยายเท่าจริงและตัด หุ่นต้นแบบขึ้นมาใหม่</p>	-แก้ไข รูปทรงและ วัสดุ	-ขนาด และวัสดุ เปลี่ยน จากเดิม จึงทำให้ ต้อง เปลี่ยน แบบ	-เสตน เลสและ งานหิน ทราย

ตารางที่ 6 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกศแก้ว

2 .สถาปัตยกรรมพระธาตุเกศแก้ว ปี พ.ศ.2562-2564				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง /ช่างก่อสร้าง	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
 <p>(พระทรงวิทย์) งานออกแบบชิ้นนี้ไม่ได้ทำแบบก่อสร้างไว้แต่ต้น แต่หลังจากหาไม้ เพื่อทำเป็นประตูเรียบร้อยแล้ว พระเทพวชิรญาณให้ออกแบบลวดลายบนบานประตูใหม่ จึงเสนอเรื่องธาตุทั้ง4 เป็นแนวคิดในการออกแบบ</p>	 <p>ช่างอดิษฐ์และคณะ เมื่อพระทรงวิทย์ได้ทำการออกแบบลายเส้นขนาด 1:1 ทางช่างได้นำมาติดทาบบนแผ่นไม้ แล้วทำการจำหลักตามแบบ มีลวดลายไม่ซ้ำกันทั้ง 8 บาน ใช้เวลาทำงานราว8เดือน</p>	-ไม่พบ ปัญหา	-	-ไม้

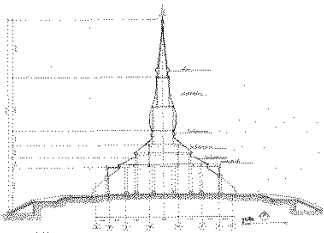

ตารางที่ 7 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน กับการก่อสร้างพระธาตุเกษ
แก้ว

3 .สถาปัตยกรรมภายใน ปี พ.ศ.2563				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /			
		มีการปรับ แบบหน้า งาน	เปลี่ยนแปลง ลงสี วัสดุ เพื่อการ ก่อสร้างที่ ง่ายขึ้น ตามที่หา ได้	พื้น แกรนิต ผนังพ่นสี ฝ้าไม้สัก
(พระทรงวิทย์) การออกแบบภายในเดิมที่ ต้องการนำเสนอความ บริสุทธิ์ สะอาดตา โดย เลือกใช้สีขาวในการตกแต่ง สลับกับสีเขียวที่เป็นวันพุธ ซึ่งเป็นสีเกิดของพระเทพวชิ รญาณ หุ้มเสาภายในเป็น แปดเหลี่ยม	(คณะช่าง) ในขณะที่เลือกวัสดุมาเพื่อ ทำการก่อสร้าง ได้มีการนำ ตัวอย่างของวัสดุมาให้ พระเทพวชิรญาณเลือกและ ท้ายที่สุดท่านเลือก หินแกรนิตสีดำปูพื้น เพื่อ ป้องกันรอยขีดขูด และผนัง เลือกทาสีหินอ่อนเทียมด้วย เหตุว่าเมื่อยามเกิดสิ่ง สกปรกจะได้ล้างตาได้			

ตารางที่ 8 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน กับการก่อสร้างพระธาตุ
เกษแก้ว

3 .สถาปัตยกรรมภายใน ปี พ.ศ.2563				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
ครอบพระบรมสารีริกธาตุ ปี พ.ศ.2564				
 (พระทรงวิทย์) การออกแบบ ครอบพระ ธาตุโดยพระเทพวชิรญาณ ให้นำตัวอย่างวัสดุจากเจดีย์ ศรีโพธิญาณ มาเป็นต้นแบบ แต่ทางผู้ออกแบบได้ปรับให้ มีความกลมกลืนกับ สถาปัตยกรรมภายนอกซึ่ง เป็นพระธาตุอย่างอีสาน	 (โรงหล่อพุทธปฏิมาพรเลิศ) (โรงหล่อแก้วสามพราน) (วิทยาลัยช่างทองหลวง) การทำงานในส่วนนี้ใช้เวลา ร่วมๆกันในการสั่งงาน โดยที่ทำต้นแบบปูน พลาสติกขนาดเท่าจริง เป็นตัวอย่าง เมื่อเวลานำมา ประกอบเข้าด้วยกันงาน ออกแบบจะพอดี	-มีการปรับ แบบ	-ยึดส่วน ตรงเอว ระฆัง เนื่องจาก ไม้ สามารถ ใส่ผอบได้	-โลหะ เงิน ,อัญ มณี , แก้ว หล่อ , ทอง เหลือง ปิด ทองคำ เปลว

ตารางที่ 9 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบโครงสร้างและวิศวกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุ
เกษแก้ว

โครงสร้างและงานวิศวกรรม ปี พ.ศ.2562				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง /ช่างก่อสร้าง	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
 <p>(พระทรงวิทย์) จากแบบก่อสร้างเดิม วัสดุ และการก่อสร้างเป็นแบบ เก่าตามอย่างพระศรี โพธิญาณเจดีย์คือคอนกรีต เสริมเหล็ก</p>	 <p>คณะช่าง),พระ,ชาวบ้าน(หลังจากที่พระเทพวชิ รญาณได้คิดปรับแบบ ก่อสร้างท่านมีดำริว่า เครื่อง ยอดมีน้ำหนักมาก และ ปัญหาการรั่วซึมจาก คอนกรีตแตกร้าว ในเจดีย์ ศรีโพธิญาณ ท่านจึง เปลี่ยนเป็นโครงสร้างเหล็ก และบุผิวด้วยแสตนเลส ทั้งหมด ทำให้งานก่อสร้าง แล้วเสร็จในเวลารวดเร็ว</p>	-มีการ แก้ไข	-แก้ไข รูปทรง วัสดุและ วิธีการ ก่อสร้าง ให้ง่ายขึ้น	คอนกรีต เหล็ก แสตน เลส

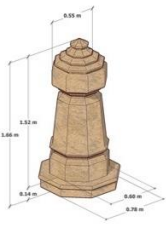

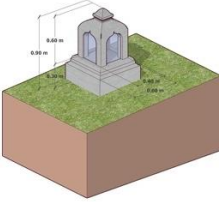

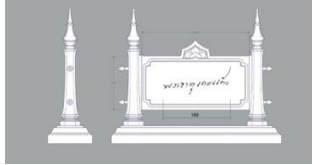

ตารางที่ 10 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบโครงสร้างและวิศวกรรม กับการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว

โครงสร้างและงานวิศวกรรม ปี พ.ศ.2562				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ /	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่ พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
โครงสร้างส่วนโอคว่ำ ปี พ.ศ.2562				
		มีการแก้ไข	มีการเพิ่ม ขนาดเสา ขึ้น1 เมตร เพื่อแก้ไข สัดส่วนที่ ต่ำเกินไป	คอนกรีต เสริม เหล็ก
(พระทรงวิทย์) การออกแบบโครงสร้างตาม อย่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ	(ช่างท้องถิ่น),พระ(เมื่อก่อสร้างจริงพระเทพวชิรญาณท่านมีความเห็นว่าอาคารภายในเตี้ยเกินไปอีดีอัดค้ำแคบจึงเพิ่มความสูงของเสาขึ้น1เมตร			
โครงสร้างเหนือบัลลังก์ ปี พ.ศ.2562				
		มีการแก้ไข	เปลี่ยน โครงสร้าง เหนือ บัลลังก์ เป็น โครงสร้าง เหล็ก	เหล็ก,บุ ผิวด้วย แสตน เลส
(พระทรงวิทย์) ระบบโครงสร้างภายในเป็น งานคอนกรีตเสริมเหล็ก	(ช่างवंสันต์และคณะ) การทำงานจริงเปลี่ยน โครงสร้างเป็นคอนกรีต เสริมเหล็ก บุผิวด้วยแผ่น โลหะแสตนเลส			

ตารางที่ 11 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบองค์ประกอบพระธาตุเกษแก้ว

องค์ประกอบตกแต่งพระธาตุ				
แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ/	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
โคมไฟระย้าคริสตัล)Crystal Chandelier.ศ.ปี พ (2563				
 (พระทรงวิทย์) การออกแบบได้ทำการ ออกแบบร่วมกับบริษัท ผู้รับเหมา จึงสร้างแบบมา จากประสบการณ์ทำงาน จริงของบริษัท	 บริษัท เบอกันดี แกรนด์)Bergundy Grande(การทำงานต้องส่งแบบไปทำ ที่อียิปต์ และขนส่งทางเรือ กลับมาประเทศไทย พร้อม ทั้งติดตั้ง รวมใช้เวลาราว3 เดือน	ไม่มีการ ปรับ	-	คริสตัล Crystal
บันได ปี พ.ศ.2562-2563				
		มีการแก้ไข	มีการ ปรับ ความ กว้างของ ลูกนอน ในแต่ละ ขั้นไม่ เท่ากัน-	หินแกร นิต
Zพระทรงวิทย์(ในการออกแบบช่วงของ บันไดกว้างเท่ากันทุกชั้น	บริษัทบางกอกโมเดิร์น) (แกรนิต การสร้างจริงความยาวของ บันไดไม่เท่ากัน อีกทั้งทำให้ การตัดหินแกรนิต ต้องทำ การตัดใหม่ที่ละแผ่นหน้า งานก่อสร้าง			

ตารางที่ 12 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบองค์ประกอบพระธาตุเกษแก้ว

แบบก่อสร้าง ผู้ออกแบบ/	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
เสาสตุมภ์ ปี พ.ศ.2562				
 (พระทรงวิทย์) เขียนขยายเสา ด้วยลายเส้น 1:1 ช่างสามารถทำงานจาก แบบได้เลย	 (ช่างบุญส่ง) ใช้แบบกระดาษตัดตาม ขนาดต้นแบบได้	ไม่มีการ แก้ไข	-	-หิน
โคมไฟสนาม ปี พ.ศ.2563				
 (พระทรงวิทย์) พระเทพวิริญาณให้นำ แผ่นสแตนเลสที่เหลื่อจาก การทำพระธาตุมา	 (ช่างวสันต์และคณะ) พระทรงวิทย์ทำลายเส้นให้ ช่างตัดตามชิ้นส่วน และ เชื่อมประกอบ	ไม่มีการ แก้ไข	-	สแตน เลส
ป้ายโครงการ ปี พ.ศ.2564				
 (พระทรงวิทย์) ได้ออกแบบขนาดและ ลายเส้น	 (ช่างวสันต์และคณะ) ใช้กรรมวิธีเชื่อมสแตนเลส และตัดอักษรด้วยเลเซอร์ คัท	ไม่มีการ แก้ไข	-	สแตน เลส

ตารางที่ 13 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการออกแบบองค์ประกอบพระธาตุเกษแก้ว

แบบก่อสร้างผู้ออกแบบ/	งานก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง /	ปัญหาที่พบ	วิธีแก้ไข	วัสดุ
กระถางอ่างบัว ปี พ.ศ.2563				
 <p>(พระทรงวิทย์) ออกแบบลวดลายกำหนด โครงสร้างนอกแบบ</p>	 <p>(ร้าน เก้าองุ่น ราชบุรี) ผู้ผลิตได้ปรับเปลี่ยนทรง กระถางเพื่อให้ง่ายต่อการ ทำงานตามแบบบล็อกเดิม</p>	มีแก้ไข	เปลี่ยน ทรงหุ่น อ่างบัว และสี ตามที่ โรงงาน ทำได้ง่าย	กระเบื้อง ดินเผา

จากการศึกษาพบว่าการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย มีระยะเวลาการก่อสร้าง แบ่งเป็น 2 ช่วงดังนี้ ช่วงการเตรียมฐานราก ปี พ.ศ.2556และช่วงการก่อสร้างสถาปัตยกรรม ปี พ.ศ.2562-2564 หลังจากเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วพอสรุปผลการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมพระธาตุเกษแก้ว ได้ดังนี้

- ผู้ออกแบบประกอบด้วย พระเทพวชิรญาณ ,พระทรงวิทย์ แจ่มจิตร, พระอาจารย์สุธัญญ์
- คณะช่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม 1) ช่างท้องถิ่น เช่น ช่างวสันต์และคณะ ,พระสงฆ์ , ชาวบ้านจิตอาสา และ 2) ช่างเฉพาะ เช่น ช่างโยพูหินอ่อน , ช่างบุญส่ง ประติมากรรมหินทราย , บริษัทบางกอกโมเดิร์น แกรนิต,ร้าน เก้าองุ่น ราชบุรี,บริษัท เบอกันดี แกรนด์ (Bergundy Grande), โรงหล่อพุทธปฏิมาพรเลิศ,โรงหล่อแก้วสามพราน,วิทยาลัยช่างทองหลวง ,ช่างอดิชัย งานแกะไม้
- วัสดุการก่อสร้าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1) งานโครงสร้าง ได้แก่ คอนกรีต ,เหล็ก ,หิน 2) วัสดุตกแต่ง ได้แก่ หินทราย, หินแกรนิต, สี ,แผ่นสแตนเลส, ไม้ ,ทองเหลือง, ทองคำ, โลหะเงิน, อัญมณี ,แก้วหล่อ, คลิสตัล , กระเบื้องดินเผา

- ปัญหาที่พบ แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

- 1) เกิดจากตัวแบบก่อสร้างที่มีปัญหา
- 2) ข้อดีของคณะที่ตัดสินใจ
- 3) เกิดจากขอบเขตของฝีมือแรงงาน

- วิธีแก้ไข แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

- 1) เปลี่ยนแบบหน้างาน เช่น รูปทรงอาคาร ชุ่มประตู อื่นๆ
- 2) การทำหุ่นจำลองขนาด 1:1 เช่น ครอบพระบรมสารีริกธาตุ ,บานประตูไม้แกะสลัก, อื่นๆ เป็นต้น

6.6.2 การออกแบบพระธาตุเกษแก้ว จากการศึกษาเจดีย์ศรีโพธิญาณ และพระธาตุอิสาน ในหัวข้อนี้กล่าวถึงกระบวนการออกแบบที่นำลักษณะ รูปทรง การใช้พื้นที่และวิธีคิด มุมมอง ปัญหาที่น่ากลับมาแก้ไข โดยการศึกษาเจดีย์ศรีโพธิญาณ และพระธาตุอิสาน จากหัวข้อดังนี้

- 1) เปรียบเทียบสถาปัตยกรรม
- 2) เปรียบเทียบสถาปัตยกรรมภายใน
- 3) เปรียบเทียบลวดลายประดับและตกแต่ง
- 4) เปรียบเทียบปัญหาและการแก้ไข
- 5) เปรียบเทียบตกแต่ง และการใช้งาน

สรุปผลการศึกษาได้ ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 14 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

1.เปรียบเทียบสถาปัตยกรรม		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ - 2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ - 2564
แผนผังอาคาร	 <p>-แผนผังอาคารเป็นรูปวงกลม มีลานประทักษิณ2 ชั้น</p> <p>-มีประตูทั้ง 4 ทิศ</p> <p>-ขนาดพื้นที่ภายในอาคารกว้าง 22 เมตร</p> <p>-เสาภายในห้องบรรจุอัฐิธาตุขนาด 4X4 เมตร มีเสาร่วมภายใน 16 ต้น</p>	 <p>มีขนาดเท่ากับเจดีย์ศรีโพธิญาณทุกประการ</p> <p>โดยพระเทพวชิรญาณได้วางผัง ขนาดของพื้นที่ไว้ก่อนโดยการฝังเสาเข็มตามขนาดดังกล่าว ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2556</p>

ตารางที่ 15 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

1.เปรียบเทียบสถาปัตยกรรม		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ-2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ-2564
ฐานอาคาร	 <p>-ลักษณะฐาน เป็นฐานหน้ากระดานบัว หงาย หน้ากระดาน บัวคว่ำ -กรรมวิธีเทคอนกรีตจากพิมพ์</p>	 <p>ลักษณะฐาน เป็นฐานหน้ากระดานบัว - หงาย หน้ากระดาน บัวคว่ำ -กรรมวิธีกลึงหินทรายรัศมี แต่งเจียให้ อ่อนช้อยขึ้น</p>
ระฆังทรงโอคว่ำ	 <p>ลักษณะโอคว่ำ เป็นครึ่งวงกลม จากพื้น - ถึงยอดโดม 5 เมตร มีลักษณะราบ</p>	 <p>ลักษณะ เป็นโดมครึ่งวงกลม จากพื้น - ถึงยอด โดมสูง6เมตร</p>
บัลลังก์	 <p>ลักษณะบัลลังก์รูปขาสিংห์ เป็นคอนกรีต - หล่อติดลาย เนื้อบัลลังก์เป็นกลีบขนุน ลายพระพุทธร</p>	 <p>ลักษณะบัลลังก์ รูปขาสিংห์ เป็นงาน - เชื่อมแผ่นสแตนเลส ตัดขึ้นรูปเนื้อ บัลลังก์เป็นลายกลีบขนุน</p>

ตารางที่ 16 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

1.เปรียบเทียบสถาปัตยกรรม		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ-2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ-2564
เรือนธาตุ	 <p>-เรือนธาตุเป็นพระธาตุบัวเหลี่ยม อย่างพระธาตุพนม ไม่ย่อมุม</p>	 <p>เรือนธาตุ เป็นพระธาตุทรงบัวเหลี่ยม - ย่อมุม อย่างพระธาตุหนองสามหมื่น - ด้านบนประดับด้วยลวดลายเชื่อมสแตนเลสซ้อนชั้น</p>
ปลียอด	 <p>-ยอดเป็นทรงกุ่มข้าง -หล่อคอนกรีตด้านบนมีปล่องควัน ด้วยเจดีย์ศรีโพธิญาณ เคยเป็นสถานะเมรุเผาศพมาก่อน -ยอดประดับด้วยฉัตรสแตนเลส 3 ชั้น</p>	 <p>-ยอดหน้ากระดานประดับลายประจำยาม -ปลียอดเป็นทรงน้ำเต้า3ชั้น เครื่องประดับปลียอดทั้งหมดเป็นงานโลหะสแตนเลสทั้งหมด -ประดับด้วยฉัตร7ชั้น</p>

ตารางที่ 177 ตารางเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมภายในระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

2 .การเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมภายใน		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ-2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ-2564
การจัดวาง	 <p>-พื้นที่ภายในเป็นพื้นที่โล่ง ลักษณะไม่สูงโปร่ง -การเข้าถึงได้จากประตูทั้ง 4 ด้าน -ตรงกลางประดิษฐานครอบแก้วบรรจุอัฐิธาตุพระโพธิญาณเถร</p>	 <p>-พื้นที่ภายในเป็นพื้นที่สูงโปร่ง -การเข้าถึงได้จากประตูในทิศทั้ง 4 ด้าน -ตรงกลางประดิษฐานครอบแก้วบรรจุเจดีย์เงินจากศรีลังกาภายในอีกชั้นหนึ่ง</p>
ครอบพระธาตุ	 <p>-ครอบพระธาตุ เป็นพระเจดีย์ทรงลังกาอย่างภาคกลาง -ฐานล่างเป็นงานหล่อโลหะปิดทองคำองค์ระฆังครอบแก้ว -ยอดหล่อด้วยโลหะเงิน</p>	 <p>-ครอบพระธาตุ เป็นเจดีย์ทรงระฆังฐานแปดเหลี่ยม องค์ระฆังเป็นครอบแก้ว -ยอดเป็นโลหะเงิน ทรงบัวเหลี่ยมอย่างพระธาตุอีสาน ประดับด้วยฉัตรนพรัตน์</p>

ตารางที่ 18 ตารางเปรียบเทียบลวดลายประดับและตกแต่งระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

3 .ลวดลายประดับและตกแต่ง		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535 - พ.ศ.2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562 - พ.ศ.2564
ลวดลายประดับเรือนธาตุ	 <p>-ประดับด้วยลายพุ่มข้าวบิณฑ์ 3 ใบบนเรือนธาตุ</p>	 <p>-เป็นชั้นหมากเบ็งรองรับดอกบัวสี่ดอก ยอดเป็นลายโลกุตตระ</p>
ซุ้มประตู	 <p>-ซุ้มประตูหล่อคอนกรีต หน้าจั่วประดับลวดลายหน้ากาล ทาสีทอง</p>	 <p>-ซุ้มประตูซ้อนชั้นแสดนเลส รวยระกาลายกนกผักกูด ทางหงส์ลายหงส์ ยอดระกาลวดลายหน้ากาล ภายในจั่วเป็นรูปดอกบัวคายลายใบโพธิ์</p>

ตารางที่ 19 ตารางเปรียบเทียบลวดลายประดับและตกแต่งระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษ
แก้ว

3 .ลวดลายประดับและตกแต่ง		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ-2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ-2564
ประติมากรรม	 <p>-ประติมากรรมจำหลักลายดอกบัวเหมือนกัน ทั้ง8 บาน</p>	 <p>ประติมากรรมจำหลัก ไม่เหมือนกันทั้ง4 คู่</p> <ul style="list-style-type: none"> -ทิศเหนือ พระปัจเจกโพธิสัตว์และสัมมาสัมโพธิสัตว์ -ทิศตะวันออก พระยาหนุมาน และพญาครุฑ -ทิศใต้ นางมณีเมขลา และพระแม่คงคา -ทิศตะวันตก พระยายักษ์ และทศกัณฐ์
การจัดวางภูมิทัศน์รอบเจดีย์	 <p>-มีการออกแบบลานประทักษิณ รายละเอียดภูมิทัศน์ กระจก อ่างบัว ไม่ได้ถูกจัดวางให้กลมกลืนกับ สถาปัตยกรรม</p>	 <p>-มีการออกแบบ ลานประทักษิณ กระจกอ่างบัว เสาศศุมภ์ ป้ายชื่อ โคมไฟ</p>

ตารางที่ 20 ตารางเปรียบเทียบปัญหาและการแก้ไขระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

4.ปัญหาและการแก้ไข		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ-2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ-2564
การแตกร้าว	 <p>-ปัญหาการแตกร้าวของเจดีย์ศรีโพธิญาณภายนอกอาคารเนื่องจากอาคารทั้งหลังเป็นคอนกรีตที่เกิดจากการประกอบขึ้นหลายๆชั้น รอยต่อต่างๆจึงเกิดการแตกร้าวขึ้น</p>	 <p>-การแก้ไขปัญหาหลังจากที่ได้ศึกษาปัญหาการแตกร้าวจากเจดีย์ศรีโพธิญาณ พระเทพวชิรญาณท่านได้คิดวิธีแก้ปัญหา โดยการผูกเหล็กหล่อในแบบไม่มีรอยต่อ ความรู้ตรงนี้เกิดจากความรู้ในการสร้างอุโบสถคอนกรีตวัดหนองป่าพง</p>
การรั่วซึม	 <p>-ปัญหาการรั่วซึม เป็นปัญหาต่อเนื่องจากปัญหาการแตกร้าว มักจะเกิดขึ้นภายในอาคาร</p>	 <p>-การแก้ปัญหา ใช้วิธีแก้ไขปัญหาโดยการทำฉิวอาคาร 2 ชั้นให้มีช่องอากาศอยู่ระหว่างกลาง โดยหุ้มฉิวภายนอกเป็นสแตนเลส ภายในเป็นคอนกรีตเพื่อไม่ให้ความร้อนสัมผัสกับกับคอนกรีตโดยตรง</p>

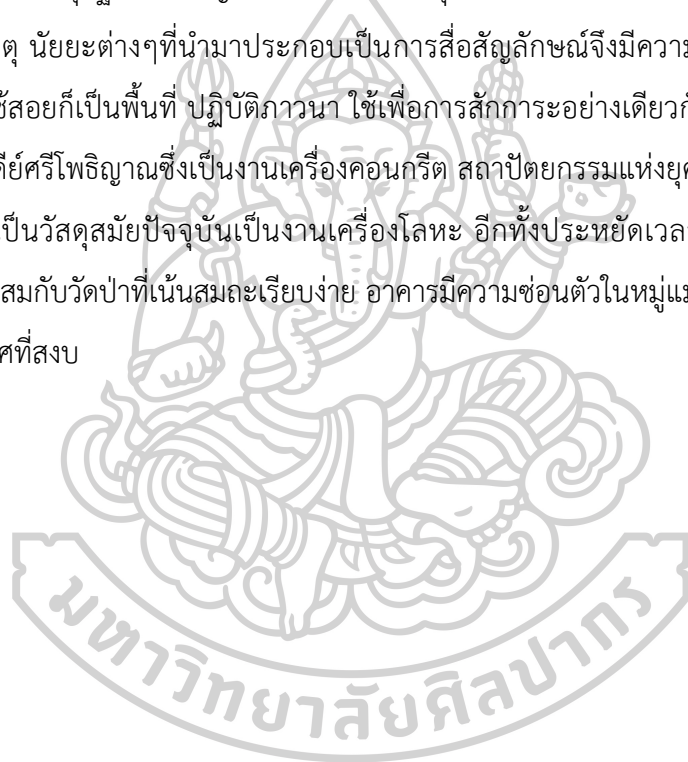
ตารางที่ 21 ตารางเปรียบเทียบปัญหาและการแก้ไขระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

4.ปัญหาและการแก้ไข		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ-2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ-2564
มุมมอง	 <p>-ปัญหาจากมุมมอง เนื่องจากระฆังทรงโอคว่ำเตี้ยเกินไป เมื่อมองในด้านข้าง ทำให้อาคารดูแบนมาก ยอดเรือนธาตุเมื่อมองด้านข้างก็ดูอ้วนและเตี้ย</p>	 <p>-การแก้ไขปัญหา เพิ่มความสูงของเสาขึ้น1เมตร ทำให้ระฆังทรงโอคว่ำดูสูงขึ้น ส่วนเรือนธาตุก็มีย่อมุมเมื่อมองด้านข้างทำให้เกิดเส้นตั้งขึ้น เหลี่ยมพระธาตุทางซ้าย และทางขวา จึงไม่เห็นเป็นส่วนเดียวกัน</p>

ตารางที่ 22 ตารางเปรียบเทียบการตกแต่งและใช้งานระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ กับพระธาตุเกษแก้ว

5 .การตกแต่งและใช้งาน		
หัวข้อที่ทำการศึกษา	เจดีย์ศรีโพธิญาณ พ.ศ.2535.ศ.พ-2564	พระธาตุเกษแก้ว พ.ศ.2562.ศ.พ-2564
ภายในอาคาร	 <p>-ภายในอาคารใช้พื้นสีดำ ผนังสีทอง โดยพื้นที่ภายในมีการใช้งานเป็นที่สักการะ นั่งสมาธิ เหมือนวิหารทั่วไป</p>	 <p>-ภายในใช้พื้นสีดำ ผนังสีชมพู โดยพื้นที่ภายในมีการใช้งานเป็นที่สักการะ นั่งสมาธิ เหมือนวิหารทั่วไป</p>
ภายนอกอาคาร	 <p>-ภายนอกอาคารทาสีทอง ทั้งหลัง กิจกรรมการใช้งานรอบเจดีย์เช่นการเวียนเทียน</p>	 <p>-ภายนอกอาคารทาสีทองทั้งหลัง กิจกรรมการใช้งานรอบพระธาตุเป็นพื้นที่สำหรับเวียนเทียน ตักบาตรในวันสำคัญ</p>

จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2535 ซึ่งใช้เวลาในการก่อสร้างราว 6 เดือนและพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2562 ซึ่งใช้เวลาในการก่อสร้างราวปีเศษ การทำงานที่มีช่วงห่างราว 30 ปีเศษ ทำให้เกิดพัฒนาการ ประสบการณ์ก่อสร้างของพระเทพวชิรญาณมีมากขึ้น การเฝ้าสังเกตปัญหาแล้วนำกลับมาแก้ไขในบริบทใหม่ แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ แต่ได้เปลี่ยนแปลงกรรมวิธีก่อสร้าง รายละเอียดการประดับตกแต่ง อีกทั้งมีความเชื่อมโยงทางปฏิปทาและสื่อสารได้ว่าอาคาร 2 หลังนี้เป็นสายกรรมฐานของวัดหนองป่าพง รวมทั้งบริบทที่ต่างกันโดยเจดีย์ศรีโพธิญาณเป็นที่บรรจุอัฐิพระโพธิญาณเถร แต่พระธาตุเกษแก้วมีสถานะเป็นพระมหาธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ นัยยะต่างๆที่นำมาประกอบเป็นการสื่อสัญลักษณ์จึงมีความแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยรวมการใช้สอยก็เป็นพื้นที่ ปฏิบัติภาวนา ใช้เพื่อการสัการะอย่างเดียวกัน การเปลี่ยนวัสดุหลักของอาคารเจดีย์ศรีโพธิญาณซึ่งเป็นงานเครื่องคอนกรีต สถาปัตยกรรมแห่งยุค ปี พ.ศ. 2535 ได้ถูกนำมาเปลี่ยนเป็นวัสดุสมัยปัจจุบันเป็นงานเครื่องโลหะ อีกทั้งประหยัดเวลา แรงงาน ค่าใช้จ่ายไปได้มาก เหมาะสมกับวัดป่าที่เน้นสมถะเรียบง่าย อาคารมีความซ่อนตัวในหมู่แมกไม้ งดงามด้วยดิน น้ำ และบรรยากาศที่สงบ

บทที่ 7

การใช้สอยพื้นที่พระธาตุเกษแก้วในวันสำคัญทางศาสนา ปี พ.ศ.2563-2564

พระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ก่อสร้างส่วนสถาปัตยกรรมแล้วเสร็จราวเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2563 อีกทั้งยังเหลืองานตกแต่งรายละเอียดภายในบางส่วน การใช้งานได้ถูกเริ่มต้นขึ้นในครานั้นและใช้งานต่อเนื่อง เป็นต้นมา ผู้ศึกษาได้รวบรวมกิจกรรมที่มีการรวมตัวกันขึ้น ด้วยสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด -19 ขณะที่กำลังศึกษามีความรุนแรงมากขึ้น ดังจะสรุปวันสำคัญได้ดังนี้

7.1) งานอบรมสัทธิวิหาริก-อันเตวาสิก พระเทพวชิรญาณ

(วันที่10-15 กันยายน พ.ศ.2563)

7.2) งานมาฆบูชาและบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

(วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564)

7.3) งานกฐินและงานอายุวัฒนมงคลครบ 80 ปี พระเทพวชิรญาณ

(วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ 2564)

7.1 งานอบรมสัทธิวิหาริก-อันเตวาสิก พระเทพวชิรญาณ (วันที่ 10-15 กันยายน พ.ศ.2563)

งานอบรมในช่วงฤดูพรรษา ที่เป็นการรวมตัวพระสงฆ์ที่มาปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นพระภิกษุผู้ขอบวชกับพระเทพวชิรญาณโดยตรง และผู้มาขอถือนิสังข์จากพระเทพวชิรญาณ การรวมตัวกันเพื่อจะฝึกหัดข้อวัตรของพระภิกษุสายวัดหนองป่าพง เป็นเวลา 5 วันในช่วง เข้าพรรษา ระหว่างวันที่ 10-15 กันยายน ของทุกปี ซึ่งอาจจะจัดที่วัดหนองป่าพง หรือวัดป่าหนองหวายก็ได้ การใช้พื้นที่เจดีย์ในครั้งนี้ ถือเป็นงานอบรมครั้งแรกที่ใช้สอยพระธาตุ อาทิเช่น การทำวัตรเช้า-เย็น การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม หรือแม้กระทั่งการฟังพระธรรมเทศนาในรอบค่ำ จะเห็นว่ารูปแบบการจัดวางพื้นที่ใช้สอยอาคารจะวางในลักษณะเป็นวงกลม ล้อมแท่นกลางรูปแปดเหลี่ยม ซึ่งในขณะที่จัดงานดังกล่าวพระธาตุเกษแก้ว ตกแต่งภายในไม่แล้วเสร็จ อีกทั้งครอบพระบรมสารีริกธาตุยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์จึงเป็นแต่เพียงประดิษฐานพระพุทธรูปเป็นการชั่วคราวเท่านั้น

ภาพที่ 164 การจัดงานอบรมสัทธิวิหาริก – อันตวาสสิกของพระเทพวชิรญาณ
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

ภาพที่ 165 การใช้งานพื้นที่อบรมสัทธิวิหาริก – อันตวาสสิกของพระเทพวชิรญาณ
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2563

จากการประเมินร่วมงานครั้งแรกมีพระสงฆ์และฆราวาสมาร่วมงานราว 200 คน โดยพื้นที่ภายในพระธาตุเป็นที่สำหรับพระสงฆ์ ฆราวาสนั่งในป่าและลานประทักษิณรอบเจดีย์ จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหลของการใช้พื้นที่(Space) ในช่วงเวลา(Time) ในบางเวลา อาคารสามารถปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย (function) ออกไปในลักษณะรัศมีได้ โดยที่ผู้ใช้งานจากทิศต่างๆสามารถเข้าถึงอาคารในเวลาพร้อมๆกัน

7.2 งานมาฆบูชาและบรรจुพระบรมสารีริกธาตุ (วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564)

งานมาฆบูชา ปี พ.ศ.2564 ได้ติดตั้งบานประตู และประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขึ้น โดยมีชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกจาน ได้อธิษฐานการบูชาพระธาตุด้วยต้นผึ้งหมากพลูแห่แห่นมาบูชาพระบรมธาตุเป็นครั้งแรก ชาวบ้านได้พร้อมใจตกแต่งพระธาตุให้มีความสวยงามสมกับที่ได้อาศัยน้ำจิตน้ำใจก่อสร้างมาร่วมปี ถือเป็นความสำเร็จร่วมกันของชุมชน เป็นพื้นที่เชิงท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่พระเทพวชิรญาณ ได้อาศัยปฏิบัติภาวนาเสวยสละ พญาติโยมสร้างขึ้น

งานมาฆบูชาถือว่าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติชาวบ้านจะมาวัดเพื่อถือศีลฟังเทศน์อยู่แล้ว โดยที่ปีนี้ม้งานบุญใหญ่ พระเทพวชิรญาณได้นำชาวบ้านราว 300คน เวียนเทียนเพื่อถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อไป

ภาพที่ 166 ภาพพระเทพวชิรญาณนำเวียนเทียนรอบพระธาตุเกษแก้ว มาฆบูชาปี พ.ศ.2564
ที่มา: โชตวิรัช สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.
กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

ภาพที่ 167 ชาวบ้านโคกจานสักการะพระธาตุเกษแก้ว มาฆบูชาปี พ.ศ.2564

ที่มา: โชตวิรัช สุวงศ์ (2564).พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ.

กรุงเทพฯ:บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

7.3 งานฉลองพระธาตุเกษแก้ว (วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ 2564)

วันที่ 5 พฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2564 ถือว่าเป็นงานฉลองพระธาตุเกษแก้วโดยสมบูรณ์ตาม
 หมายกำหนดการที่ได้ตั้งไว้ อีกทั้งมีความพร้อมในการเตรียมงานและอยู่ในช่วงกฐิน อีกทั้งเป็นงานอายุ
 วัฒนมงคลครบ 80 ปี ของพระเทพวชิรญาณ ทางคณะศิษยานุศิษย์จึงจัดเป็นงานใหญ่ มีการทำจุล
 กฐินเพื่อสืบสานวัฒนธรรมพื้นเมืองของอีสาน อีกทั้งประยุกต์เอาระเบียบข้อวัตรของวัดหนองป่าพงมา
 ผสมผสานกับงานท้องถิ่น การปฏิบัติธรรมฟังเทศน์ก็มีคนจากทุกสารทิศร่วมงานมากมาย การกระจาย
 ผู้คนออกนอกบริเวณรอบๆพระธาตุ ทำให้การจัดงานสามารถใช้พื้นที่กลางแจ้งรอบลานประทักษิณได้
 อย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจ

ภาพที่ 168 รื้อกระบวนแห่จุลกลูณวัดป่าหนองหวาย
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

ภาพที่ 169 งานจุลกลูณวัดป่าหนองหวาย
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

ภาพที่ 170 ลานประทักษิณรอบพระธาตุเกศแก้วเป็นพื้นที่รับบาตร
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

ภาพที่ 171 การใช้งานภายในอาคารและลานประทักษิณเป็นพื้นที่แสดงธรรม
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

ภาพที่ 172 การใช้งานรอบบริเวณพระธาตุเกษแก้วสำหรับการบรรยายธรรม
ที่มา : ภาพถ่าย โดย สุขสันต์ แก้วสง่า ปี พ.ศ. 2564

ดังจะเห็นได้ว่า พระธาตุเกษแก้วเป็นพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา อีกทั้งสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ตามเหตุปัจจัยของกิจกรรมต่างๆได้ การอาศัยสัญลักษณ์ทางศาสนา เป็นที่รวมใจในการทำความดีหนึ่งๆย่อมเป็นกุศโลบายของความสามัคคีท้องถิ่น อิทธิพลทางศาสนาที่แทรกซึมในกิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษาพื้นที่ให้คงความสวยงามในรูปแบบปรับตัวให้เข้ากับปัจจุบัน พระธาตุเกษแก้วจึงเป็นตัวอย่างของการบูรณาการองค์ความรู้แบบเดิม มาผสมผสานกับกิจกรรมการเข้าถึงศาสนาของคนในยุคปัจจุบัน การปรับตัวทางมิติสถาปัตยกรรมเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมตัว อันจะหล่อหลอมกิจกรรมและการใช้สอยเข้าด้วยกัน ทำให้ศาสนายังตอบสนองต่อศาสนิกชนได้อย่างต่อเนื่องสืบไป

บทที่ 8 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว วัดป่าหนองหวาย จังหวัดศรีสะเกษ นั้นริเริ่มขึ้นโดยพระเทพวชิรญาณ (เลี่ยม ฐิตธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ท่านมีดำริหลังจากได้รับพระบรมสารีริกธาตุจาก วัดศรีพัชรคามลลิกาวรวิหาร(วัดพระธาตุเขี้ยวแก้ว) เมืองกัมภูประเทศศรีลังกา การก่อสร้างได้ดำเนินการปรับปรุงทัศนและลงเสาเข็มในปี พ.ศ. 2556 โดยผู้ออกแบบได้เข้าไปช่วยทำต่อในส่วนงานสถาปัตยกรรม จากแผนผังเสาเข็มเดิม ในปี พ.ศ.2562 และแล้วเสร็จสมบูรณ์ราวต้นปี พ.ศ.2564

สรุปผลการศึกษา

การก่อสร้างพระธาตุเกษแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพัฒนาการต่อเนื่องมาจากเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งออกแบบโดย นายนิธิ สถาปิตานนท์ ศิลปินแห่งชาติ โดยบริบทการออกแบบพระธาตุเกษแก้วได้เปลี่ยนไปเพียงเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุเกษแก้วถูกสร้างขึ้นจากประสบการณ์ในการคุมแบบก่อสร้างพระเจดีย์ศรีโพธิญาณของพระเทพวชิรญาณ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมแบบก่อสร้างในครั้งนั้น หลังจากที่ใช้อาคารมาราว 30 ปีเศษ จึงนำปัญหามาแก้ไขโดยสร้างพระธาตุเกษแก้วขึ้นจากแนวคิดรูปแบบของเจดีย์ศรีโพธิญาณ อีกทั้งบูรณาการเอกลักษณ์พื้นถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่และเป็นการทดลองวัสดุและเทคโนโลยีอาคารสมัยปัจจุบันเข้ากับอาคารทางศาสนาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับปัจจุบันอย่างกลมกลืน ในฐานะผู้ศึกษาได้เข้ามาช่วยออกแบบเพิ่มเติม อีกทั้งหาความรู้บางอย่างพิจารณาร่วมกับคณะช่าง พระ เณร แรงงานท้องถิ่น ในการถ่ายทอดเป็นแบบก่อสร้าง ด้วยกรรมวิธีต่างๆ เช่น ทำหุ่นจำลองพลาสติกขนาดเท่าจริง ทำหุ่นโฟม เขียนแบบ1:1 การทำงานใช้หลักการของวัดป่าคือไม่เรียไร เป็นอยู่ตามมีตามได้ มาเป็นขอบเขตจำกัดของการออกแบบ ของบางอย่างอาจจะเกิดมาจากการบริจาคว่าง และไม่ได้ตั้งใจที่จะใส่ลงไปในองค์ประกอบบางส่วน of พระธาตุ งานออกแบบอาจจะสมบูรณ์บ้างไม่สมบูรณ์บ้าง ด้วยมีปัจจัยจากภายนอกมากมาย การทำแบบเพื่อความเข้าใจหน้างานจึงค่อยๆเกิดขึ้น และมีผลไปสู่ขั้นตอนการก่อสร้าง

ถึงแม้ว่าการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว กับงานก่อสร้างจะไม่เหมือนกันเสียทีเดียว ก็เป็นส่วนหนึ่งของสัจจะธรรมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของปัจจุบันธรรมตามความเป็นจริง การยอมรับฟังเหตุผลจากผู้ร่วมงานเพื่อน้อมนำความรู้ความสามารถของทุกคนไปสู่การทำงานร่วมกันโดยไม่ขัดแย้ง และถือว่าเป็นสถาปัตยกรรมแห่งกุศลธรรมอย่างแท้จริง การที่เราได้เรียนรู้จากผู้ร่วมงานการปรกษิตกลงกัน การยอมรับฟังเหตุผลเพื่อหาข้อยุติ เหล่านี้ถือเป็นธรรมะในภาคปฏิบัติเพื่อลดความสำคัญในตัวตน อีกทั้งนำพาโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์จนแล้วเสร็จดังที่เห็นในปัจจุบัน

การทำงานของช่างพระ ผู้ศึกษาพบว่า แนวทางของวัดหนองป่าพงในปฏิปทาของพระเทพวชิรญาณ ท่านถือการทำงานชนิดเสียสละนี้ โดยการนำความรู้ความสามารถของตนในมุมต่างๆ มาประกอบเข้ากัน ทั้งคณะมีเสรีภาพทางความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นผู้ออกแบบ เจ้าของโครงการ ผู้บริจาค แรงงาน พระเณร มีอิสระตามกำลังของตนเอง งานออกแบบของท่านไม่ได้มุ่งหมายเพื่อความสวยงามเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่มองในรูปแบบความเหมาะสมในสถานการณ์เหตุการณ์ ณ ขณะนั้นเป็นเหตุ การขวนขวายแต่พอดี ไม่ขวนขวายจนเกิดเป็นกิเลสสำคัญตน งานอะไรทำไปแล้วต้องปล่อยผ่าน และไตร่ตรองให้ดีกว่าก่อนทำงานใหม่เสมอๆ นี่เป็นเหตุผลหลายๆ มุมมองที่พระเทพวชิรญาณให้คนมาทำงานร่วมกัน สอบถามกัน รับผิดชอบร่วมกัน และต่างฝ่ายต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยไม่มีหัวหน้าที่ต้องแบกรับความรับผิดชอบใดๆ การเรียนรู้ในลักษณะนี้ได้ระมัดระวังกัน และใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองซึ่งกันและกัน ท่านถือว่สิ่งเหล่านี้คือเทคนิคการภาวนาจากการทำงานก่อสร้างสถาปัตยกรรมแบบพุทธวิสัย

ดังนั้น จะเห็นว่าการศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมในแนวทางของวัดหนองป่าพง เพื่อสะท้อนเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และระเบียบปฏิบัติของบุคลากรในองค์กร อาทิเช่น ข้อวัตรปฏิบัติในสายพระศุดงค์กรรมฐาน อิทธิพลสถาปัตยกรรมเจดีย์ศรีโพธิญาณ รูปแบบและลักษณะบางประการที่ส่งผลให้สถาปัตยกรรมในสาขาวัดหนองป่าพงมีลักษณะร่วมกัน ปัจจัยเอกลักษณ์ท้องถิ่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชาวบ้านโคกจาน อีกทั้งอิทธิพลจากลมฟ้าอากาศ และความเชื่อที่มีอยู่เดิมให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ผ่านการออกแบบพระธาตุเกษแก้ว

การศึกษาในกรณีเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพระธาตุในวัฒนธรรมอีสาน มีผลอย่างเห็นได้ชัดในเรือนธาตุของพระธาตุเกษแก้วอย่างมาก อีกทั้งการผสมผสานพระเจดีย์อย่างลังกา เพื่อจำแนกลักษณะจำเพาะบางประการมาผสมผสานเป็นงานพระธาตุร่วมสมัย แต่ยังคงสะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งอย่างมีระบบระเบียบ อันเป็นผลจากพัฒนาการและสามารถใช้สอยพื้นที่ภายใน

พระธาตุเจดีย์ได้ ทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ สังคม และรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาอีกครั้ง อีกทั้งการกำหนดพื้นที่ว่างภายในอาคารเพื่อให้สอดคล้องไปกับกิจกรรมของชุมชน และเอื้อประโยชน์ต่อกิจกรรมในการเจริญวิปัสสนาของพระภิกษุในอารามแห่งนี้สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

โครงการศึกษาพระธาตุเกษแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการสรุปผลติดตามงานออกแบบที่ได้สร้างขึ้นจริง โดยผู้ทำการศึกษาได้ทำการออกแบบพระธาตุโดยอ้างอิงจากเจดีย์ศรีโพธิญาณ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการนำเอกลักษณ์ของวัดป่ากรรมฐานสายพระโพธิญาณเถร(ชา สุภทฺโท) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในทางวัตรปฏิบัติของวัดป่าหนองหวาย อันเป็นสถานที่สร้างพระธาตุเกษแก้ว การสรุปผลงานการออกแบบเพื่อให้เห็นภาพรวมว่าการก่อสร้างพระธาตุแห่งนี้จะไปทิศทางใด และศึกษาพฤติกรรมการใช้อาคารของบุคลากรท้องถิ่น อีกทั้งมีการขยายโครงการอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เมื่อเริ่มต้นก่อสร้างอาคารแล้ว จึงเป็นมูลเหตุให้เกิดอาคารประกอบโครงการอีกหลายหลัง อาทิเช่น ศาลาทรงธรรม เพื่อใช้เป็นสถานที่รวมทำกิจกรรมทางศาสนา หรือเป็นจุดพักก่อนการเข้าถึงอาคารพระธาตุเกษแก้ว ห้องสุขา ภูมิพิทักษ์พระวิปัสสนาจารย์ หรือแม้กระทั่งถนนลานจงกรม การนำวัตรปฏิบัติของวัดหนองป่าพงลงมาสู่ชุมชนที่ไม่คุ้นเคย ย่อมเป็นการยากลำบาก จนกว่าผู้คนในพื้นที่จะปรับตัวให้เคยชินต่อข้อวัตรที่เคร่งครัดมีระเบียบของวัดป่าได้ บุคลากรพระสงฆ์ต้องกระทำตนเป็นตัวอย่าง พอให้เกิดความเลื่อมใส และวัดก็ค่อยๆ ขยับขยายเสนาสนะขึ้น จนใหญ่โตเป็นลำดับจวบจนปัจจุบัน

พระธาตุเกษแก้วเป็นอาคารหลังล่าสุดของวัดป่าหนองหวาย เริ่มก่อสร้างขึ้นราว มกราคม ปี พ.ศ.2562 แล้วเสร็จราว เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ซึ่งได้ทันงานสักการะมาฆบูชา ในช่วงก่อสร้างมีอุปสรรคเกิดขึ้นมากมาย อาทิเช่น โรคระบาดโควิด19 ฝีมือช่าง ของบริจจาค หรือแม้กระทั่งการเสียชีวิตของผู้ดูแลปัจจัยในการก่อสร้างพระธาตุแห่งนี้การก่อสร้างจึงดำเนินการแล้วเสร็จใช้เวลา ราว 2 ปีกับอีก 2 เดือน ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้อาศัยการติดตามงานออกแบบ โดยการอยู่หน้างานก่อสร้างเพื่อแก้ปัญหาตลอดเวลา การเก็บรายละเอียดการก่อสร้าง ต้องใช้เวลาในการศึกษา มาก เพื่อจะนำบทสรุปเป็นเอกสารงานวิจัยที่สมบูรณ์ อีกทั้งโครงการนี้มีกระบวนการสร้างจริง และโครงการพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแบบก่อสร้างอยู่เสมอ อีกทั้งยังต้องฟื้นฟูป่าไม้ให้ร่มรื่นขึ้นทันการก่อสร้างพระธาตุไปพร้อมๆ กันอันมีผลทางทัศนียภาพ

ภายหลังเมื่อการก่อสร้างพระธาตุเกษแก้วแล้วเสร็จ จากการศึกษาสังเกตของผู้วิจัยพบว่ามี การดูแลทำความสะอาดรักษาพระธาตุ เครื่องบูชาที่มีผู้คนจากที่ต่างๆเป็นปริมาณมาก ทั้งพุ่ม สักการะ หรือแม้กระทั่งดอกไม้ ต่างๆ มีผลต่อความงามและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยที่เกิดขึ้น ภายในองค์พระธาตุ ปัญหาการระบายน้ำออกเมื่อมีฝนสาด หรือการสั่นสะเทือนเมื่อพระธาตุสแตนเลสโดนความร้อนจากแสงแดดในเวลากลางวัน ก็จะมีเสียงติดตัวเสียงดังขึ้น แต่ก็มีผลดีคือไม่มีนกมาทำ รังรบกวน การทำวิจัยในลักษณะก่อสร้างจริงอย่างนี้ใช้เวลามาก กว่าโครงการจะแล้วเสร็จ หลังจาก แล้วเสร็จก็ยังเฝ้าดูปัญหาที่เกิดกับสถานที่ และรวบรวมรูปเล่มเป็นผลงานการวิจัยออกตีพิมพ์เป็น บทความ หนังสืออนุสรณ์ หรือผลงานวิชาการในปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

- คณะศึกษานาสิกษย์. (2564). ประวัติและปฏิปทาพระเทพวชิรญาณ(เลี่ยม ฐิตธมโม). กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ อักษรสัมพันธ์ (1987)
- โชติวิชช สุวงศ์. (2564). พระธาตุเกษแก้ว อนุสรณ์พระเจดีย์วัดป่าหนองหวาย ศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน).
- ติก แสนบุญ. (2560). ลักษณะอีสานว่าด้วยศิลปวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่3. อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์ ยงสงวน อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด
- พรชล แข็งขัน. (2561). .รายงานผลการดำเนินการโครงการ ชั้นหมากเบ็งญจ วัฒนธรรมความเชื่อของชาวอีสาน.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พระมหาบัว ญาณสัมปันโน. (2555). ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยชบากราฟิก แฮาส์ เอเจนซี.
- มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร. (2556). .ทำให้สุด ชูดีให้ถึง. พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพ : พิมพ์ที่3 . กรุงเทพฯ: บจก. ที คิว พี
- มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร. (2560). กตัญญูตาพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทท์โท). พิมพ์ครั้งที่1 . กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ อักษรสัมพันธ์ (1987).
- มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร. (2557). อุบลมณี พิมพ์ครั้งที่15 . กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ บ. เอ็นพี พริ้นติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php>.
- วิโรฒ ศรีสุโร. (2539). ธาตุอีสาน. ขอนแก่น: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีระศักดิ์ จันทร์ส่องแสง. (2555). . พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทท์โท) อุบลมณีกลางป่า. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ :สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

ทรงวิทย์ แจ้งจิตร (เทวธมโม)

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2555 สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต (สถ.บ)

สาขาสถาปัตยกรรมไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2560 ศึกษาระดับชั้นเอก คณะสงฆ์ไทย

